815. Bälsunda, Hjälsta sn.

Pl. 123.

Litteratur: B 626, L 768, D 1: 126. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 93; O. Gumælius och C. W. Paykull, Några ord till upplysning om bladet» Sigtuna» (1865), s. 53; UFT h. 1 (1871), s. 39; A. Karlén, Inventeringsrapport år 1927 (ATA); J. L. Andersson, Skrivelse till Riksantikvarien den 29 oktober 1932 (ATA); G. Olson, Rapport till Riksantikvarien den 18/12 1933 och den 15/12 1947 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 626); Dybeck, teckning (a. a.).

Runstenen står i åkern 500 m. SSV om Bälsunda n:r 2, 400 m. SSV om vägskälet Övergrans kyrka—Hjälsta kyrka och Övergarns kyrka—Kulla kyrka, 125 m. V om Bälsunda mejeri, 12 m. N om ett stort dike, som utgör gräns mot Håbo härad. — Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna».

I *Ransakningarna* 1667—84 finnes följande uppgift, som med all sannolikhet åsyftar U 815: »På Beelsunda ängen, finnes een Runesteen, ligger omkull, mer än een fampn högh, säges wara skrifwen på.» På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen: »bälsunda Eng i gälsta sochn. Lagunda härad» (B 626: »Bälsta äng»; L 768: »Bälsunda äng»). — Enligt Dybeck var stenen sönderslagen i åtta delar, »hvilka nyligen blifvit så godt sig göra låtit hoplagda. De finnas i Bälsunda äng, som utgör en däld söder om byn». — I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna» meddelas, att »stycken af tvenne» runstenar finnas »i Bälsunda äng strax vid bäcken från Tils träsk». I *UFT* lämnas följande uppgifter: »Ligger i Bälsunda äng i tolf stycken (D. uppgifver åtta); foten är upprest och har friherre Hans Henrik von Essen lofvat låta hopsinka stenen, om det är möjligt». — År 1927 rapporterar A. Karlén, att stenen ligger »8 m N stora diket, som utgör gräns mot Håbo härad, 190 m V landsvägsbron, 40 m V en cementbrunn i diket». Karlén tillägger, att runstenen är »sönderslagen i 2 större och ev. flera mindre delar», samt att den »ligger mycket olämpligt till». — År 1932 skriver J. L. Andersson: »Får härmed enligt instruktion för ombud förorda om snara åtgärders vidtagande för tillvaratagande av de räster som ännu finnas kvar av Runstenen liggande i Bälsunda äng, vid stora diket, cirka 300 meter S om Bälsunda by ... Bland den myckenhet av stenar som där finnes, kan jag ej finna mera än tvänne större ock en mindre, vilka äro ristade, liggande bland det ovanligt långa å frodiga gräset därstädes». Andersson tillägger: »Den massa sten som finnes intill runstenen, är förmodligen efter en forntida väg över den låglänta marken, upp mot den högt liggande skogsmarken åt söder». Stenen lagades och restes år 1933 genom Riksantikvarieämbetets försorg. G. Olson rapporterar: »Stenen låg då jag kom till platsen på en gräsbevuxen, icke plöjd del av en åker, i tre bitar. Vid undersökning av marken i närheten av stenens rotända påträffades en stenanhopning, som utgjort stenens ursprungliga skoning ... Då stora delar av runstenen saknades, genomletades ett antal odlingsrösen i närheten, med resultat att en mindre bit med delar av ristningen påträffades, som dock visade sig omöjlig att placera på den resta stenen. Denna bit förvaras nu hos lantbrukare Nils Andersson, Bälsunda by.» Detta fragment har senare förkommit. Stenen föll åter sönder år 1946; den lagades och restes på nytt samma år.

Grå, finkornig granit. Höjd 1,88 m., bredd (nedtill) 1,29 m. Ristningen, som delvis är grund, har breda, rundade linjer. Stora delar av inskriften ha nu gått förlorade.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 626):

[i - rkiorþ · lit · raisa · stain] · at ᛫ anut ᛫ faþur · sin [auk at ... tau - ...] moþur sina · kuþ · hiebi · sal · þair - ...
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65

Fig. 267. U 815. Bälsunda, Hjälsta sn. Efter B 626.

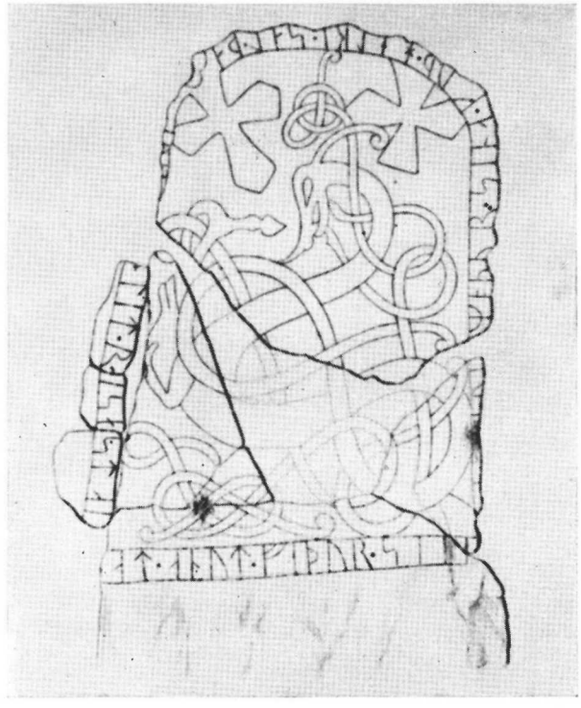

Fig. 268. U 815. Bälsunda, Hjälsta sn. Efter D 1: 126.

... let ræisa stæin at Anund, faður sinn, ok at ..., moður sina. Guð hiælpi sal þæira.

»... lät resa stenen efter Anund, sin fader, och efter ..., sin moder. Gud hjälpe deras själ.»

Till läsningen: 22 **a** till 26 **u** stå på ett vittrat ställe och äro därför grundare än inskriftens övriga, bevarade runor. 29 **a** har bst endast t. v. om hst; detsamma gäller flertalet av inskriftens **a**-runor. I 35 **n** går den ensidiga bst vinkelrätt mot hst. Av 36 **a** återstår endast ett obetydligt stycke vid nedre ramlinjen. Därefter är stenen avslagen, och ett stort stycke av ristningsytan har gått förlorat. Samtliga följande runor ha förlorat större eller mindre stycken nedtill. Före 45 **m** finnas inga spår av sk. Sk saknas efter 49 **r**. 54 **k** är ej stunget. I 57 **h** saknas övre vänstra bst; den har glömts av ristaren. Mellan 59 **e** och 60 **b** finnes ingen runa. 68 **r** har förlorat bst:s nedre del. Därefter kan man i stenens kant vid övre ramlinjen se fyra obetydliga spår av runor. Dessa spår utgöra rester av inskriftens sista samt första runor. — Hadorph: **i - rkiorþ · lit · raisa · stain at · anut faþur · si - a - ḳ at tauḷ ... moþur · sina · kuþ · hilbi · sal · þaiṛ ...** — Dybeck: **... lit · raisa stai at · anut · faþur · si ... moþur · sina · kuþ · helbi · sal · þa ...**

Inskriftens tolkas av C. Säve i *UFT* på följande sätt: »Inggerd lät resa sten efter Anund, sin fader, och efter Kiaulaug (?), sin moder. Gud hjelpe deras själ.» Gentemot denna tolkning, som bygger på Liljegrens ändringar av källan (se L 768), måste invändas, att varken runföljden 1—8 **i - rkiorþ** eller 41—44 **tau -** gör sannolikt, att namnen ha varit »Inggerd» och »Kiaulaug». Den läsning, som man på dessa partier har att gå efter, är alltför bristfällig för att man skall kunna med någon säkerhet rekonstruera de båda namnen.

Anundr, faderns namn, har under vikingatiden varit mycket vanligt över hela Norden.

816. Bälsunda, Hjälsta sn.

Litteratur: L 767. J. Bureus, F a 6 s. 93 n:r 5 (Aschaneus), F a 5 n:r 187; Ransakningarna 1667—84; F. Burman i Nova Acta R. Soc. Scient. Ups. Vol. 5 (1792), s. 304; UFT h. 1 (1871), s. 39; J. L. Andersson, Skrivelse till Riksantikvarien den 29/10 1932 (ATA).

Enligt Aschaneus (i F a 6) fanns denna fragmentariska runsten »Widh Bälghsunda Grind i Hielsta S.» I *Ransakningarna* finnes med Hadorphs hand tillskrivet, att en runsten är vid »Belsunda grind, wid store wägen». Denna uppgift åsyftar emellertid troligen U 817. (L 767: »Dersammastädes» d. v. s. »Bälsunda grind»). Senare uppgifter om stenen saknas. I *UFT* anmärkes, att den troligen är »förkommen».

U 816 och 817, vilken också är försvunnen, ha länge eftersökts utan resultat. Sålunda skriver t. ex. den nitiske fornvårdaren J. L. Andersson år 1932 till Riksantikvarien: »Den 25 sistlidne Sept. besökte jag en gammal man, Karl Edvald Dahlberg född 28/2 1847 vilken kom till trakten 1875, samt egaren av gården i Bälsunda, Vilh: Andersson, född 1850 ock kom till byn omkr 1864, för att av dem möjligen få upplysning om de tvänne nu förkomna runstenarna vid Bälsunda grind ... Dahlberg tyckte sig dock minnas sett en sten norr intill vägen nordvest om byn. Angående dessa två förkomna stenar har jag särskilt skäl förmoda, det Friherre H. H. von Essen, förr i Arnö, lastat dem på en pråm som ligger på sjöbotten därstädes ...» De båda runstenarna voro emellertid sannolikt försvunna långt tidigare, måhända redan vid slutet av 1600-talet.

Inskrift (enligt F a 6):

kula lit rita sta ...

Gulla let retta stæin ...

»Gulla lät resa sten ...

Om kvinnonamnet *Gulla* (*Gylla*) se Sö 213. Anmärkningsvärt är, att mansnamnet *Gulli* förekommer på U 817, som en gång också har stått vid »Bälsunda grind».

817. Bälsunda, Hjälsta sn.

Litteratur: L 766. J. Bureus, F a 6 s. 5 n:r 211, s. 89 n:r 211 (Bureus' egen uppteckning), s. 136 n:r 6 (Axehielm), F a 5 n:r 185, F a 1 s. 46, F f 6 n:r 78; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 92; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 1, 28 (Förteckning över »Vplands Runestenar»), Monumenta 4, bl. 93; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 159; F. Burman i Nova Acta R. Soc. Scient. Ups. Vol. 5 (1792), s. 304; UFT h. 1 (1871), s. 39.

Avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F a 10: 1); Bureus, kopparstick (i F f 6); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta).

Enligt Bureus stod stenen »Widh Belghsunda i wäghskelet i Hiälsta» (F a 6). Axehielm (i F a 6): »Wid Bälghsunda grinnen». Rhezelius (i F a 10: 1): »Hiälsta Sochn. Widh Belgsundha». F a 5: »Bälgsunda». I *Ransakningarna* 1667—84 finnes en uppgift, som Hadorph har tillagt omedelbart före »Fittja Sochn»: »Belsunda grind, wid store wägen 1 Runesten.» I Peringskiölds *Monumenta* 1 (28) anges platsen vara vid »Belsunda grind 3. wäga moot». På träsnittet i *Monumenta* 4 finnes bläckanteckningen »Bälsunda grind Gälsta Sochn.» I *UFT* påpekas, att U 817 icke finnes medtagen i *Bautil* eller hos Dybeck, varefter tillägges »troligen förkommen». Se vidare U 816.

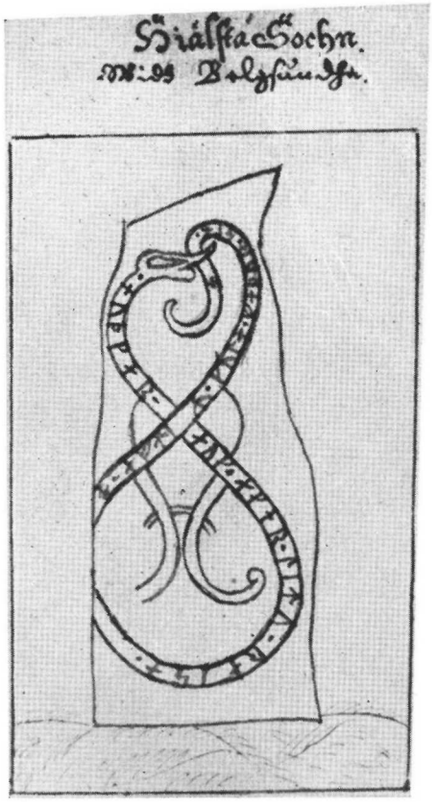

Fig. 269. U 817. Bälsunda, Hjälsta sn. Efter teckning av Rhezelius.

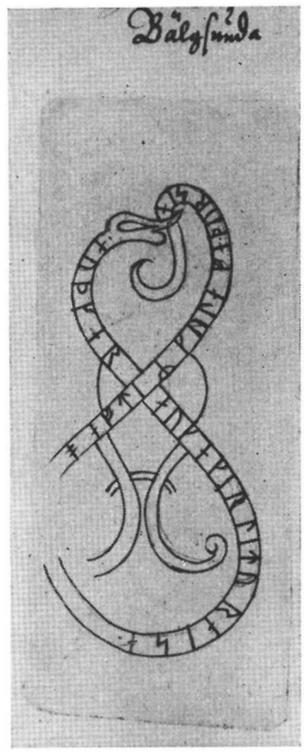

Fig. 270. U 817. Bälsunda, Hjälsta sn. Efter kopparstick i F f 6.

Inskrift (enligt Bureus):

auþker · auk · aker · litu · raisa · stain · þino eftiʀ · kula · faþur sin
5 10 15 20 25 30 35 40 45

Auðgæiʀʀ ok Agæiʀʀ letu ræisa stæin þenna æftiʀ Gulla, faður sinn.

»Ödger och Åger läto resa denna sten efter Gulle, sin fader.»

Till läsningen: Axehielm: **auþker · auk · aker · litu · raisa . . . o · iftiʀ · kula · faþur · sin** — Rhezelius: **· auþkar · auk · aker · litu · raisa · . . . o · aftiʀ · kula · faþur · sin ·** — Hadorph: **auþker auk · aker · litu · raisa . . . no · eftiʀ · kula · faþur · sin**

Mansnamnet *Auðgæiʀʀ* är endast belagt i tre runinskrifter, alla uppländska, nämligen U 17, 749 och 817. (På U 839 finnes ett namn, som också skrives **auþker**, men i det fallet återger skrivningen säkerligen kvinnonamnet *Auðgærðr*.) Runföljden 10—13 **aker** torde återge ett eljest icke säkert belagt mansnamn *Agæiʀʀ*; också broderns namn är sammansatt med *-gæiʀʀ*. Det bör emellertid framhållas, att **auþker** och **aker** i U 817 kunna uppfattas som kvinnonamn: *Auðgærðr* och *Agærðr*. Faderns namn, *Gulli*, är eljest känt från Ög 81 och Vg 184. I båda dessa fall skrives namnet **kuli** liksom på U 817. På U 816, som har stått rest nära U 817, finnes kvinnonamnet *Gulla* (*Gylla*).

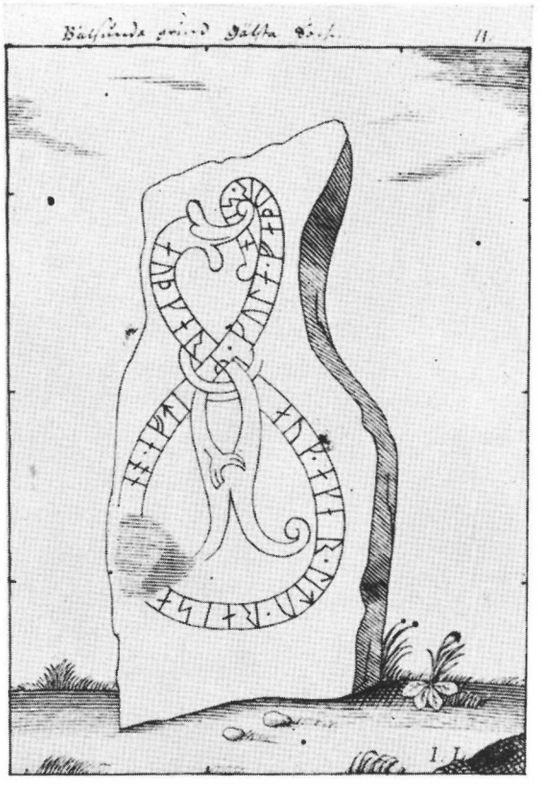

Fig. 271. U 817. Bälsunda, Hjälsta sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta.

818. Gryta, Kulla sn.

Pl. 124.

Litteratur: B 624, L 761, D 1: 121. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 88; N. R. Brocman, Sagan om Ingwar Widtfarne (1762), s. 221; J. Fischerström, Utkast til beskrifning om Mälaren (1785), s. 135; J. G. Liljegren, Run-Lära (1832), s. 125; O. Gumælius och C. W. Paykull, Några ord till upplysning om bladet »Sigtuna» (1865), s. 54; UFT h. 1 (1871), s. 58; G. Stephens, ONRM 2, s. 706; E. Hellman och A. Karlén, Fornminnesinventering 1927 (ATA); O. von Friesen, Bynamn på de uppländska runstenarna (i: Namn och Bygd 18, 1930), s. 105 f.; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 624); Dybeck, teckning (även i Stephens a. a.).

Runstenen står 50 m. NÖ om mangårdsbyggnaden till Gryta n:r 1, 3 m. SV om uppfartsvägen till gården. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna».

Den äldsta kända uppgiften om U 818 finnes i *Ransakningarna* 1667—84: »J samma Giärde [= 'Grytha Giärdet'] och Söder ängz flakan, een Steen lute ståendes, 2 al:r öfwer Jorden, medh Runske Bookstäfwer uthhuggen». På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Gryta gärde söder Engz flaken, Kulla Sochn. Lagunda härad» (B 624: »Gryta gärde»; L 761: »Gryta gärde»). I *Sverikes runurkunder* lämnar Dybeck följande redogörelse: »Det största af förevarande tio runstensstycken låg, vid min ankomst till Gryta, i grunden till en större uthusbyggnad, med hvars upptimring man var sysselsatt. De öfriga funnos bland mull och andra stenar i en annan gård, der ett nyligen rifvet brygghus stått. Runstenen lärer varit begagnad till spishäll i detta ... Man vet ännu berätta att runstenen fordom stått vid vägen mellan Kulla

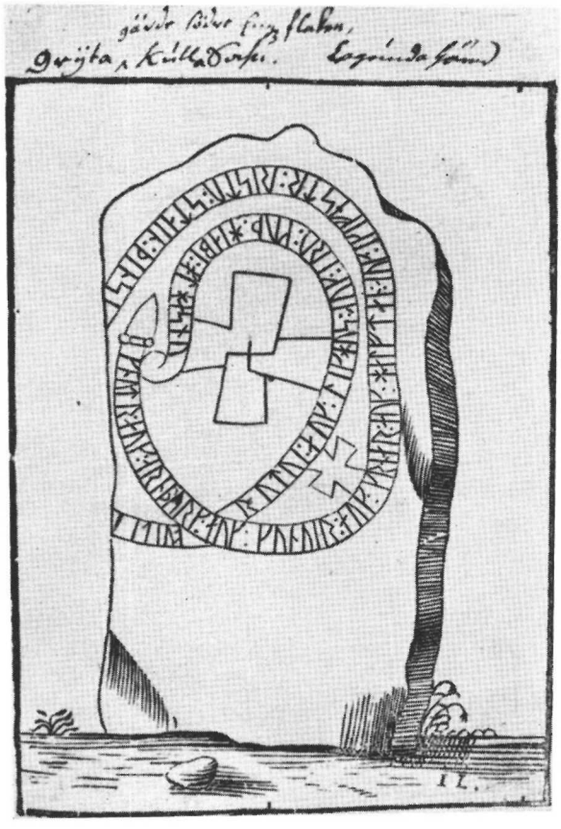

Fig. 272. U 818. Gryta, Kulla sn. Efter B 624.

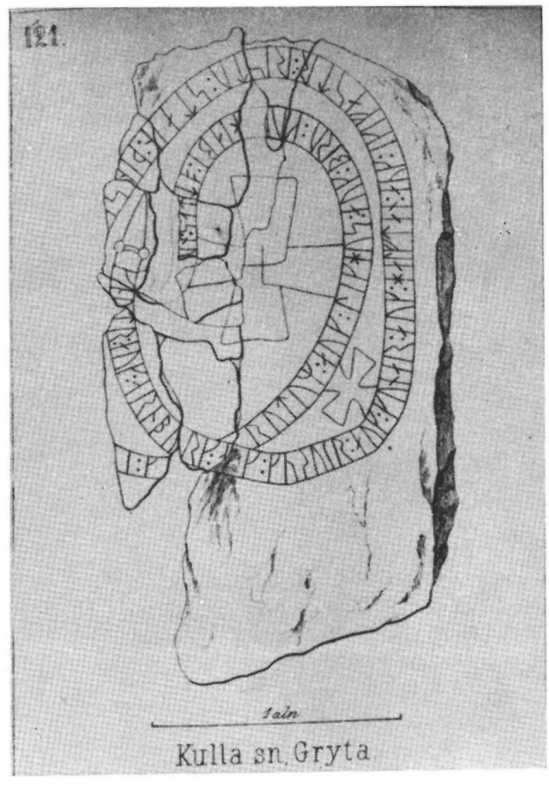

Fig. 273. U 818. Gryta, Kulla sn. Efter D 1: 121.

och Bälsunda nära en bro, samt icke långt från Kusbacken — så kallad redan på 1600-talet». I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna» meddelas följande: »vid östra ändan af Gryta by ligga på två olika ställen en mängd stycken af en sönderslagen runsten, som förut legat såsom spiselhäll i ett brygghus». I *UFT* upprepas i det närmaste Dybecks beskrivning. År 1927 meddelade E. Hellman och A. Karlén, att endast ett stycke var i behåll, samt att denna del var »sprucken på mitten». Vid runinskriftsinventeringen 1941 stod fragmentet lutat mot en stenmur vid den plats, där stenen sedan genom Riksantikvarieämbetets försorg restes (1946). Stenens övriga delar ha vid flera tillfällen förgäves sökts.

Mörkgrå granit. Höjd 1,28 m., nuvarande största bredd 0,55 m. Ristningen, som numera delvis är grund, är jämnt och vackert huggen, med jämförelsevis smala, rundade linjer. Endast stenens högra del finnes i behåll. Alla bevarade runor äro fullt säkra.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 624 och D 1: 121):

[knutr : auk : arnburk : auk : kusu]ir : auk : ku[n]ar : auk : halftan : auk : ikifastr [: ristu : stain : þinsi . . .
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
- - - - i : k]rutum : auk : likhus : auk : bru : k[uþ : hiabi : ot has : nu]
70 75 80 85 90 95 100 105

Knutr ok Arnborg ok Guðver(?) *ok Gunnarr ok Halfdan ok Ingifastr ræistu stæin þennsi . . . i Grytum* (*Griutum*) *ok likhus ok bro. Guð hialpi and hans nu.*

»Knut och Arnborg och Gudve(?) och Gunnar och Halvdan och Ingefast reste denna sten . . . i Gryta, och likhus och bro. Gud hjälpe hans ande nu.»

Till läsningen: Runföljden 1 **k** till 22 **u**, som har utgjort inskriftens början, är numera förlorad. Den här återgivna läsningen torde kunna betraktas som säker. Den enda avvikelsen mellan B 624 och D 1: 121 på detta parti utgöres av 21 **s**, som av Hadorph (i B 624) läses som **n**. Dybeck kommenterar sin läsning av runföljden 19 **k**—24 **r**: »ᛋ i ᚴᚢᛋᚢᛁᚱ är lika säkert som ᛉ i ᚴᚱᚢᛏᚢᛉ». Med 23 **i** börjar det bevarade partiet av inskriften. Före denna runa kan nu endast skönjas ett centimeterlångt stycke, vid nedre ramlinjen, av 22 **u**. 23 **i** har förlorat toppen i en flagring. I 25 **a** är bst mycket kort t. h. om hst. 28 **k** är ej stunget. Av 30 **n** återstår endast övre delen av hst; resten av runan har förlorats i en spricka och genom en kantskada. I 35 **k** finnes t. v. om hst, något under bistavens utgångspunkt, en rund fördjupning, som ej är huggen. I 36 **h** är den ned åt höger riktade bst avsevärt grundare än den andra bst. 42 **n** har bst endast t. h. om hst. I 43 **a** är bst mycket kort t. h. om hst. 50 **a** har bst endast t. v. om hst. I 53 **r** ha delar av bst gått förlorade, genom att stenen här har slagits av. Runföljden 54 **r**—68 **i** har stått i stenens vänstra kant. Efter 68 **i** var kanten avslagen redan på 1600-talet, och ingen läsning av detta parti finnes. Runföljden 69—72 är supplerad efter B 624; man ser nedtill t. v. på träsnittet fyra hst. Därefter följa enligt Dybeck 73 **i**: och 74 **k**, vilka på träsnittet återgivas som ᚢᛇ. Med all sannolikhet är Dybecks läsning riktig. Med 75 **r** börjar åter det bevarade partiet. Före denna runa synes ett kort och svagt spår av en korsande slinga. 76 **u** är ej stunget. 80 **a** har bst endast t. v. om hst. Runföljden 83 **l**—88 **s** är fullständigt säker. 89 **a** har bst endast t. v. om hst. 95 **k** är ej stunget. Av 96 **u** återstår i stenens kant spår av huvudstavens nedre del. Därefter är stenen avslagen. Runföljden 96 **u**—109 **u**, som utgör inskriftens slut, uppfattas på samma sätt av Hadorph (B 624) och av Dybeck, med undantag av att Dybeck har sk efter 107 **s**. Sk efter 97 **þ** hade, då Dybeck undersökte inskriften, gått förlorat i den skada, som då också hade träffat bst i 97 **þ**.

Av inskriftens sex bevarade personnamn äro fyra fullt klara: *Knutr*, *Gunnarr*, *Halfdan* och *Ingifastr*. *Knutr* är i runinskrifterna ett jämförelsevis ovanligt namn (Sö 217, U 38, U 92, U 818, L 264 Häringe, Älvkarleby sn, L 998 Lilla Kyringe, Björksta sn, L 1052 Fläräng, Valbo sn). Dessutom förekomma flera belägg, då namnet åsyftar Knut den store; se Sö 217. *Gunnarr* är ett vanligt namn; det är belagt mer än fyrtio gånger i svenska runinskrifter. Också *Halfdan* är rätt vanligt; se U 229. *Ingifastr* förekommer likaledes jämförelsevis ofta i runinskrifterna.

Svårigheter bereda däremot de två namn som skrivas **arnburk** (runföljden 9—15) och **kusuir** (runföljden 19—24). Sannolikt ha vi i förra fallet ett *Arnborg*, motsvarande ett från västnordiskt område väl styrkt kvinnonamn *Arnbiǫrg*, medan **kusuir** troligen skall återge mansnamnet *Guðveʀ*. Detta namn finnes säkert belagt i fyra sörmländska runristningar (Sö 166, 170, 217 och 328). Svårigheten består i att man tvingas att räkna med att namnet på U 818 är behäftat med två felristningar: **kusuir** i st. f. väntat **kuþuiʀ**.

Runföljden 73—79 **i : krutum** innehåller givetvis bynamnet Gryta.[1] O. von Friesen behandlar belägget i *Namn och Bygd* 1930: »I fsv. diplom möter förevarande bynamn i formen *Grytum* SD 2, s. 246 (2 ggr) (1298). I allmänhet torde *gryt-* i ortnamn återgå på ett äldre *griut* > fsv. *grȳt* n. = fvn. *griót* n. 'sten', vilket förutsätter en stavning **kriut-** på runstenarna. **krutum** borde följaktligen återge en runsvensk uttalsform *grȳtum* motsvarande ett fornnorskt *grýtum*. Denna dat.-pl.-form återfinnes endast i ett enda fornnordiskt appellativ näml. fornnorskt *grýta* f. = fsv. *gryta* f. 'gryta', eg. '(kok)kärl av sten'. Därjämte finnes ett norskt älvnamn *Gryta* f. som emellertid ej förekommer i pl. Gryta som bynamn finns endast i Uppland och ö. Västmanland, däremot äro Gryt och Grytby, Greby osv. mera spridda. Det rimligaste torde vara att identifiera detta sålunda endast från det äldsta Svea-området kända Gryta med det fornnorska huvudsakligen i det nordanfjällska Norge förekommande gårdnamnet *Griótar*. Men om så är måste vi betrakta

[1] Stephens uppfattar det som ett ortnamn »KRUNTUM, nom. KRUNT, GRUND, GROUND».

runformen **krutum** som en onöjaktig skrivning för **kriutum**, ty att antaga att redan på 1000-talet *griutum* övergått till *grȳtum*, liksom våra äldsta texter med latinska bokstäver visa denna form, är väl knappast tillåtligt med hänsyn till att just i Upplandslagshandskrifter kvarstå efter kons. + *r* enstaka *iū*-exempel, se Kock Svensk ljudhistoria 2, s. 335 f.» Trots de skäl som här anföras torde icke böra förnekas, att vi i skrivningen **i : krutum** kunna ha ett tidigt exempel på övergången *iū* till *ȳ* efter *r* föregånget av *g*. Att »enstaka *iu*-former» finnas i handskrifter av Upplandslagen utgör icke något oöverstigligt hinder för ett dylikt antagande. Man kan jämföra med det välkända förhållandet, att former med *ia* ofta påträffas i de äldsta handskrifterna trots att flera runinskrifter ge exempel på att övergången *ia* till *iä* har inträtt.

Av stort intresse är också runföljden 83—88 **likhus**. Ordets innebörd har varit föremål för diskussion; se S. B. F. Jansson i *Fornvännen* 1951. Brate tolkar ordet (i *Södermanlands runinskrifter*, 1924—36, s. 136) som »härbärge» och anser, att första leden består av ordet *líkn* f. ('barmhärtighet mot den nödlidande'), »som i sammansättningsfogen förlorat *-n*». Trots de skäl som Brate anför för tolkningen 'barmhärtighetshus', 'härbärge' torde **likhus** ha haft betydelsen 'grav', 'gravkista'; se S. B. F. Jansson a. a.

U 818 är en skicklig runristares verk. Vilken denne har varit kan tyvärr ännu ej bestämmas.

819. Mysinge, Kulla sn. Nu i Fribergs allé.

Pl. 124.

Litteratur: B 631, L 754, D 1: 119. J. Bureus, F a 6 s. 102 n:r 45 (Aschaneus), s. 135 n:r 3 (Axehielm), F a 5 n:r 101, F a 1 s. 25, F f 6 n:r 48; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 86; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 91; R. Dybeck, Reseberättelse för år 1865 (ATA); O. Gumælius och C. W. Paykull, Några ord till upplysning om bladet »Sigtuna» (1865), s. 54; UFT h. 1 (1871), s. 22; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 52; E. Hellman och A. Karlén, Fornminnesinventering i Kulla socken år 1927 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F a 10: 1); J. Bureus, kopparstick (i F f 6); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 631); Dybeck (D 1: 119).

Runstenen står i allén Mysinge—Friberg, 2 m. NÖ om vägkanten, 100 m. SÖ om Skomakartorp, 125 m. SÖ om den punkt, där allén börjar i väster. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna».

Enligt Aschaneus stod stenen »J Mysingö äng» och enligt Axehielm »J ängan där Sammestädhes» [= vid »Mysing»]. (F a 5: »Fitia Sokn ... Mysinge ängen». F f 6: »Mysinge Engen».) Rhezelius (i F a 10: 1): »Holm Sochn. Och[1] i Myssingz Ängien» (»Holm» är av Bureus ändrat till »Fitia»). — I *Ransakningarna* 1667—84 finnas följande uppgifter om runstenar vid Mysinge upptagna under Fittja sn: »J Myssinge ängh[2] twå Steenar [= U 819, 820], een skrifwin på och een Uthan Skrifft, 1½ al:r öfwer Jorden. Item widh Myssinge byen, een stoor Steen uth medh Wägen skrifwin på, å sudh liggiandes, widh pass 2 al:r öfwer Jorden [= U 821].» — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Mysinge Eng, Fittia Sochn, Lagunda Häradh. 1 [runsten] på hwardera sidan högen» [= U 819 och 820]. I träsnittets nedre kant står »Grefinnan Forbuss Säthegård» (B 631: »Mysinge äng»; L 754: »Mysinge äng, vid en hög»; i båda arbetena upptagas Mysingestenarna på Fittja socken). — Enligt Dybeck (i *Sverikes runurkunder*) »ligger [stenen] utmed vägen mellan Mysinge och Friberg, invid en något skadad skeppssättning.» I reseberättelsen för år 1865 skriver Dybeck: »Egaren af denna gård [= Friberg] hade låtit resa tvenne fallna Runstenar derstädes.» I beskrivning till Geologiska kartbladet »Sigtuna» omtalas två runstenar »vid Fribergs allé». — *UFT* (1871): »Mysinge äng vid en hög ... Upprest vid

[1] = Också. Uttryckssättet förklaras av att också U 820 stod i samma äng.

[2] Ovanför raden har Hadorph skrivit: »Ther nu är Freberga Sätegårdh».

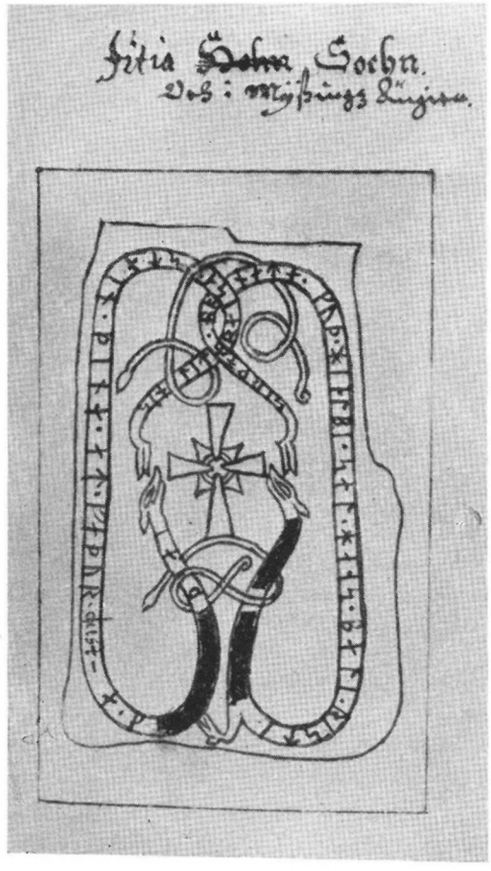

Fig. 274. U 819. Mysinge, Kulla sn. Efter teckning av Rhezelius.

Friberg; således nu tillhörande Kulla socken, dit den äfven af D[ybeck] finnes hänförd.» Den som har flyttat och rest stenen är »landshöfdingen i Vesterbottens län Erik Victor Almqvist». — Enligt E. Hellman och A. Karlén står stenen »invid o. N vägen Mysinge—Friberg, 100 m. Ö Skomakartorp» i »kanten av moränås».

Grå granit. Höjd 1,80 m., bredd 1,10 m. Ristningen är kraftigt huggen med breda, rundade linjer. Ytan vittrar. Nedtill ha stora partier av ristningen gått förlorade genom flagring.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 631):

· sin · lit · raisa · staia · þena · at · faþur - - . . . [t]a · - þah ·
5 10 15 20 25 30 35

· sirþaʀ · boanta · kuþ · hielbi · sal [· hans · bali · r]isti ·
40 45 50 55 60 65 70

S(v)æinn (?) *let ræisa stæin þenna at faður . . . Sigriðaʀ boanda. Guð hiælpi sal hans. Balli risti.*

»Sven (?) lät resa denna sten åt (sin) fader . . . Sigrids man. Gud hjälpe hans själ. Balle ristade.»

Till läsningen: De båda slingorna börja och sluta med sk. 2 **i** är grunt. 5 **i** är ej stunget. 16 **a** står på ett knöligt och vittrat ställe. Bst har gått förlorad på vänstra sidan av hst. Sk efter 16 **a** har funnits i en djup, utvittrad fördjupning. 17 **þ** är djupt och tydligt, trots att ristningsytan här är ojämn och vittrad. 18 **e** är stunget med ett kort tvärstreck, placerad något åt

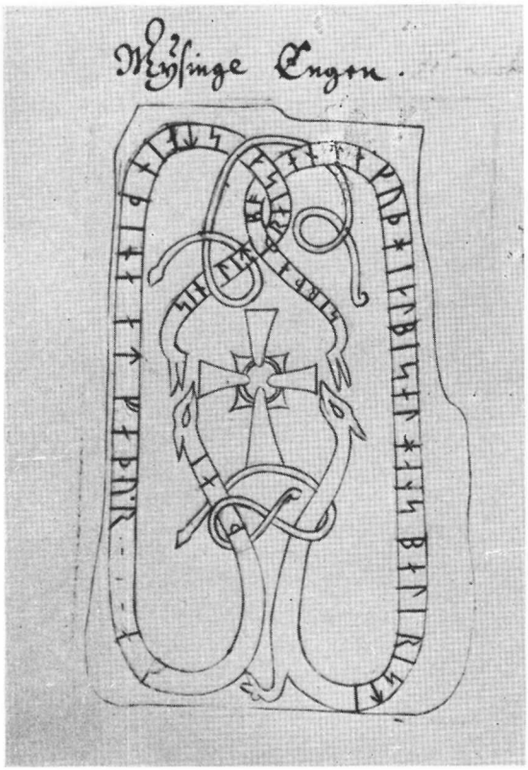

Fig. 275. U 819. Mysinge, Kulla sn. Efter kopparstick i F f 6.

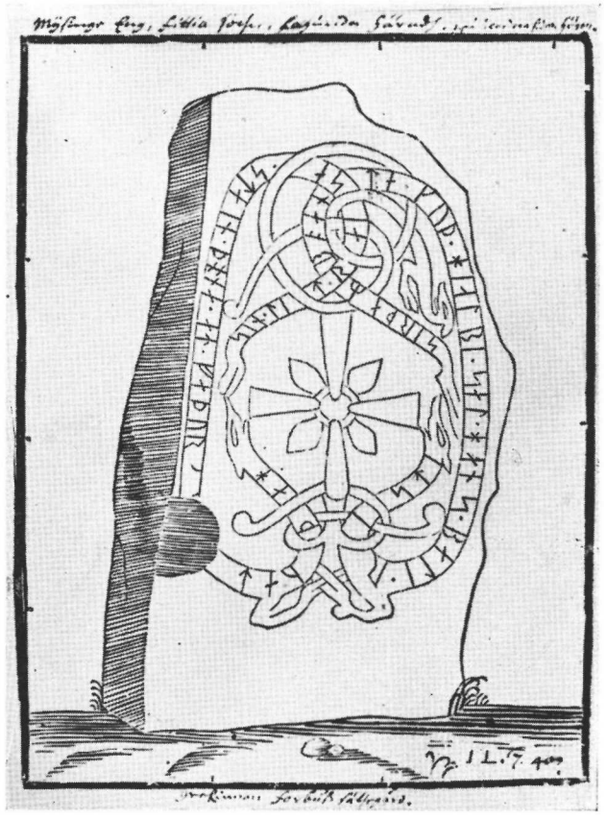

Fig. 276. U 819. Mysinge, Kulla sn. Efter B 631.

vänster. 26 **u** och 27 **r** ha förlorat nedre delarna. Av runorna 28 och 29 återstår endast de övre delarna. Därefter är ett stort stycke av ristningsytan avflagrat. Avståndet till den bevarade runan 31 **a** är 48 cm., vilket kan ha gett plats åt 7 runor. Av r. 32 återstår endast ett kort stycke av hst. I 35 **h** är »**n**-bst» djupare och kraftigare huggen än »**a**-bst»; Balle har här rättat ett först hugget **a** till **n**, jfr förväxlingen 16 **a**. 42 **b** och 55 **b** ha en för Balle typisk form. 48 **k** är ej stunget. 53 **e** överensstämmer med 18 **e**. Efter 59 **l** är ett stort parti av ristningsytan bortslaget. Före 69 **i** synas nu inga säkra spår av ristning. 71 **t** har förlorat högra bst. — Aschaneus (F a 6): **sirþar (auk) · oanta · kuþ · hialbi · sialana · bali bisui sin · lit · raisa · stain · þ · ina at faþur sin - ata · koþna** : — Axehielm: **sin · lit · raisa · stain · þina · at · faþur · . . . . . a · kþih · sirþar · boanta · kuþ · hialbi · sal · hans · bali · risti** · (F a 5: **sin lit raisa stain þina at faþur sin - - - ata koþan** »å andra ormen» **sirþar boanta kuþ hialbi sal hans** ·:· **bali risti** ·) — Rhezelius: **sin lit raisa · stain · þina · at · faþur · . . . a · k . . . þai sirþar · boanta · kuþ · hialbi · sal · hans · bali · risti** · — Hadorph: **sin · lit · raisa · stain · þona · at · faþur . . . ta k þah sirþar boanta · kuþ · hialbi · sal · hans · bali · risti** — Dybeck (D 1: 119): · **sin · lit · raisa · stain · þona · at · faþur** (·) **iu . . . t · a ḳ þah · sirþar · boanta · kuþ · hi - lbi · sal . . . bali · rist -** (·)

Inskriften börjar med ett personnamn, som skrives **sin**. Detta kan vara felristning för *Svæinn* eller *Stæinn*. Ett namn skrivet på samma sätt, alltså **sin**, förekommer på U 776.

Runföljden 36—41 **sirþar** återger tydligen det i runinskrifterna icke ovanliga kvinnonamnet *Sigriðr* i genitiv.

32—35 **- þah** innehåller troligen adj. *goðan* (ack.). Eftersom det föregående ordet av äldre

läsningar att döma bör ha slutat på ... **ta** ligger det nära till hands att antaga, att runföljden 21—35 har haft följande utseende: · **at** · **faþur** · [**sin** · **boan**]**ta** · **koþan** · i all synnerhet som detta antal runor kunde få plats på det skadade partiet. En sådan rekonstruktion är emellertid behäftad med två svagheter: dels får man ingen uppgift om faderns namn, vilket man avgjort skulle ha väntat, dels lyder inskriftens fortsättning **sirþar boanta**. Det ifrågavarande partiet skulle då få följande lydelse: ... *at faður sinn, boanda goðan, Sigriðar boanda.* Det förefaller föga troligt, att Balle skulle ha givit inskriften denna form. Snarare skulle man vilja förmoda, att det skadade partiet, med runföljden 28—31, har innehållit poss. pron. **sin** följt av faderns namn; *goðan* hör i så fall till appositionen, alltså ... *faður sinn* N. N., *goðan boanda Sigriðar.*

U 819 är den enda runsten i Lagunda härad, som har signerats av Balle.

820. Mysinge äng, Kulla sn.

Litteratur: L 775. J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 85; J. Bureus, F a 5 (anmärkning under n:r 101); Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 90.

Avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F a 10: 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta).

Den nu försvunna, figurristade stenen stod enligt Rhezelius »J Mysinge Ängien», alltså i samma äng som U 819. Bureus skriver i F a 5 i samband med behandlingen av U 819: »Där är och en med 2 par Ormar, men om Runorna spörs intet.» Om uppgifterna i *Ransakningarna* se

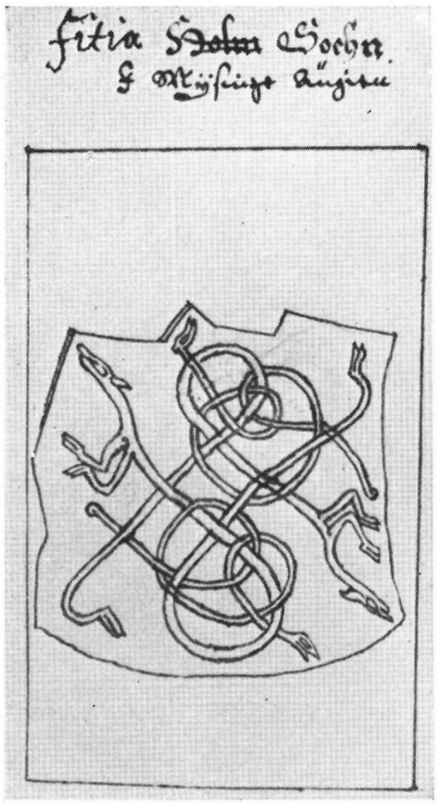

Fig. 277. U 820. Mysinge äng, Kulla sn. Efter teckning av Rhezelius.

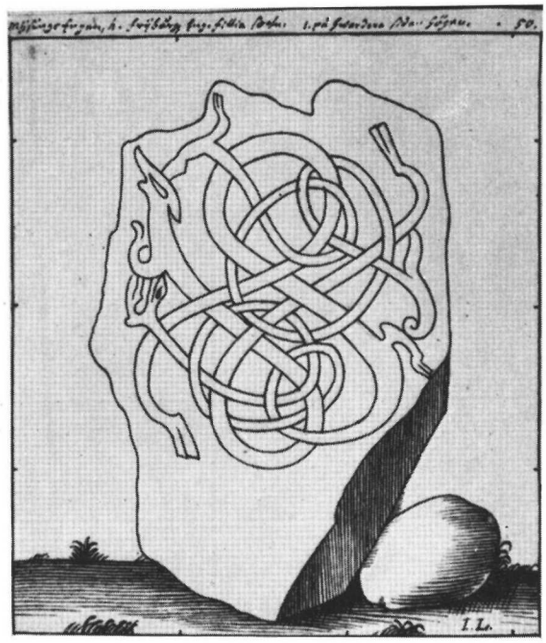

Fig. 278. U 820. Mysinge äng, Kulla sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta.

U 819. — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Mysinge Engen, h. Frijbårgz Eng, Fittja Sochn. l. på hwardera sidan högen». (Runstenen på andra sidan högen är U 819.) L 755: »Dersammastädes [= »Mysinge äng»], andra sidan högen ... Slingor utan tydliga runor.» I *UFT* h. 1 (1871), s. 22 förväxlas L 755 och L 763 [= U 820 och 822].

Stenen har burit ornament i tiohundratalets runstensstil, men den har tydligen aldrig burit någon runinskrift. I närheten av den plats, där U 820 ursprungligen har varit rest, finnes en, ännu bevarad, ristning av samma typ, nämligen U 822. Det är sannolikt, att U 819 och 820 ha varit parstenar. Så torde också ha varit förhållandet med U 822 och 823. I båda fallen bär den ena stenen i paret endast ornament.

821. Mysinge, Kulla sn. Nu vid Fribergs allé.

Pl. 125.

Litteratur: B 630, L 753, D 1: 120. J. Bureus, F a 6 s. 102 n:r 44 (Aschaneus), s. 135 n:r 2 (Axehielm), F a 1 s. 25, F a 5 n:r 100, F f 6 n:r 47; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 84; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 91; O. Gumælius och C. W. Paykull, Några ord till upplysning om bladet »Sigtuna» (1865), s. 54; UFT h. 1 (1871), s. 22; E. Hellman och A. Karlén, Fornminnesinventering i Kulla socken år 1927 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F a 10: 1); J. Bureus, kopparstick (i F f 6); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 630); Dybeck, teckning (D 1: 120).

Runstenen står på en kulle bland björkar och ekar, 250 m. VNV om Fribergs mangårdsbyggnad, 80 m. N om allén, 25 m. V om trädgården. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna».

Enligt Aschaneus (F a 6) stod stenen »Widh Mysingö i Fittia Sokn» och enligt Axehielm »J Mysings gärde i Hålms sochn». (F a 5: »Fitia Sokn ... Mysinge i gärdet»; F f 6: »Mysinge i Gerdet»). Rhezelius (i F a 10: 1): »Holm Sochn J Mysinge Giärde» (»Holm» är överstruket och av Bureus ändrat till »Fitia»). — Om *Ransakningarnas* uppgifter om runstenar vid Mysinge se U 819. — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Myssinge gärde Fittia Sochn» (B 630: »På gärde»; L 753: »Mysinge gärde»; i båda arbetena upptagas Mysingestenarna på Fittja socken). — I *Sverikes runurkunder* skriver Dybeck: »Genom Mysinge — nu bostad för statfolk — rinner ett mindre vattendrag, som utfaller i Gåran af Mälaren. Stenen ligger vid detta nära en egoväg.» I beskrivning till Geologiska kartbladet »Sigtuna» omtalas två runstenar »vid Fribergs allé». *UFT*: »Mysinge gärde ... nu upprest af landshöfdingen i Vesterbottens län Erik Victor Almqvist i Fribergs park.»

Mörkgrå granit. Höjd 2,02 m., bredd 1,45 m. Ristningen är utomordentligt skickligt huggen. Linjerna äro jämförelsevis breda och mjukt rundade. Ytan flagrar. Sålunda har t. ex. nedtill t. h. ett stort parti av den vackra ristningen flagrat av; dock kunna här ännu runorna skönjas som en skuggning. Det är givetvis endast fråga om en begränsad tid, innan dessa spår av huggning försvinna.

Inskrift:

+ **istryr ᛊ lit ᛚ raisa ᛁ stain ᛁ þina ᛁ iftiʀ ᛁ hiþinfast ᛁ fa-ur sin ᛁ auk ᛁ auþa ᛁ iftiʀ ᛊ buanta ᛁ sin ᛁ**
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65

ak ᛁ iftiʀ + auþkerþi ᛁ tutur sina ×
70 75 80 85 90

Æstriðr(?) *let ræisa stæin þenna æftiʀ Heðinfast, faður sinn, ok Auða æftiʀ boanda sinn ok æftiʀ Auðgærði, dottur sina.*

»Estrid(?) lät resa denna sten efter Hedenfast, sin fader, och Öda efter sin man och efter Ödgärd, sin dotter.»

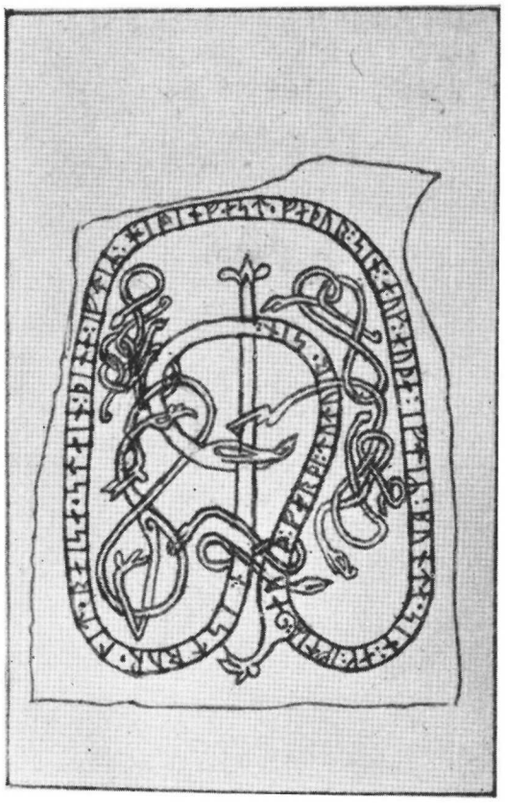

Fig. 279. U 821. Mysinge, Kulla sn. Efter teckning av Rhezelius.

Till läsningen: Inskriften börjar och slutar med sk (+, ×); övriga sk äro, med ett undantag (sk efter 73 **ʀ**), lutande eller lodrätt ställda streck. 1 **i** är ej stunget. I 5 **y** är pricken grund men säker. 8 **i** är ej stunget. 23 **a**—25 **f** ha förlorat topparna genom en kantskada. 24 **i** är ej stunget. 30 **i** är skadat genom en flagring. Efter denna runa finnes en rund fördjupning, som ej är huggen. Efter 39 **a** är ristningsytan avflagrad 14 cm. På detta parti ses endast ett obetydligt stycke av hst i r. 40 samt i flagringens nedre kant bst i 41 **u**. Sk saknas efter 42 **r**. Runorna 46 **a**—51 **þ** ha förlorat topparna. 53 **i** är ej stunget. 58 **b** har förlorat nedre delen av övre bst och hela undre bst i den stora flagring, som börjar där. Runföljden 59 **u**—61 **n** synes nu endast som en skuggning i flagringens botten; runorna äro fullt säkra. 62 **t** har hst bevarad i flagringskanten. 63 **a** har förlorat bst t. v. om hst. 69 **i** är ej stunget. I 71 **t** äro bst placerade mitt på hst; detta beror på att runorna här stå tätt tillsammans, varigenom undre bst i 70 **f** upptager den plats som den vänstra **t**-bst normalt skulle ha intagit. 73 **ʀ**, 74 **a** och 75 **u** ha ej huggits upp till övre ramlinjen. 77 **k** är ej stunget. 78 **e** är tydligt stunget. Sk saknas efter 86 **r**. — Aschaneus (F a 6) **-istryr · lit · rasa · stain · þina · iftiʀ · hþinfast · faþur · sin · auk · auþa · iftiʀ · bunta · sin · ak · iftiʀ · ayþfarþi · tutur · sin ·** — Axehielm (F a 6): **istrur · lit · raisa : stain : þina : iftiʀ : hiþinfast : faþur : sin : auk : auþa : iftiʀ : bunta : sin : ak : iftiʀ : auþ : karþi : tutur : sin :** — Rhezelius (F a 10: 1): **nistrur · lit · raisa · stain : þina : iftiʀ : hiþinfast · faþur : sin : auk : auþa : iftiʀ : bunta · sin : ak : iftiʀ : auþ : farþi : tutur ·sin ·** — Hadorph: + **istrur · lit · raisa · stain · þina · iftiʀ · hiþinfast ı faþur sin · auk auþa · iftiʀ · buinta : sin · ak · iftiʀ** + **auþkarþi · tutur sina** + — Dybeck: 5 **u**. Läsningen av runföljden 74—81 + **auþkerþi ı** är korrekt.

Den första tolkningen av U 821 lämnar Bureus (i F a 5): »NistRyrus fecit erigi Lapidem in mem. HidinFasti Patris sui, et Auda in mem. mariti sui et (etiam) EudiGerdæ filiæ suæ.» —

Fig. 280. U 821. Mysinge, Kulla sn. Efter kopparstick i F f 6.

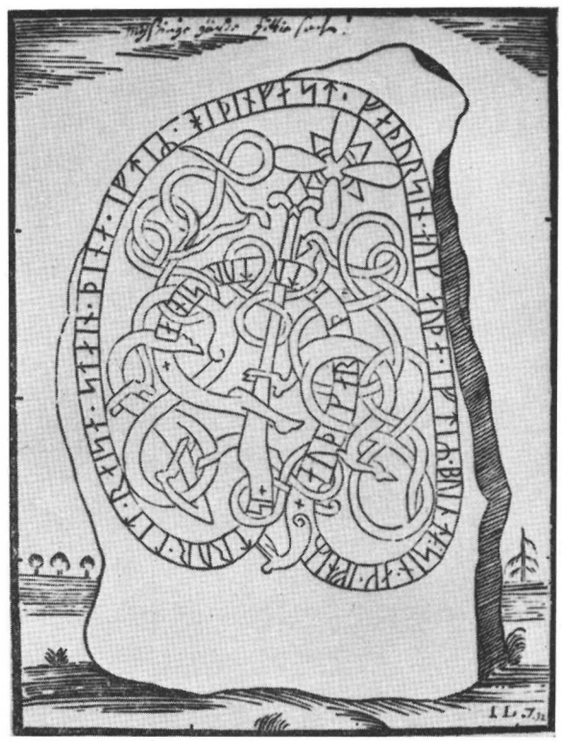

Fig. 281. U 821. Mysinge, Kulla sn. Efter B 630.

Carl Säve översätter inskriften i *UFT* (1871) på följande sätt: »Istrur(?) lät resa denna sten efter Hedinfast, sin fader, och Auda efter sin bonde och efter Audgerd, sin dotter.»

Runföljden 1—6 **istryr** återger sannolikt det i uppländska runinskrifter väl styrkta kvinnonamnet *Æstriðr*. — Mansnamnet *Heðinfastr* är eljest belagt endast på Sö 104. (Av kvinnonamnet *Heðinfast* finnas också två belägg från runinskrifterna; se U 435.) — Kvinnonamnen *Auða* och *Auðgærðr* ha båda, av runinskrifterna att döma, varit jämförelsevis sällsynta i Sverige. Om det förstnämnda se Sö 242. *Auðgærðr* finnes hittills säkert belagt på ytterligare endast en svensk runsten, nämligen U 839 (**auþker**). Eftersom namnet är så sällsynt, och stenarna stå resta tämligen nära varandra, kunde man frestas att antaga, att de båda kvinnorna äro identiska. Inskrifternas innehåll synas emellertid hindra ett sådant antagande.

U 821 är huggen av en mycket skicklig och säker runmästare.

822. Rävsta, Kulla sn.

Pl. 125.

Litteratur: L 763. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 89; R. Dybeck, Reseberättelse för år 1865 (ATA); O. Gumælius och C. W. Paykull, Några ord till upplysning om bladet »Sigtuna» (1865), s. 54; UFT h. 1 (1871), s. 58; E. Hellman och A. Karlén, Fornminnesinventering i Kulla socken år 1927 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941 (ATA).

Äldre avbildning: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta).

Den ristade stenen står 250 m. ÖNÖ om Rävsta mangårdsbyggnad, 18 m. VNV om en körväg, som i nordnordöstlig riktning över gärdena leder till Fribergs allé. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna».

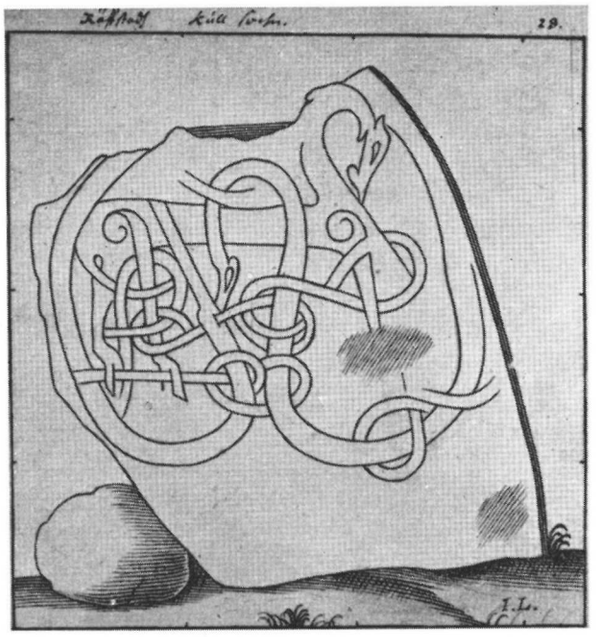

Fig. 282. U 822. Rävsta, Kulla sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta.

I *Ransakningarna* 1667—84 meddelas följande om runstenar vid Rävsta: »Uthi Räfstadh Giärdet, Twåå Runesteenar een i hwart Giärdet, een Skrifwin på [= U 823] och een med Rijtning på [= U 822], wid pass 2 al:r öfwer Jorden.» — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Räffstadh Kull sochn» (L 763: »Dersammastädes», d. v. s. vid »Räfstad»). — Dybeck lämnar i sin reseberättelse för år 1865 följande upplysning, som sannolikt åsyftar U 822: »I Fittja socken fanns, efter Pastor Lidforss' anvisning, en hittills icke känd Runsten, liggande emellan pastorsbostället och gården Friberg.» — I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna» omtalas en runsten stående »å Fribergs gärde, N.W. (!) om Räfsta». I *UFT* förväxlas den försvunna U 820 [= L 755] och U 822 [= L 763), vilket förklarar de där lämnade uppgifterna: »På samma ställe som föregående [U 819], på andra sidan af högen, upprest likasom de tvänne föregående [= U 819, 821] af landshöfdingen i Vesterbottens län Erik Victor Almqvist i Fribergs park, då han var egare deraf, hvarigenom stenen numera kommit att tillhöra Kulla socken. Denna sten innehåller endast slingor utan tydliga runor.» Även Hellman och Karlén förväxla U 820 och 822. Det är den senare, som står »250 m. Ö gården» Rävsta, i »nedre kanten av en bärgbacke, bakom en gärdesgård».

Ljusgrå granit. Höjd 1,60 m., bredd 1,55 m. Ristningen är tydligt huggen. Linjerna, som lysa vita i den ljusgråa ytan, äro breda och i regel djupa. På några få ställen äro de emellertid endast svagt skisserade. Ristningen är icke överallt fullbordad, se Pl. 125. Där linjerna äro avbrutna, beror detta sålunda icke på att ristningsytan har fallit bort, utan därpå att ristaren icke har avslutat linjen. Ristningen gör avgjort intryck av att ha tillkommit på 1000-talet.

I slingorna ha inga runor huggits. Ristningen består av ett stående djur, omslingrat av ormar.

823. Rävsta, Kulla sn.

Litteratur: L 762. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 88; UFT h. 1 (1871), s. 58.
Avbildning: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta).

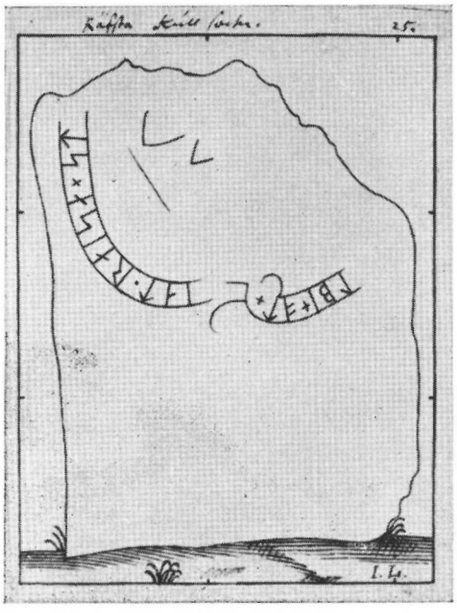

Fig. 283. U 823. Rävsta, Kulla sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta.

Denna sedan länge försvunna runsten stod enligt *Ransakningarna* »Uthi Räfstadh Giärdet»; se U 822. På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Räfsta Kull sochn» (L 762: »Räfstad»). Stenen, som redan på 1600-talet befann sig i fragmentariskt skick, har vid flera tillfällen förgäves sökts. I *UFT* (1871) anmärkes, att »runstenen är nu försvunnen.»

Inskrift (enligt träsnittet i Peringskiölds *Monumenta*):

... -at · raisa × st... lbi + ot × ...

... let ræisa stæin ... [Guð hia]lpi and ...

»... lät resa stenen ... Gud hjälpe ... själ ...»

Stenen har varit prydd med ett kors, vars nedre vänstra del var bevarad, då Hadorph och Leitz undersökte ristningen. Det är möjligt, att de båda Rävsta-stenarna (U 822 och 823) tillsammans ha utgjort ett monument. Så kan också ha varit fallet med de närbelägna Mysingestenarna (U 819 och 820).

824. Holms kyrka.

Pl. 126.

Litteratur: L 756, D 1: 122. J. Bureus, F a 6 s. 103 n:r 46 (Aschaneus), s. 135 n:r 1 (Axehielm), F a 5 n:r 203, F a 1 s. 50, F f 6 n:r 83; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 87; Ransakningarna 1667—84 (?); J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 86; P. Elvius, De Fierdhundria (auctor Johannes Arenius), Upsaliæ 1717 (feltryck 1617), s. 100 och 101; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 310, 448, 2, s. 162; F. Burman i Nova Acta R. Soc. Scient. Ups. Vol. 5 (1792), s. 304 f; O. Gumælius och C. W. Paykull, Några ord till upplysning om bladet »Sigtuna» (1865), s. 54; UFT h. 1 (1871), s. 40; O. von Friesen, Anteckningar (UUB), Runstenar i Uppland och Gästrikland undersökta åren 1899, 1900 och 1901 (hs i ATA); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 31; E. Hellman och A. Karlén, Fornminnesinventering i Holms socken år 1927 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F a 10: 1); J. Bureus, kopparstick (i F f 6); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta); Dybeck (D 1: 122).

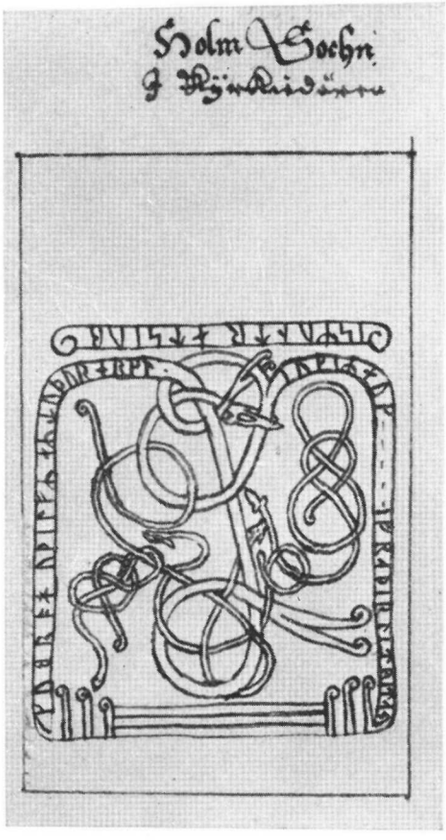

Fig. 284. U 824. Holms kyrka. Efter teckning av Rhezelius.

Runstenen står på den öppna platsen 30 m. VNV om kyrkans port, 12 m. S om ingången till skolhuset.

Enligt Aschaneus (F a 6) fanns stenen »J Holms Kyrkiä dör» och enligt Axehielm »Vthi Hålms kyrkedörs mur» (F a 5: »Hålm Kyrkedör»). Rhezelius: «Holm Sochn. J Kyrkiedören». — I *Ransakningarna* 1667—84 lämnas följande uppgift om stenen: »Mitt uthi Kyrkiodören, ligger een Runesteen medh Bookstäfwer och Rijtningar på.» — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Holms kyrkegård» (L 756: »Holms socken. Kyrkogården, S. sidan»). — Dybeck avbildar stenen i *Sverikes runurkunder*. På avbildningen har stenens övre vänstra del »prickats» för att markera, att ristningen på detta parti var oåtkomlig för undersökning vid Dybecks besök. Han skriver: »Prickningen å pl. är efter en äldre handritning och utmärker den del af stenen, hvarpå nu ena portstolpen hvilar. Stenen förtjenar en god plats!» — I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna» omtalas U 824 »såsom trappsten i kyrkogårdsporten». I *UFT* påpekas, att Liljegren upptager fem runstenar från socknen[1], men Dybeck endast två, »sålunda trenne att skaffa tillrätta».[2] Om U 824 påpekas, att den är »en af de största och vackraste runstenar i trakten; den har förr legat som tröskel i kyrkogårdsporten, men är nyligen med stort besvär och kostnad upprest utanför kyrkan af friherre Johan Baner d. y.»

Grå granit. Höjd 2,22, bredd 1,60 m. Ristningsytan är jämn. Linjerna äro breda, oskarpa. Ristningen är på flera partier mycket grund, vilket åtminstone delvis beror på att den är »trampad.»

[1] L 756—760.

[2] L 757 bör emellertid utgå; se s. 447.

Fig. 285. U 824. Holms kyrka. Efter kopparstick i F f 6.

Inskrift:

iukiR auk · ifriþr · liturita stian þinabtiR bruþur · rhuþilfaR · i u-ṛbhrki osmuntritsi runaR
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70

Iogæiɪɪ ok Afriðr (?) *letu retta stæin þenna æftiɪ broður Hroðælfaɪ i . . . -bergi. Asmundr risti runaɪ.*

»Joger och Åfrid läto resa denna sten efter brodern till Rodälv i Örberg (?). Åsmund ristade runorna.»

Till läsningen: Inskriften börjar och slutar utan sk; sk användas sällan. I 3 **k** finnes en rund fördjupning, som knappast är huggen. 4 **i** är ej stunget, ej heller 9 **i** och 16 **i**. Runan 17 är bindruna **ur**. Sannolikt har denna bindruna uppkommit så, att ristaren först har glömt **u** i **litu** och fortsatt med inskriftens nästa ord **rita**. När han upptäckte sitt fel, högg han in en **u**-bst i **r**-runan (ᚱ). 19 **i** är ej stunget. 25 **a** står på normalt runavstånd och gör ej intryck av att vara insatt efteråt; möjligen är runan något grundare än omgivande runor. Bst i 25 **a** är kort och grund. 38 **þ** har skadad bst. 45 **i** har på mitten en svag fördjupning, som knappast är huggen. Detsamma gäller den fördjupning, som finnes efter 50 **i**. R. 52 är grund och osäker. Möjligen **þ**. I 53 **r** är bst skadad upptill. 59 **o** har bst endast t. v. om hst. I 64 **t** är vänstra bst endast skönjbar som en skuggning. — Aschaneus: **iukR · auk · ifr · þr · lit rita st-** — Axehielm: **iukiR auk ifraþar lit rita s . . . kubr oh yþilfR aR -uþur hrul arkl ismuntr at siur** — Rhezelius: **iukiR auk . . . ifraþir lit rita s kubrohuþilfR aR -uþur arkl · ismuntr at siur** — Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta*: **iukiR auk · ifriþr · lit · rita stin þinabtuR · bruþur · rhuþilfaR · i uþrbauki - - osmuntr · itsi runa** — Dybeck: **iukiR auk · ifriþr · litu ri . . . abtiR · bruþur · rhuþilfaR · i · urbhurki osmuntr · itsi runaR.** — v. Friesen: **iukiR auk · ifriþr · liturita stin þinabtiR bruþur · rhuþilfaR · iu - - bhrki - s - untritsi runaR.** v. Friesen anser, att 38 **þ** är vittrad och felristad; 42 **h** är »säkert men vittr.» 47 **f** »vittr.» Av r. 52 iakttager v. Friesen huvudstavens översta del samt en bst snett nedåt höger; runan är »vittr och osäker». R. 53 uppfattas snarast

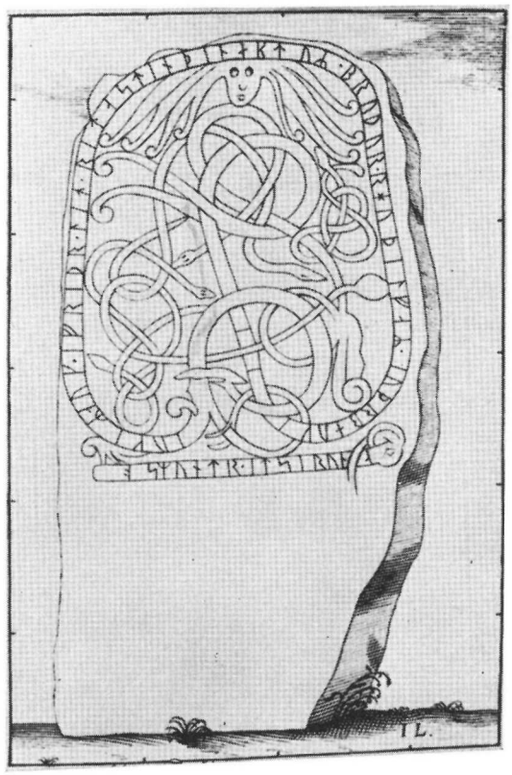

Fig. 286. U 824. Holms kyrka. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta.

som **u** med bistavens översta del bortvittrad. Om 54 **b** anmärkes, att runan möjligen kan vara **r**. 55 **h** är »täml säkert». 59 **o** tecknas ȵ, och om 61 **m** uppges, att toppen av hst och högra bst är »allt som skönjes». 64 **t**: »end 1 bist. syns», nämligen den högra. v. Friesen, som undersökte inskriften år 1900, meddelar i sin reseberättelse till Vitterhetsakademien, att ristningen vid tillfället för hans besök var »imålad med hvit oljefärg, som jag i görligaste måtto sökt aflägsna. Bör emellertid på nytt undersökas under gynsammare omständigheter.»

Runföljden 1—5 **iukiʀ** återger det i fem uppländska runinskrifter (U 474, 539, 824, 887 samt L 277 Alunda) belagda mansnamnet *Iogæiʀʀ*; se Sö 234, där namnet också förekommer. — 9—14 **ifriþr** åsyftar troligen kvinnonamnet *Afriðr*; om detta namn se U 52. — I 41—49 **rhuþilfaʀ** möta vi otvivelaktigt det välkända kvinnonamnet *Hroðælfʀ* i genitiv; om detta namn se Sö 308 och där anförd litteratur.

Runföljden 50—58 innehåller säkerligen ett ortnamn. Tyvärr är läsningen av detta parti delvis osäker. I *Svenska runristare* (1925) lämnar E. Brate följande tolkning: »Joger och Efrid läto resa denna sten efter Rodälfs broder i Örberg, Asmund ristade runorna.» Det ifrågavarande ortnamnet kommenterar han på följande sätt: »Första leden av **urbhrki**, vari dock O. v. Friesen antyder en runa mellan **u** och **r**, bildar ensam ortnamnet Ör i grannsocknen Hjälsta, som måhända är åsyftat, då det ligger på en bergshöjd.» Brates tanke, att **i u - rbhrki** skulle beteckna gården Ör i Hjälsta är icke tilltalande. Möjligen åsyftas Örberga, Björskogs sn, Västmanland (*in orberghum*, 1302, SD 2, s. 363).

Upptill på ristningsytan ser man en ansiktsmask, från vilken utgå bandornament, som tydligen skola föreställa håret; detta har närmast utformats som stiliserat akantusverk.

U 824 har signerats av *Asmundr*. Av flera skäl är det emellertid svårt att föreställa sig, att denna signatur åsyftar den berömde och utomordentligt skicklige runristaren Åsmund Kåreson. Huggningstekniken är en helt annan; ristningslinjerna äro ojämna, platta och påfallande osäkert huggna. Runformer och ornamentik avvika på ett ganska iögonenfallande sätt från de ristningar, där Åsmund har satt ut sitt namn. Att Brate (i *Svenska runristare*) utan reservation upptager U 824 bland av Åsmund Kåreson signerade ristningar beror säkerligen på att Brate icke har undersökt originalet. Nu finnas emellertid i inskriften också drag, som påminna om den berömde runristaren. Sådana drag äro t. ex. skrivningen **þinabtiʀ**, **osmuntritsi**, där man finner den för Åsmund Kåreson utmärkande egenheten att låta samma runa utgöra sista runan i ett ord och första runan i det följande. Man kan därför ej frigöra sig ifrån tanken, att Åsmund har skisserat inskriften, och att den sedan har färdigställts av någon annan, betydligt mindre framstående ristare. Det kan i detta sammanhang förtjäna att nämnas, att Åsmund i icke mindre än sex fall har arbetat tillsammans med en annan, namngiven ristare. Jfr dock U 847.

I Liljegrens *Run-urkunder* (1833) upptages utan läsning en runsten från Holms kyrkogård »V. sidan» (L 757). Uppgiften har hämtats från Peringskiölds *Monumenta* I (28), där man bl. a. finner följande anteckning: »Wästra Kyrkiog. fragm.» Troligen grundar sig uppgiften på en oriktig upplysning.

En sten, som ligger på kyrkogården S om kyrkan, har förmodats vara denna sten. Sålunda anse E. Hellman och A. Karlén (i *Fornminnesinventeringen* år 1927, ATA), att denna sten möjligen är L 757. Stenen saknar emellertid ristning; se S. B. F. Jansson, *Runinskriftsinventering i Uppsala län* 1949 (ATA).

825. Gymminge, Holms sn.

Pl. 126.

Litteratur: B 628, L 758. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 86; O. Gumælius och C. W. Paykull, Några ord till upplysning om bladet »Sigtuna» (1865), s. 54; UFT h. 1 (1871), s. 40; S. H. Adlersparre, Omkring Sigurdsstenarna (i: Personhistorisk Tidskrift 18, 1916), s. 3, 9; E. Hellman och A. Karlén, Fornminnesinventering i Holms socken år 1927 (ATA); G. Hallström, Skrivelse till Riksantikvarien den 28/5 1928 (ATA).

Äldre avbildning: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 628).

Runstenen står rest på en flat berghäll, 500 m. NV om Ölsta, 25 m. V om en mindre väg, som från Lurbo leder i östlig riktning över åkrarna och gärdena till Gymminge, där den viker av åt S, ned mot Sjö. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna».

I *Ransakningarna* 1667—84 meddelas följande: »Uthi Gymminge Giärdet widh Wägen, ståår een Steen medh Runske Bookstäfwer skrifwin, något nedersuncken uthi Jorden.»[1] — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Gymminge Holms Sochn» (B 628: »Gymminge»; L 758: »Gymminge»). — I beskrivningen till Geologiska bladet »Sigtuna» anges stenens plats vara »vid Wallby backe, O. om Lurbo». Egendomligt nog har Dybeck ej känt till stenen, vilket förklarar antagandet i *UFT*, att »den sannolikt ej finnes qvar.» I Hellmans och Karléns fornminnesinventering år 1927 förväxlas denna sten med U 827. Uppgifterna där åsyfta U 825, vilket redan framgår av platsangivningen: »I korsningen av vägen Lurbo—Gymminge o. en åkerväg förbi Ölsta, 500 m. NNV Ölsta ... Stenen tydligen flyttad från en backe 300—400 m. åt SV.» Vid detta tillfälle låg stenen »med framsidan upp». Året därpå (1928) rapporterades U 825 som nyfunnen. G. Hallström skrev då till Riksantikvarien: »Under tjänsteresa i annat ärende till Sjöö i Holms socken, Upland, den 22 maj erhöll jag upplysning om en runsten, som ej torde vara tidigare noterad i A. T. A. Vid besök på platsen fann jag en runsten, som var

[1] Om andra fornminnen på Gymminge meddelar samma källa: »Uppå Gymingebackan, ofwan byn, äro een stoor hoop medh ringlagde Rundelar, och een Steen som widh them synes upp uthur Jorden, men inge Bookstäfwer kan på den merckias.»

Fig. 287. U 825. Gymminge, Holms sn. Efter B 628.

synnerligen illa medfaren. Åtskilligt synes fattas av densamma samt hela ristningssidan starkt nött och otydlig. Dimensionerna äro 1,3 × 0,8—0,83 × 0,4 m. Den ligger med skriftsidan uppåt i den sydvästra vinkeln av vägskärningen Ölsta—Sundet och Lurbo—Sjöö slott. Dess läge är endast ett par hundra meter norr om Valby backe, där enligt Dybeck skulle finnas en runsten ... Stenen vid korsvägen har ett helt annat utseende än den av Dybeck avbildade.[1] Jag avtalade per telefon med rektor Kjersén på Vik att låta rengöra och granska stenen, för att av dess innehåll någon ledning möjligen skulle kunna ernås rörande stenens ursprungliga plats (alltså om där talas om en bro t. ex.) Om så icke kan ske, avtalade jag med överste Banér ... att stenen skulle resas på en av oss utsedd plats på en liten åkerholme ett hundratal meter åt SO utefter vägen till Lurbo.» På den föreslagna platsen stod runstenen vid runskriftsinventeringen i Uppsala län år 1941.

Röd granit med vita inslag. Höjd 1,30 m., bredd 0,84 m. Ristningsytan är svårt vittrad. Linjerna grunda, delvis osäkra.

Inskrift:

kuln ... let · raþa - ... k - - k - - ytR · - un ... in · hulmkR suathafþi - -
5 10 15 20 25 30 35 40

... let ... æftiR(?) *sun sinn Holmgæir*(?). *Svarthaufði ...*

... lät ... efter(?) sin son Holmger. Svarthövde ...

Till läsningen: I 4 **n** sitter bst högt. Mellan 4 **n** och 5 **l** finnas inga säkra runspår. 6 **e** förefaller att vara säkert. 9 **a** är otydligt. Runan 12 gör snarast intryck av att vara ett **t**, med bst endast t. v. om hst. Därefter finnas inga säkra spår av ristning före 13 **k**. Av r. 14 återstår ett kort stycke nedtill. Av r. 15, 17 och 18 återstå hst; 18 har möjligen varit **R**. I r. 22 är ett stycke av hst bevarat; möjligen **s**. Mellanrummet mellan 24 **n** och 25 **i** har givit ett knappt ut-

[1] Den av Dybeck avbildade stenen är U 827. Gymmingestenen (U 825) har förbigåtts av Dybeck.

rymme åt en runa. Runorna 42 och 43 stå utanför slingan. De ha möjligen varit **u** och **k**. — B 628; **kuln · let reþa thkii · ftʀ · ytʀ · ainin · hulmkʀ suathao-** Den sista runan tecknas som ett vänt **r**.

Inskriften är genom vittring synnerligen svårläst, varför varje suppleringsförsök måste göras med försiktighet.

Runföljden 1—4 **kuln** har utgjort ett namn eller åtminstone största delen av ett namn; vilket detta har varit är ovisst. — 19—21 **ytʀ** återger troligen prepositionen *æftiʀ*.

De två namnen i inskriftens slut förefalla jämförelsevis säkra. Om *Holmgæiʀʀ* se U 210 (och U 837), om *Svarthaufði* U 52 och U 457.

826. Mysinge, Mosunda, Holms sn.

Litteratur: B 627, L 759. J. Bureus, F a 6 s. 89 n:r 210 (Bureus' egen uppteckning), s. 135 n:r 4 (Axehielm), F a 5 n:r 204, F a 1 s. 50; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 83; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 87; UFT h. 1 (1871), s. 41.

Avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F a 10: 1); J. Leitz, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 627).

Den nu försvunna runstenen stod enligt Bureus (F a 6): »Sunnan Holms kyrkia hos wägen»; Axehielm (F a 6): »Mysings gärde, Öster från byn» (F a 5: »Sunnan Holms kyrkia Mysinge»). Rhezelius: »Holm Sochn. Vthi Mysinge giärde.» — I *Ransakningarna* 1667—84 finnas följande uppgifter om runstenen: »Mitt på Mosunda Giärdet widh wägen ståår Luuta een Runesteen,

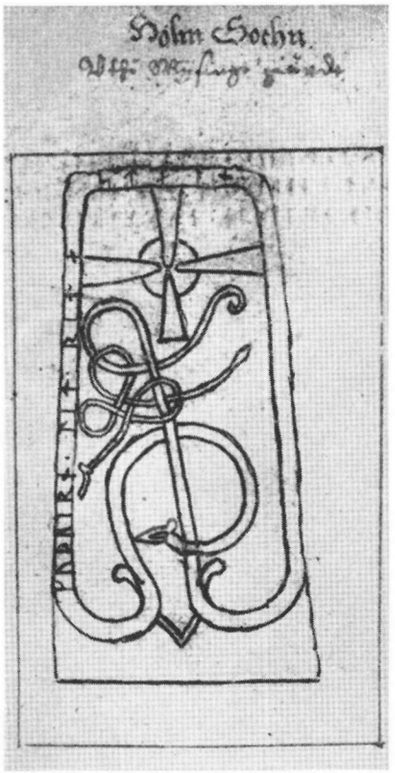

Fig. 288. U 826. Mysinge, Mosunda, Holms sn. Efter teckning av Rhezelius.

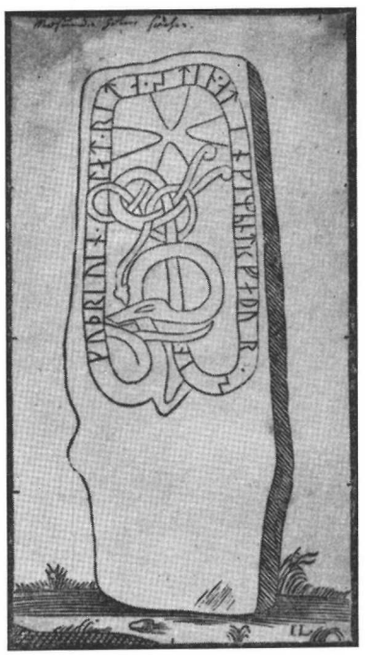

Fig. 289. U 826. Mysinge, Mosunda, Holms sn. Efter B 627.

wid pass 1½ al:r öfwer Jorden, hwars Bookstäfwer illa synas.» På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Mosunda Holms sochn» (B 627: »Mosunda»; L 759: »Mosunda»).

Höjd omkring 1,70 m.; bredd omkring 0,60 m.

Inskrift (enligt B 627):

kuþriuin · lat · rita · stin · at inkimuntr faþur · sin
5 10 15 20 25 30 35

Guðbiorn let retta stæin at Ingimund, faður sinn.

»Gudbjörn lät resa stenen efter Ingemund, sin fader.»

Till läsningen: Bureus (F a 6): **kuþriuin lit rita · stin ... R suin br ...** — Axehielm (F a 6): **kuþbiurn · lit · rita · stain ·** (F a 5: **kuþbiurn · lit · rita stain iftiR · suin br ...**). — Rhezelius: **kuþbirn · lit · rita stain ...**

Bureus lämnar i F a 5 en tolkning av inskriften, som uppenbarligen redan på 1600-talet har varit svårläst: »GudBiurnus fecit scribi saxum in m. Svini fratris sui». I *UFT* (1871) tolkar C. Säve U 826 på följande sätt: »Gudri ... lät rita sten efter Ingemund, sin fader.» Anledningen till tolkningarnas olikhet är, att Bureus utgår från sin läsning i F a 6, medan Säve lägger B 627 till grund för sin översättning.

Runföljden 1—8 **kuþriuin** är med all sannolikhet felläst för **kuþbiurn**. Om namnet *Guðbiorn* se U 576 och Sö 177.

Senare delen av inskriften (20—38) har varit skadad och svårläst, vilket redan framgår av läsningarnas avvikelser. Någon säker tolkning av detta parti kan därför numera ej givas. Om namnet *Ingimundr* (**inkimuntr**, ack.!) se U 72. Tanklösheten att låta namnet ha nominativform (**at inkimuntr**) är icke enastående; se t. ex. U 791.

827. Valby, Holms sn. Nu i allén till Sjö.

Pl. 127.

Litteratur: L 760, D 1: 123. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 87; R. Dybeck, Reseberättelse för år 1858, 1860, 1862 och 1865 (ATA); G. Stephens, ONRM 2, s. 819; UFT h. 1 (1871), s. 41; E. Hellman och A. Karlén, Fornminnesinventering i Holms socken år 1927 (ATA); E. Banér, Brev till Riksantikvarien den 14/5 1927 och den 7/9 1930 (ATA); G. Hallström, Rapport till Riksantikvarien den 28/5 1928, Skrivelse till E. Banér den 18/9 1930 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta); Dybeck, teckning (D 1: 123 och Stephens a. a.).

Runstenen står i den s. k. Dalkarlsbacken, 550 m. SV om Sjö, 35 m. NV om allén Holms k:a—Sjö, 100 m. Ö om avtagsvägen till Ölsta. — I *Ransakningarna* 1667—84 lämnas följande uppgifter: »Uthi Walby Huus Tompten, finnes een Grifft, widh pass 4 eller 5 al:r Långh, hwar wid är een Steen på hwar ände, een medh Skrifft Uthhuggen, och een uthan skrifft, men dess betydelse weet ingen.» — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Walby Holm Sochn» (L 760: »Walby»). — I reseberättelsen för år 1858 skriver Dybeck: »Runstenen å Valby backe i Holms socken ... utgör förstenen till en i båda ändar spetsig skeppssättning, 22½ alnar lång och 6 alnar bredast. Stensättningen ligger helt nära kanten af en åker, och är således i fara för förstöring, hvilken drabbat en stor mängd grafhögar och stensättningar, som förr funnits å höjden.» Av berättelsen för år 1860 framgår, att fornminnet med runstenen delvis har förstörts. Dybeck skriver: »Runstenen vid Vallby (byn, under sednare åren ödelagd, finnes

icke upptagen å topogr. Korpsens karta) Liljegr. 760, stod förr såsom för-sten till en vacker skeppssättning af 20 alnars längd, hvilken skeppssättning nu tillike med sin höge aktersten är förstörd. Runstenen står mycket lutande invid kanten af en åker. Fornlemningarna å höjden derinvid — två bautastenar och några högar — sökas förgäfves.» I reseberättelsen för år 1862 kommer Dybeck åter in på U 827, »den af gammalt kände runstenen, hvilken står vid vestra ändan af en 30 fot lång skeppssättning på Walby backe i Holms socken. Skeppet är i fara att snart alldeles förstöras, och runstenen ligger å marken.» Slutligen nämner Dybeck stenen i sin berättelse för år 1865: »Plogen har på sednare tider utjemnat hundradetals grafkullar, i synnerhet på alla de byars egor, som ligga under Sjö herregård. Jag har i någon föregående Berättelse omnämnt en Runsten, som ligger på Wallby egor i närheten af Sjö. Denna Runsten är i ena ändan af en skeppssättning och högeligen förtjent af att resas.» I *Sverikes runurkunder* skriver han: »Valby by — lagd under Sjöö — finns icke mer. Stället der sten är kallas dock ännu Valby backe. Han ligger vid ena ändan af en skeppssättning, 15 steg lång och 4 steg bred midtöfver.» Trots Dybecks påpekanden gjordes ingenting åt stenen. År 1927 skriver Eskil Banér på Sjöö till Riksantikvarien, att U 827 »hittats i d. s. k. Dalkarlsbacken, omkr. 500 meter från Sjöö slott och omkr. 30 m. från landsvägen, som därifrån leder till Holms kyrka. Stenen, låg med baksidan uppåt, har nyligen blifvit uppställd och befinnes vara rikt försedd med runor ... Fyndplatsen är omgifven af träd och buskar, hvilka tyvärr skymma densamma för all insyn från den öfver Dalkarlsbacken löpande landsvägen. Jag får därföre äran hemställa, att den nu provisoriskt uppställda stenen må få flyttas omkr. 30 meter längre fram i samma backe, så att den blir fullt synlig för de vägfarande». Med anledning av dessa upplysningar besiktigades platsen följande år. G. Hallström rapporterar till Riksantikvarien (den $^{28}/_{5}$ 1928): »Runstenen i fråga har nyligen och tillfälligt blivit upprest, där den anträffades kullfallen, nämligen i den s. k. Dalkarlsbacken, en långsmal åkerholme av omkring 100 m längd i de stora gärdena SV om Sjöö slott. Den spikraka vägen från Holms kyrka till slottet skär vinkelrätt av denna åkerholmes sydöstra del på ett avstånd från slottet av en halv kilometer. 'Holmen' liksom gärdena ha stigning åt NV och högsta höjden av den lilla bergåsen ligger nordväst om och omkring 3 m högre än vägbanans högsta punkt, där vägen skär backen. Runstenen står 3 m nordost om denna högsta punkt och 1 $^{1}/_{4}$ m lägre än denna samt 43 m NV om vägen. Vid anträffandet låg den med inskriftssidan nedåt och rotändan åt NV och har nu endast rests rätt upp, så att inskriften är vänd mot vägen ... Stenen står nu på slät berggrund, vilken framträder utefter åtskilliga meter här på backens norra sluttning. Man får det intrycket att stenen bör ha glidit ner efter denna berghäll från en punkt uppe på bergbackens krön. Uppe på krönet var vid mitt besök mycket risigt, enbuskar och annat, vilket hindrade en noggrann undersökning av markytan. En mindre insänkning i marken ungefär mitt för runstenen och på högsta åsryggen kan möjligen markera den gamla platsen, men det är osäkert. Omedelbart bortom, alltså NV om denna grop, ligga efter varandra på backens rygg 2 smärre låga gravhögar uppbygda av jord och sten. Särskilt den längst i NV är tydlig samt även mest stenig och försedd med en delvis bevarad fotkedja. Den senare är 6 m lång, bredden mer obestämd, antagligen 4 m. Den andra gravens dimensioner äro på grund av snåren svåra att fixera, antagligen 4 × 4 m» ... Om gården Valby skriver Hallström: »Denna gård var redan på Dybecks tid försvunnen, men liksom då lever namnet Valby backe ännu kvar. Jag besökte platsen som är belägen omkring 1 $^{1}/_{2}$ kilometer i VNV från stenens nuvarande plats, och fann där omisskännliga tecken till en gammal gårdsplats. Några uppgifter om en flyttning av runstenen föreligga icke. Jag är böjd för att tro att Dybeck gjort en namnförväxling, men måste samtidigt medge att hans uppgifter äro synnerligen rakt på sak. Då han emellertid talar om att runstenen skulle ligga (obs!) vid ena ändan av en skeppssättning 15 × 4 steg, är detta något som icke stämmer på någon av de 2 platserna. Ej heller synes en skeppssättning ha kunnat ligga där, av terrängförhållandena att döma. Kanske — när Dalkarlsbacken

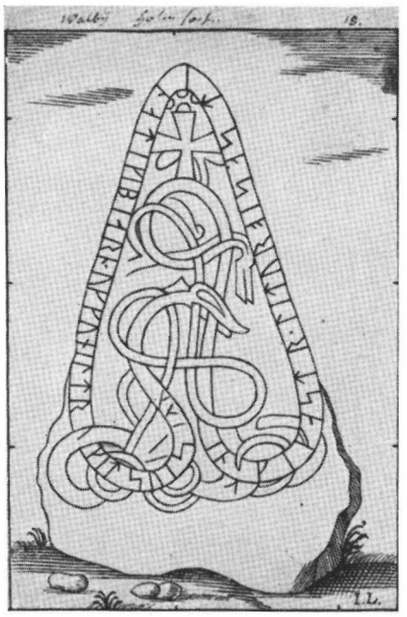

Fig. 290. U 827. Valby, Holms sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta.

blivit avröjd — att de två små gravarna därstädes skola visa sig tillsammans bilda något slags figur, som kan tänkas ha gett anledning till Dybecks påstående. Bredden stämmer och kantstenar finnas vid den ena av de två små kullarna. Emedan stenens nuvarande plats på berghällen med säkerhet icke är ursprunglig, överenskom jag med överste Banér att stenen skulle efter backens rensning flyttas upp till platsen för ovannämnda lilla grop och där resas med inskriftssidan mot vägen. Den får där en utmärkt vacker och vitt omkring synlig plats.» På föreslagen plats restes stenen år 1930. Banér skriver då till Riksantikvarien, att runstenen har blivit »behörigen uppställd å den s. k. Dalkarlsbackens högsta punkt, omkr. 3 meter från fyndplatsen, där stenen, sedan några skymmande buskar undanskaffats, tar sig bra ut och är väl synlig från landsvägen.»

Ljusgrå granit. Höjd 1,68 m., bredd (nedtill) 1,02 m. Ristningsytan är knottrig och ojämn. Linjerna äro breda, rundade. Huggningslinjerna äro numera på många ställen omöjliga att reda, vilket utan tvivel beror på att ristningen har huggits upp. När detta har skett, har icke kunnat fastställas. Redan Dybeck påpekar, att inskriften är »illa anfrätt och sannolikt äfven förderfvad genom upphuggning» (*Sverikes runurkunder*). Ännu vid slutet av 1600-talet var stenen oskadad, vilket framgår av träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* (se fig. 290). Ristningen, vilkens förvirrade linjer synas på pl. 127, kan delvis redas med stöd av det gamla träsnittet. Den nedan återgivna rekonstruktionen av inskriften gjordes i samband med undersökningen och uppmålningen.

Inskrift (rekonstruerad med hjälp av träsnittet i Peringskiölds *Monumenta*):

... inkifastr · litu raisa stain at ikibiarn uk kuniltr · uk at sun sin ...
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

... Ingifastr letu ræisa stæin at Ingibiorn ok Gunnhildr ok at sun sinn ...

»... Ingefast läto resa stenen efter Ingebjörn och Gunnhild också åt sin son ...»

Till läsningen: Hadorph och Leitz: **inkifastr · litu roisa stin at ikibiarn · uk kuniltr uk it sui s - - -** — Dybeck: **kþfastr : litu · roasa stain at ikibiarn · uk kuniltr · uk at · sun sn ...** — I en slinga nedtill på stenen förekomma elva runor eller delar av runor. Partiet är svårläst, och det är osäkert, var det skall infogas i läsningen. Runföljden kan återgivas: **- - - lri ... bn · iku**. Dybeck anmärker om dessa runor: »Runorna i nedre slingan — icke förr af någon iakttagna — lemnas till forskarns begrundande. De utgöra möjligen början af inskriften, såvida de icke förmäla hvilka 'IKU IL'. Jag har flera gånger granskat inskriften. Ritningen är efter aftryck». Då det är tänkbart, att »runorna» ha tillkommit i samband med upphuggningen, framställas här inga gissningar om runföljdens innebörd.

Om namnet *Ingifastr* se U 217, om *Ingibiorn* se U 181 och om *Gunnhildr* se U 288.

828. Bodarna, Fittja by, Fittja sn.

Pl. 127.

Litteratur: B 629, L 752, D 1: 118. J. Bureus, F a 6 s. 136 n:r 9 (Axehielm), F a 5 n:r 99, F a 1 s. 25, F f 6 n:r 46; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 88; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 90; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 143; UFT h. 1 (1871), s. 21; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 63; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941 (ATA); G. Olson, Rapport den 16/12 1946 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F a 10: 1); J. Bureus, kopparstick (i F f 6); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 629); Dybeck, a. a.

Runstenen står 30 m. SV. om mangårdsbyggnaden i Bodarna n:r 3, 15 m. SV om byvägen, som i sydöstlig riktning går från Fittja by. Detta är Fittja sockens enda kända runristning.[1]

Enligt F a 6 fanns stenen »Wid Bodhan i Fitia sochn». F a 5: »Fitia Sokn Bodarna.» Rhezelius: »Fittia Sochn. Widh Bodharna.» — *Ransakningarna* 1667—84: »Södre sijdan om Boodabyen een stoor Steen, å sudh liggiandes, skrifwin på.» På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Boodarna Fittia sochn» (B 629: »Bodarne»; L 752: »Bodarne»). — Stenen slogs senare sönder. I *Sverikes runurkunder* skriver Dybeck: »Dessa fyra runstensstycken äro för tu år sedan inlagde på spridda ställen i grundmuren till ett nybygdt boningshus i byn. Runstenen, som lärer stått nära derintill, krossades då. Om de felande styckena har ingen upp-

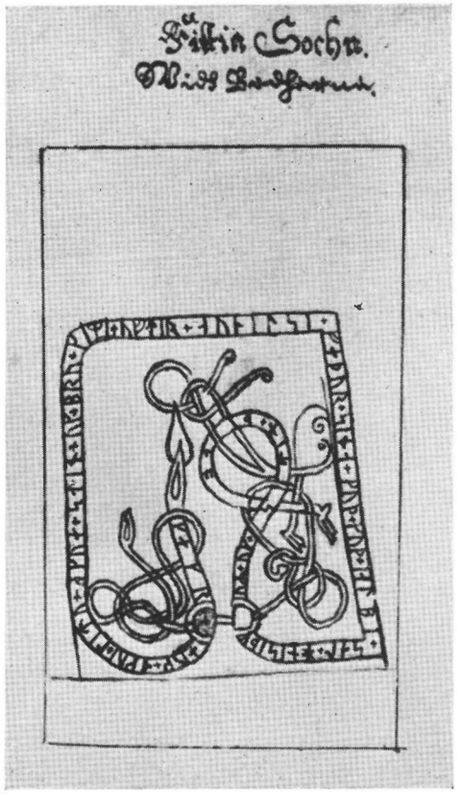

Fig. 291. U 828. Bodarna, Fittja sn. Efter teckning av Rhezelius.

[1] I P. Elvius, *De Fierdhundria* (1717) anföres oriktigt en annan runristning från Fittja sn; den runsten som där upptages är U 141 Fittja, Täby sn.

lysning kunnat erhållas. De finnas sannolikt inuti muren.»[1] — Vid runinskriftsinventeringen i Uppsala län 1941 omtalas bl. a., att »5 delar av denna vackra runsten ligga inmurade i mangårdsbyggnadens västra grundmur med ristningsytan utåt.» I samma arbete föreslås, att delarna skola brytas ut ur grunden, sättas ihop och resas på den plats, där runstenen nu står. Några år senare (1946) vidtogs åtgärden av Riksantikvarieämbetet.

Grå granit. Höjd 1,93 m., bredd (nedtill) 1,66 m. Ristningsytan flagrar. Det bevarade av ristningen är i stort sett tydligt. Runorna äro i regel ristade med smala, skarpa linjer, medan ornamentik och ramlinjer i många fall äro huggna med jämförelsevis breda, rundade linjer. Tänkbart är, att olikheten beror på att ristaren har använt två olika typer av mejsel.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 629):

kakr × uk × a[k]un × litu × akua × sten × uk × br[u × kira × u]ftir × ernisl [× **faþur + sin × kuþan × ku]þ × ialbi salo ans × ti[þk]umi** [×] **uk × sten × þino**

Gagr ok Hakon letu haggva stæin ok bro gærva æftir Æringisl, faður sinn goðan. Guð hialpi salu hans. Tiðkumi hiogg stæin þenna.

»Gag och Håkon läto hugga stenen och göra bro efter Ärngisl, sin gode fader. Gud hjälpe hans själ. Tidkume högg denna sten.»

Till läsningen: Av 1 **k** återstår endast övre hälften av hst samt ett kort stycke av bst. 2 **a** har bst endast t. v. om hst. 3 **k** är ej stunget. 6 **k** har förlorat hst ovanför bistavens utgångspunkt. 7 **a** har dubbelsidig bst. Mellan 7 **a** och 9 **u** har 8 **k** gått förlorat i sprängningssprickan. I 10 **n** är bst kort t. v. om hst. 12 **i** är ej stunget. 15 **a** har bst endast t. v. om hst. 16 **k** är ej stunget. 21 **e** är tydligt stunget med en rund prick. Av 26 **r** återstår större delen av hst samt det mellersta stycket av bistavarna. Runföljden 27 **u**—32 **u** har gått förlorad så när som på korta stycken av hst och bst vid nedre ramlinjen. 37 **e** är tydligt stunget med en rund prick. 38 **r** har förlorat största delen av bst i en spricka. 39 **n** har ensidig bst. Därefter går en spricka genom stenen. Mellan 39 **n** och 40 **i** finnas inga spår av någon runa; sannolikt har här aldrig funnits någon. Från toppen av 40 **i** går snett nedåt höger en ojämn fördjupning, som liknar en **l**-bst; fördjupningen är ej huggen. 42 **l** är säkert. Sedan synes nedre vänstra skänkeln av ett kryss, varefter ett stort stycke av stenen har gått förlorat. Avståndet till nästa bevarade runa, 58 **þ**, är 125 cm. Spår finnas av 53 **þ** och 54 **a**. Av 56 **k** och 57 **u** återstå endast obetydliga rester av hst. 58 **þ** har förlorat hst ovanför bst. 60 **a** har dubbelsidig bst. Sk saknas efter 63 **i**. 65 **a** har ensidig bst. 67 **o** är tydligt. Sk saknas efter 67 **o**. I runföljden 68 **a**—70 **s** stå runorna mycket tätt. 68 **a** har dubbelsidig bst. 69 **n** har bst endast t. v. (!) om hst, beroende på att utrymme ej fanns t. h. 71 **t** är säkert; övre delen av runan står visserligen i en djup flagring, men denna fanns redan då stenen ristades. Av 72 **i** återstår största delen, men sedan är ristningsytan bortslagen 19 cm. Av runorna 75 **u**, 76 **m**, 77 **i** och 78 **u** återstå topparna. I 82 **e** är pricken svag. 87 **o** är tydligt. Inga spår av sk efter 72 **o**. — Axehielm (F a 6): **kakr + auk × akui × litu akua × stin × uk × bru × kimi × uftir × aunilsi × faþur × sen × kuþ × kuþ × ialbi × sal × onis × iþkur × uk × stini × þinio ×** — Rhezelius: **kakr × auk + akui · litu + akua + stin + uk + bru + kimi + uftir + aunilsi + faþur + sina + kuþ + kuþ + ialbi + sal + hnis iþkur + uk + stin + þino.** (I F a 5 förekommer följande av Bureus »rättade» läsning: **kakr auk akui litu akua stin uk bru kira yftir aunilsi faþur sin kuþ kuþ ialbi sal hans iþkum uk stin þino**) — Hadorph och Leitz: **kakr × uk × akuh × litu × akua × stan + uk × bru × kira × uftir × ernilsi × faþur + sin × kuþal × kuþ × ialbi salo ans × uþkumi × auk + stin × þino.** — Dybeck: **... un × litu × akua × stan × uk × bru ... ftir ern - ls ... uþ × ialbi sal oans × ... k ... × stin × þino**

[1] I *UFT* (1871) återges Dybecks uppgifter, varefter tillägges: »måhända kan verkställarne af detta dåd ännu åtalas derför, hvilket i så fall ej skall underlåtas.»

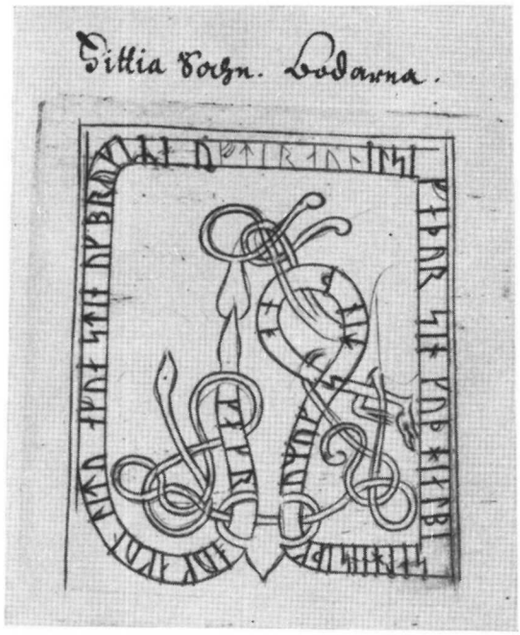

Fig. 292. U 828. Bodarna, Fittja sn. Efter kopparstick i F f 6.

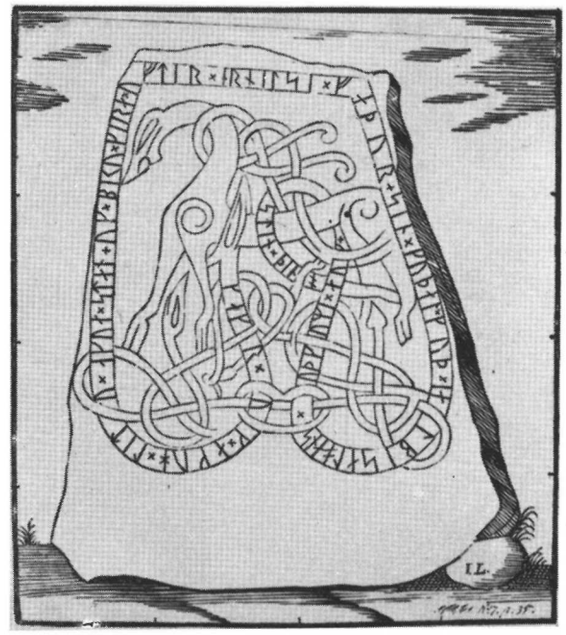

Fig. 293. U 828. Bodarna, Fittja sn. Efter B 629.

Bureus tolkar (i F a 5) inskriften på följande sätt: »Keckerus et AgVia curarunt exsculpi saxum et ponte ædificari in mem. AuNilsi patres sui boni Sit Deus adjutor Animæ illius. Visitemus etiam monumentum hoc.» — I *UFT* översättes inskriften: »Gång och Håkan läto hugga sten och göra bro efter Erngils, sin gode fader; Gud hjelpe hans själ. Audgume högg denne sten.» I *Svenska runristare* (1925) lämnar E. Brate följande tolkning: »Kag och Hakon läto hugga sten och göra bro efter Ärnilse, sin fader god. Gud hjälpe hans själ. Ödkume högg denna sten.»

Om mansnamnet *Gagr* se U 137 och Sö 314. — Runföljden 7—10 **akun** återger säkerligen det mindre vanliga mansnamnet *Hakon* med det hos *Tiðkumi* ofta förekommande *h*-bortfallet i början av ordet; jfr **akua** *haggva*, **ialbi** *hialpi* och **uk** *hiogg*. Om namnet *Hakon* se Sm 16, Sö 260 och U 617, s. 36. — Runföljden 37—42 **ernisl** kan knappast vara något annat än mansnamnet *Ær(i)ngisl*, välkänt i fornsvenska och forndanska källor. Om ett namn *Arngisl* (**arnkisl**) se U 629.

E. Brate upptager i *Svenska runristare* (1925) en eljest okänd mästare Ödkume, vilket beror på att han utgår från Hadorphs oriktiga läsning av ristarens namn (**uþkumi**). Brate skriver: »Stenen är sirad med ett djur av samma utseende som hos Tidkume, med vars ristningar även andra överensstämmelser finnas och det vore frestande att förmoda **uþkumi** B. 752 [: bör vara 629] vara fel för **tiþkumi**. I D. I, 118 är namnet förstört, men å andra sidan saknas hos Tidkume motsvarigheter till beteckningarna **uftir** och **salo**, varför Ödkume synes böra antagas skild från Tidkume och något yngre, t. ex. 1050-talet. Jfr förhållandet mellan Asmund och Ödmund.» Det kan emellertid icke råda något tvivel om att runföljden 71—77 skall läsas **tiþkumi**; ristaren »Ödkume» har icke existerat. U 828 är ett i stort sett typiskt exempel på Tidkumes ristningar. Om honom och hans arbeten se U 733, s. 270.

829. Furby, Furbylund, Giresta sn.

Pl. 128.

Litteratur: D 1: 117. Ransakningarna 1667—84; R. Dybeck, Svenska run-urkunder 2 (1857), s. 5, n:r 54; O. Gumælius och C. W. Paykull, Några ord till upplysning om bladet »Sigtuna» (1865), s. 54; UFT h. 1 (1871), s. 25; F. W. Mossberg, Beskrifning öfver inegorna till f. d. Löjtnantsbostället Furuby i Giresta socken, 1902 (ATA); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 52; A. Karlén, Fornminnesinventering i Giresta socken år 1927 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941 (ATA).

Äldre avbildning: Dybeck, teckning (i Svenska run-urkunder och D 1: 117).

Runblocket ligger i en åker 500 m. NNV om Furby gård, 200 m. NNÖ om Furbylund, 100 m. ÖSÖ om lägenheten Anneberg. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna».

I *Ransakningarna* 1667—84 finnas följande uppgifter, som säkerligen åsyfta U 829: »J Finstadh Uthiordz Wästergiärdet een Runesteen med fullkomblige Bookstäfwer, straxt hoos ståendes några andre Steenar uthan Bookstäfwer, 2 al:r öfwer Jorden». — I *Svenska run-urkunder* (1857) skriver Dybeck: »I trakterne kring den betydliga sänkning med sjöar och vattendrag, som från Ekolen sträcker sig öster ut genom flere socknar mot Sevalla socken i Vestmanland, är en stor mängd Runstenar. Giresta är en af socknarne och ligger på södra sidan om sänkningen. Liljegren (751) uppgifver efter Peringskiöld en 'oafritad' Runsten på Finstads utgjord i Giresta socken och ett mindre stycke af denne ligger der ännu invid gärdesgården till en åkervret [= U 830]... Men begifve vi oss öfver den nämnda lilla vreten öster ut och tage vägen öfver en obetydlig granbacke, äfven med smärre grafkullar, så finne vi å Furby här varande gärde två väldige hällar, den ene liggande och oristad; den andre några steg derifrån, med en hittils icke känd runeristning.» Under »Giristads socken, Furby» behandlas U 829 i *Sverikes runurkunder*: »Ristningen är å en vräksten, som ligger på Furby gärde.» I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna» uppges, att »runskrift [finnes] å ett mindre flyttblock», som ligger »i åkern nära dragontorpet N. W. om Furby». I *UFT* (1871) påpekas, att »en enda runsten [= U 829] tillhör denna socken». — En beskrivning över inägorna till Furby upprättades år 1902, i vilken U 829 beskrives. Runblocket »har en åt söder vänd flatsida, 2,1 meter hög och 2,8 meter bred ...; dess öfre sida är flat triangelformig samt dess norra sida afsmalnande i en trubbig vinkel; på stenens mot söder vända sida finnas mindre otydliga inristningar.» A. Karlén anger flyttblockets plats vara »250 m. NNÖ gården [= Furbylund]. 100 m. ÖSÖ lägenheten Anneberg».

Röd granit. Höjd 2,20 m., bredd 2,85 m. Ristningens höjd 1,28 m., bredd 1,73 m. Ytan, som lutar något bakåt, är jämn; linjerna äro kraftigt huggna, breda och rundade. Ristaren har flerstädes utnyttjat naturliga sprickor.

Inskrift:

ᛁ **furkuntr · auk · kuanr · þnir · litu · hakua : stain : þinsa · at · anut** ᛁ
5 10 15 20 25 30 35 40 45

ᛁ **faþur · sin · boanta · auþfriþaR · bali : risti · stan · þisa ·**
50 55 60 65 70 75 80 85

Forkunnr ok Gunnarr þæiR letu haggva stæin þennsa at Anund, faður sinn, boanda AuðfriðaR. Balli risti stæin þennsa.

»Forkunn och Gunnar de läto hugga denna sten efter Anund, sin fader, Ödfrids man. Balle ristade denna sten.»

Till läsningen: 3 **r** har den hos Balle ibland förekommande formen med endast en obetydlig knyck på bst; jfr 20 **r**. 12 **k**, som står i en upphuggen spricka, är ej stunget. 14 **a**, 15 **n** och

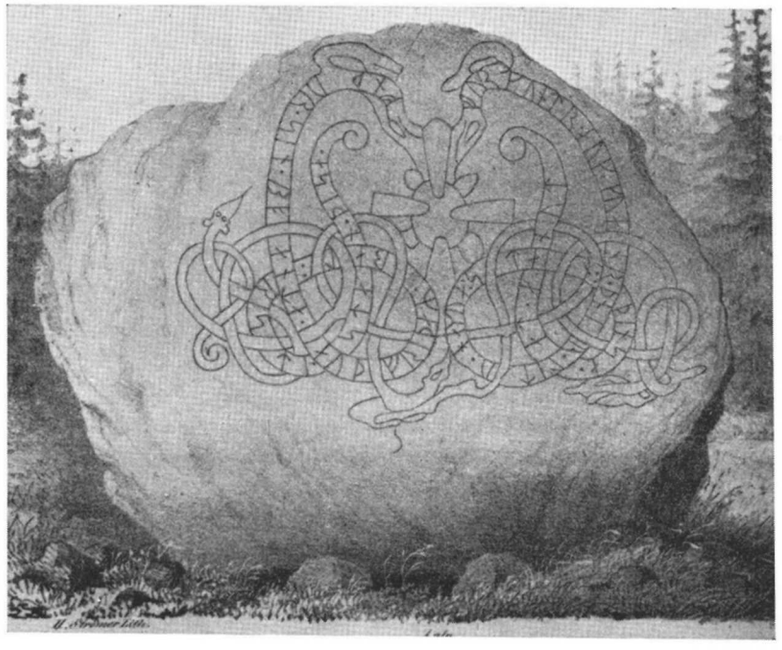

Fig. 294. U 829. Furby, Furbylund, Giresta sn. Efter Dybeck, Svenska run-urkunder.

18 **n** äro vändrunor. 22 **i** är ej stunget. I 32 **a** går bst vinkelrätt över bst. 33 **i** är tydligt. 52 **i** är ej stunget. 55 **o** har bst endast t. h. om bst. 58 **t** står upp och ned. Mellan 80 **a** och 81 **n** finnes ingen runa. — Dybeck (*Svenska run-urkunder*): Sk saknas före 1 **f**; runföljden 12 **k**—20 **r** läses **kunar · þair**. Sk saknas efter 45 **t** och före 46 **f**. Dybeck anmärker: »Slingorna äro, såsom man finner, alldeles i konstnären Bales stil. Runen ↑ i ᛒᚠᛚᚾᛦᛚ torde här vara af misstag stupad.»

De i inskriften förekommande mansnamnen äro alla vanliga; om *Forkunnr* se U 14. Däremot har moderns och hustruns namn *Auðfriðr* varit mycket sällsynt. Det förekommer möjligen på en gotländsk inskrift (Tingstäde), men eljest ger U 829 det enda säkra belägget på namnet, icke endast från runinskriftsmaterialet utan över huvud taget.

Skrivningen **þisa** (sg. ack. m.) förekommer även eljest några gånger, t. ex. U 39 och 74.

U 829 visar många för ristaren Balle typiska drag. Växlingen **stain : stan** finnes också på t. ex. U 729 och U 838; förväxlingen av **n**- och **a**-runor påträffas i många fall hos denne ristare.

830. Furby, Giresta sn.

Litteratur: L 751, D 1: 117. J. Peringskiöld, Monumenta 1, 28; R. Dybeck, Svenska run-urkunder 2 (1857), s. 5, n:r 54; UFT h. 1 (1871), s. 25; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941 (ATA).

I en förteckning över »Uplands Runestenar» i Peringskiölds *Monumenta* 1 uppges under »Girsta Sochn» en runsten på »Finstads Vthjord widh stora wägen». Om denna numera försvunna runsten skriver Dybeck i *Svenska run-urkunder* 2 (1857): »Liljegren (751) uppgifver efter Peringskiöld en 'oafritad' Runsten på Finstads utjord i Giresta socken och ett mindre stycke af denne ligger der ännu invid gärdesgården till en åkervret. En höjdsträcka med flere grafhögar, några stensättningar, samt märken efter en förlagd väg, uppstiger vester om vreten och har

stenen fordom nog stått högre upp bland grafvarna.» Inskriften nämnes i *Sverikes runurkunder* under n:r 117: »ett runstensstycke i närheten, hvilket nu är förkommet». I *UFT* (1871) återges Dybecks uppgifter. Vid runinskriftsinventeringen 1941 och även vid senare tillfällen har stenen förgäves sökts.

Inskrift (enligt Dybeck):

... ul ... n ... sinar · a ... r · s ...

... *sinnaR* (?) ...

»... sin ...»

Till läsningen: Dybeck återger runorna på följande sätt: ... ᚢᚴ .. ᛋ ... ᛋᛁᛋᛋᚱ · ᛋ ... ᚱ · ᛋ ...

Den enda numera begripliga runföljden är 4—8 **sinar**, som troligen skall återge sg. gen. f. av poss. pron. *sinn*. Då inga uppgifter finnas om avståndet mellan övriga runor, är det lönlöst att försöka rekonstruera inskriften.

Furby, Giresta sn.

I *Sverikes runurkunder* skriver Dybeck: »Man omtalar en tredje runsten härstädes, hvilken för några år sedan blifvit förstörd.»

Några andra uppgifter om denna sten finnas icke. Den söktes förgäves vid runinskriftsinventeringen i Uppsala län 1941.

831. Giresta by, Giresta sn.

Pl. 129.

Litteratur: A. Rylander och A. Karlén, Fornminnesinventering i Giresta socken år 1927 (ATA); Enköpings Posten den $^{2}/_{12}$ 1927; J. H. Söderlund, Skrivelse till Riksantikvarien den $^{21}/_{1}$ 1928 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941 (ATA).

Runstenen står i trädgården, 200 m. NÖ om kyrkan, 15 m. VNV om en mangårdsbyggnad.

A. Rylander och A. Karlén meddela år 1927, att en runsten, »funnen vid plöjning i åkern strax Ö kyrkan omkr. 1910» nu är rest i trädgården till Giresta by. »Stenen ligger. Ristningen synnerligen otydlig o. delvis bortslagen, endast några få runor läsliga.» Vidare meddelas, att stenen »kommer att inställas i kyrkan». *Enköpings Posten* ($^{2}/_{12}$ 1927): »För något år sedan voro bröderna Petrus och Eric Lundberg, Girestaby, sysselsatta med stenarbete i en åker strax intill Giresta kyrka, då de funno en del av en runsten, vilken tillvaratogs och lades i trädgården, där den ännu ligger. Biodlaren J. H. Söderlund i Litslena, som häromdagen besökte Giresta, fick då höra talas om fyndet. Han besökte genast Girestaby och fann verkligen en del av en runsten ... Runorna äro otydliga, och har det ej lyckats S. att tyda stenens inskrift. Önskligt vore om stenen bleve förvarad i Giresta kyrkas vapenhus». I skrivelse till Riksantikvarien den $^{21}/_{1}$ 1928 omtalar Söderlund, att i Girestaby »för något år sedan en ny runsten påträffats ... Runstenen är av brun sandsten, men mycket otydlig och svår att finna runorna på. Önskvärdt vore om nämda runsten förvarades på värdig plats, t. ex. i Giresta kyrkas vapenhus.» Riksantikvarieämbetet skrev till Pastorsämbetet, och kyrkstämman biföll placeringen i vapenhuset den $^{20}/_{5}$ 1928. Vid runinskriftsinventeringen år 1941 stod emellertid stenen kvar i trädgården till Giresta by, på samma plats där den ännu står.

Röd sandsten. Höjd 1,17 m., bredd 0,77 m. Ristningsytan har flagrat av i tunna skivor. Ristningen är därför ytterst grund, och linjerna äro endast svagt skönjbara som en ljusare skiftning i ytan. Möjligen kan man också ännu, mitt på stenen, skönja svaga spår av ristning.

Inskrift:

- × ihu - . . . aisa + steṇa + iftir × luþin × sun × sin ×
5 10 15 20 25 30

. . . [*let*] *ræisa stæina æftiʀ Luðin, sun sinn.*

». . . lät resa stenarna efter Luden, sin son.»

Till läsningen: Av r. 1 återstår endast ett knappt skönjbart spår av hst. Runföljden 2—4 **ihu** är jämförelsevis tydlig. Av r. 5 återstår endast hst; inga spår av bst. Därefter är stenen avslagen, och av runslingan har därigenom mer än 25 cm. gått förlorad. Det förlorade partiet torde ha gett plats för omkring 7 runor. Av runor före 6 **a** finnas inga spår. 12 **e** förefaller att vara stunget med en streckpunkt. Av 13 **n** återstår endast hst; på båda sidor om denna finnas nu ojämnheter, som kanske kunna vara rester av bst. Huruvida 15 **i** har varit stunget, kan ej avgöras. Av 19 **r** återstår endast övre hälften. 22 **þ** har förlorat bistavens övre del. I 25 **s** är mellanleden skadad genom flagring. Efter sk efter 30 **n** finnas inga spår av ristning.

Att runföljden 2—5 har utgjort början av ett namn är otvivelaktigt. Sannolikt har här stått **ihulfastr lit** eller **ihulbiarn lit**. *Igulfastr* och *Igulbiarn* äro båda vanliga i våra runinskrifter.

Om namnet *Luðinn* se U 348, där dock belägget från U 831 saknas.

832. Nysätra kyrka.

Litteratur: B 623, L 747. J. Bureus, F a 6 s. 221 n:r 272 (Rhezelius), s. 123 n:r 69 b (Cohl); J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 111; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 82; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941 (ATA).

Avbildningar: J. Rhezelius, teckning i F a 10: 1, teckning i F l 2 n:r 62; J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 623).

Enligt Rhezelius (i F a 6) fanns »Widh kyrkian et stycke» av en runsten. I F a 10: 1 anger han den då fragmentariskt bevarade runstenens plats vara »Nysätra Sochn Wedh Kyrkan på giärdet». Samma uppgift återfinnes hos Cohl (i F a 6): »å gärdet wedh Nysätra kyrko.» — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta*, på vilket också U 833 avbildas, finnes bläckanteckningen »Nysätra broo, och på backen fragm: Lagunda här» (B 623: »Bro»; L 747: »Nysätra; vid broen på backen»).

Redan på 1600-talet hade så gott som hela runstenen fördärvats, och det fragment, som vid Hadorphs besök ännu fanns kvar, har senare också gått förlorat.

Inskrift (enligt Rhezelius i F a 6):

. . . anes - - . . . k + ista . . .

Till läsningen: Cohl: **. . . k × sta . . . - - - sen ·**. — Hadorph och Leitz: **a · sta**.

På Rhezelius' teckning i F l 2 finnes också ett eljest okänt fragment, som saknar runor men bär runstensornament; se fig. 296.

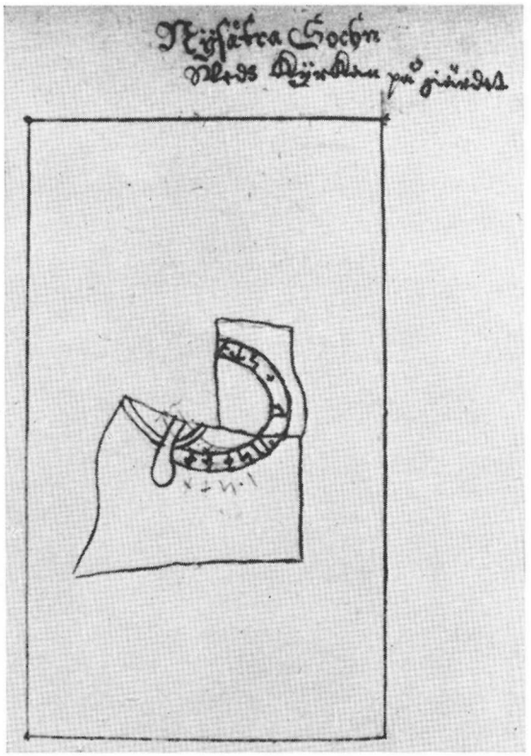

Fig. 295. U 832. Nysätra kyrka. Efter teckning av Rhezelius i F a 10: 1.

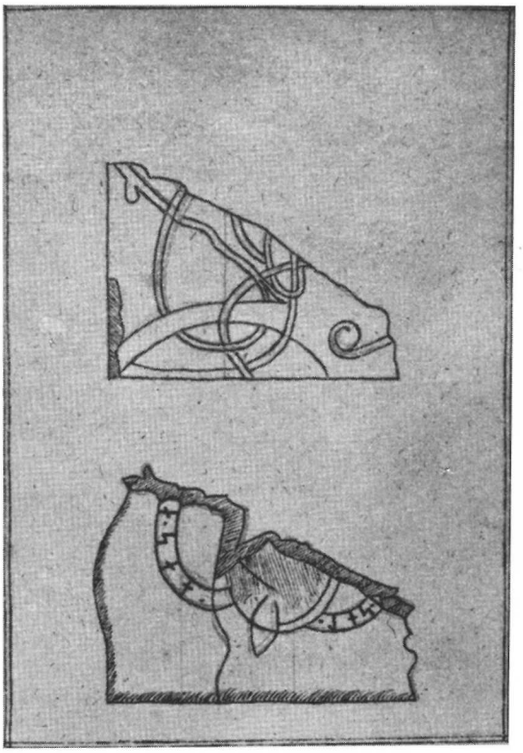

Fig. 296. U 832. Nysätra kyrka. Efter teckning av Rhezelius i F l 2.

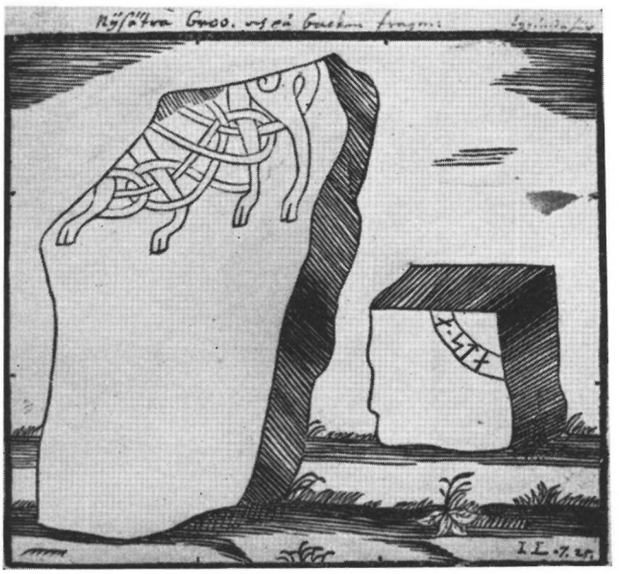

Fig. 297. U 832 och 833. Nysätra kyrka. Efter B 623.

833. Nysätra kyrka.

Litteratur: B 623. J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 82.
Avbildning: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 623).

På det träsnitt i Peringskiölds *Monumenta*, där U 832 och 833 avbildas (se fig. 297), finnes bläckanteckningen »Nysätra broo, och på backen fragm: Lagunda här» (B 623: »Bro»; L 747: »Nysätra; vid broen på backen»). Eftersom det av äldre uppgifter framgår, att det på samma träsnitt avbildade fragmentet U 832 har funnits vid kyrkan (se U 832), har också den större med ornament prydda stenen här hänförts till samma plats. Den »bro», som här anges, är troligen den bro, som finnes omedelbart N om kyrkan. Stenen är sedan länge försvunnen.

Mått omkring 1,10 × 0,50.

På stenen, som saknar runinskrift, ser man nedre delen av ett rundjur, av alldeles samma typ som återfinnes på t. ex. den närbelägna U 838.

834. Nysätra skola. Nu Nysätra kyrka.

Pl. 129.

Litteratur: S. B. F. Jansson, Fyndrapport den 7/11 1938 (ATA), Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941 (ATA).
Avbildning: Jansson, foto 1938 (ATA).

Hösten 1938 påträffades ett runstensfragment i grunden till Nysätra småskola, belägen 40 m. SV om kyrkan. Fragmentet befinner sig nu i Nysätra södra kyrkogårdsmur innantill, 1 m. Ö om grinden.

Rödaktig granit. Mått 0,35 × 0,32 m.

Inskrift:

. . . uk . . . at · f . . .
5

. . . *ok* . . . *at f(aður?)* . . .

». . . och . . . efter . . .»

Till läsningen: 2 **k** har förlorat bistavens övre del. I 5 **f** ha bistavarnas toppar gått förlorade.

835. Nysätra prästgård.

Pl. 129.

Litteratur: D 1: 113. J. Bureus, F a 6 s. 221 (Rhezelius), F a 5 mellan n:r 276 och 277; O. F. Kugelberg, Några ord till upplysning om bladet »Enköping» (1863), s. 38; UFT h. 1 (1871), s. 61; O. von Friesen, Upplands runstenar (1913), s. 62 f.; A. Karlén, Fornminnesinventering i Nysätra socken år 1927 (ATA); G. Sjöfors, Skrivelser till Riksantikvarieämbetet den 28/6 och den 7/7 1935 (ATA); S. B. F. Jansson och G. Olson, Rapport den 19/11 1938 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941 (ATA).
Äldre avbildningar: A. Wætter, teckning 1859 (ATA). Dybeck, teckning (D 1: 113); Jansson, foto 1938 (ATA).

Den ristade stenen står 40 m. N om infartsvägen till Nysätra prästgård, 8 m. V om landsvägen Nysätra k:a—Österunda k:a. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Enköping».

Stenen har observerats redan av Rhezelius, som i F a 6 antecknar, att »Widh Prästgården är en» runsten. I F a 5 införes rubriken »Nysätra wid Prestegården», och plats har lämnats för ett återgivande av inskriften. Senare har rubriken strukits över. — I *Sverikes runurkunder* skriver Dybeck: »Vid sockenvägen mellan Nysätra och Österunda kyrkor är en skogsbacke, som i norr slutar midt för Nysätra prestgård. Der ligger denne sten, hvars ovanliga mynder underställas vettgiriges granskning och bedömande.» I beskrivningen till bladet »Enköping» uppges platsen för »en likaledes vacker» runsten vara »vester invid vägen strax norr om Prestgården». A. Karlén antecknar år 1927, att stenen »ligger ikull ... omedelbart V landsvägen mitt för gården.» Han påpekar vidare: »Runorna illa gjorda och skriften oläslig, troligen gjord i senare tid ... Övre delen nyligen ramponerad genom okynnesknackning.»

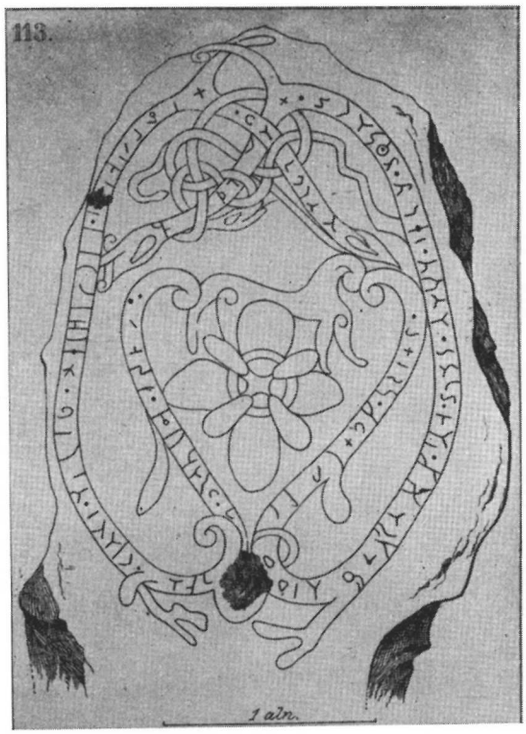

Fig. 298. U 835. Nysätra prästgård. Efter D 1: 113.

År 1935 skriver kyrkoherde G. Sjöfors till Riksantikvarieämbetet: »Å Nysätra prästgårds mark ... finnes en $2^1/_2$ met. hög runsten, som nu ligger med baksidan nedtryckt i marken. Runslingan är f. n. läslig endast å runstenens högra sida. På vänstra sidan synas runorna utnötta av tidens tand eller övertäckta med smuts. För att stenen skall komma till sin rätt och bli synlig från allmänna vägen Nysätra—Österunda anhåller jag härmed vördsamt om tillstånd från Eder att låta uppresa denna sten och i den mån det kan ske rengöra densamma, så att den blir en prydnad för sin plats.» Genom Riksantikvarieämbetets försorg restes stenen år 1938. Det förefaller sannolikt, att stenen aldrig tidigare stått upprätt.

Ljusgrå granit. Höjd 1,80 m., bredd 1,40 m. Ristningslinjerna äro mycket grunda, platta och med ojämna kanter. Huggningstekniken avviker mycket tydligt från äkta runristningar.

U 835 utgör uppenbarligen en mycket gammal »runstensförfalskning». Såsom redan Dybeck har påpekat, är ristningen ej fullständigt enastående. Han nämner i *Sverikes runurkunder*, att »runorna» på Nysätra-stenen »likna mynderna å Hvittingestenen, B. 648, Grau, om Vestmanland s. 611, samt Liljegr. 777.» En liknande ristning finnes också på en sten från Vittinge kyrkogård, L 778. Under sådana omständigheter bör en närmare behandling av ristningen uppskjutas, tills de andra ristningarna noggrant ha granskats. I *Upplands runstenar* skriver v. Friesen »några ord om tre ristningar, som vållat runforskarna mycket och resultatlöst hufvudbry — stenarna vid Nysätra prästgård, Ramsjö i Hvittinge socken och på Hvittinge kyrkogård. Den första uppvisar en ytterst urartad ornamentik — en uppenbar, men misslyckad efterapning af Lifstens och Balles ristningar — med två mot hvarandra vända rundjur, nedtill förbundna med en missbildad löpknut, upptill med ett par starkt vindlande ormar, samt med en innerornamentik af ett stående fyrfotadjur öfver ett kors. Liksom ornamentiken är ett misslyckadt efterapningsförsök, så äro de mystiska tecknen inom rundjurens ram det också: de underliga krumelurerna, af hvilka endast 3 à 4 ha någon likhet med runor och af de öfriga knappast en är lik den andra, äro säkerligen ganska träffande bilder af den i runolisten oinvigde ristarens egna dimmiga föreställningar om runornas utseende och betydelser. Det kan tilläggas, att stenen är mycket grundt och ojämnt huggen. Ramsjö- och Hvittinge-stenarnas gåta är säkert af samma art.»

836. Alsta, Nysätra sn.

Pl. 130, 131.

Litteratur: L 748, D 1: 114. J. Bureus, F a 6 s. 117 n:r 38 (Cohl), s. 221 n:r 273 (Rhezelius), F a 5 n:r 277, F a 1 s. 63, F f 6 n:r 110; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 112, F 1 2 n:r 61; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 82; F. Burman i Nova Acta R. Soc. Scient. Ups. Vol. 5 (1792), s. 306; O. F. Kugelberg, Några ord till upplysning om bladet »Enköping» (1863), s. 38; UFT h. 1 (1871), s. 61; A. Karlén, Fornminnesinventering i Nysätra socken år 1927 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning i F a 10: 1, teckning i F 1 2; Bureus, kopparstick (i F f 6); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta); Dybeck, teckning (D 1: 114); A. Wætter, teckning (ATA).

Stenen står på planen Ö om Alsta ladugård, 17 m. V om landsvägsbrons västra landfäste. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Enköping».

Enligt Cohl (i F a 6) fanns stenen »å Alestadh giärde wedh grinden i Nysätra Sokn.» Rhezelius i F a 6: »Widh Alstadh», i F a 10: 1: »Nysätra Sochn Widh Alstadh i Giärde»; F a 5: »Nysätra. S. Ahlstad». — I *Ransakningarna* 1667—84 har J. Hadorph på »Nysättra Sochn» gjort följande tillägg: »Alstadh Runst. 1.» På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Alstad Nysätra sochn» (L 748: »Alstad»). — I *Sverikes runurkunder* skriver Dybeck: »Alstad ligger å Alstasjöns norra strand, i den däld, som följer Lillån. Runstenen är i en trädgårdstäppa invid byggnaderna. Man tror att han förr stått annorstädes på egorna.» I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Enköping» uppger O. F. Kugelberg, att »invid Alsta stallsväg ligger en stor väl bibehållen» runsten. År 1927 stod stenen rest på sin nuvarande plats på planen invid landsvägen.

Fig. 299. U 836. Alsta, Nysätra sn. Efter teckning av Rhezelius i F a 10: 1.

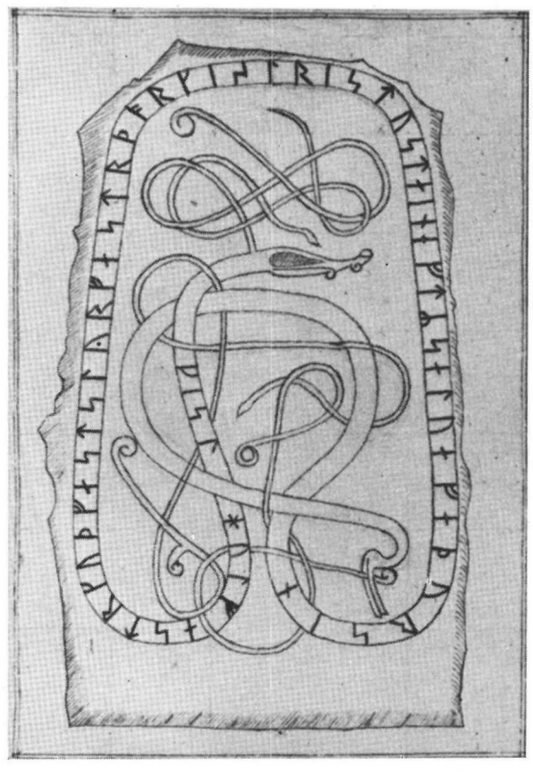

Fig. 300. U 836. Alsta, Nysätra sn. Efter teckning av Rhezelius i F 1 2.

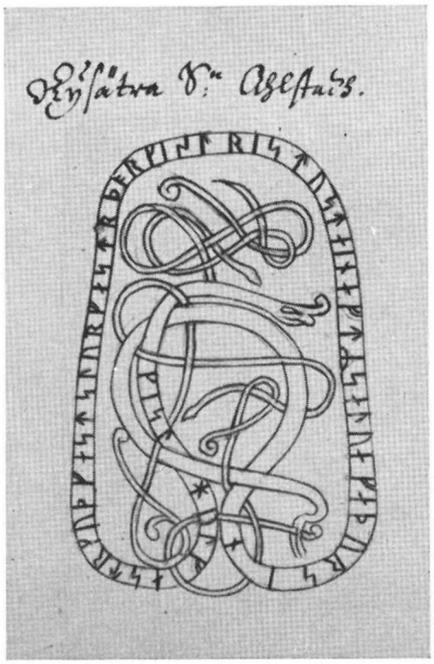

Fig. 301. U 836. Alsta, Nysätra sn. Efter kopparstick i F f 6.

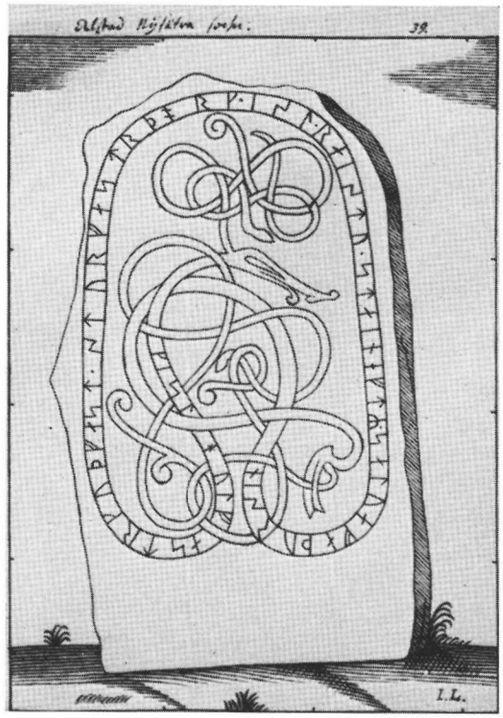

Fig. 302. U 836. Alsta, Nysätra sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta.

Ljusröd granit. Höjd 2,08 m., bredd 1,35 m. Ristningsytan är ojämn, men ristningen är djup och tydlig. Linjerna äro breda, rundade.

Inskrift:

kisl hulfastr kuþfast styrfastr þorkisl raistu stain eftR salua faþur sin
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

Gisl, Holmfastr, Guðfastr, Styrfastr, Þorgisl ræistu stæin æftiR Salva, faður sinn.

»Gisl, Holmfast, Gudfast, Styrfast, Torgisl reste stenen efter Salve, sin fader.»

Till läsningen: Inskriften saknar sk. 1 **k** är ej stunget; den grunda fördjupningen mellan hst och bst är nämligen naturlig. 13 **k** är ej stunget. Avståndet mellan 19 **t** och 20 **s** är stort; någon runa har emellertid ej huggits här på grund av ytans ojämnhet. 22 **y** är tydligt stunget. I 24 **f** utgår nedre bst från huvudstavens undre utgångspunkt. 30 **o** har formen ⸸; bistavarna stå på ojämn yta men äro dock fullt säkra. 47 **e** är tydligt stunget med en stor, rund punkt. — Cohl (F a 6): **kisl nulfastr kuþfast styrfastr þorkisl ristu stain eftiR salua faþur sin**. (**salua** har senare ändrats till **sialua**.) — Rhezelius (i F a 6): 21 **l**; 37 **a** har överhoppats. Sk tillägges efter 63 **n**. F a 10: 1: 5 **a**, 21 **l**; 37 **a** har utelämnats. — Hadorph och Leitz: Sk insättas efter 19 **t**, 32 **k**, 35 **l**, 41 **u** och efter 50 **R**. 22 **u**.

De sex namn som förekomma på U 836 äro, med undantag för *Styrfastr*, kända från andra runinskrifter. Om namnet *Gisl* se U 492, om *Holmfastr* se U 530, om *Guðfastr* se U 606 och om *Þorgisl* se U 47. Mansnamnet *Salvi* förekommer på Sö 61 samt på L 1077 Sköle by, Tuna sn,

Medelpad. Axel Kock diskuterar namnet i »Anmärkningar till läran om **u**-omljudet» (i *ANF* 10, 1894, s. 306 f.). — Namnet *Styrfastr* är eljest hittills okänt i runinskrifter. I Lundgrens och Brates namnordbok anföres ett medeltida belägg.

Brödernas namn ge exempel på s. k. variation.

837. Alsta, Nysätra sn.

Pl. 132.

Litteratur: J. H. Söderlund, Skrivelse till Riksantikvarieämbetet den 19/10 1945 (ATA); S. B. F. Jansson, Fyndrapport den 25/4 1946 (ATA), Några okända uppländska runinskrifter (i: Fornvännen 1946), s. 265 f.

Avbildning: N. Lagergren, foto 1946 (ATA; reprod. i Jansson a. a.).

En runsten, tyvärr endast delvis bevarad, upptäcktes år 1945 i en åker, 150 m. ÖNÖ om Alsta mangårdsbyggnad, 100 m. ÖNÖ om dammens östra strandkant. Ristningsytan var vänd åt S.

Stenen kom till Riksantikvarieämbetets kännedom genom ett meddelande från J. H. Söderlund, som den 19/10 1945 skriver: »För några dagar sedan fick jag en telefonpåringning att man vid stensprängningsarbete i en åker vid Ahlsta i Nysätra s:n ... funnit en sten försedd med 'repor'. Jag har många gånger förr fått dylika påringningar men vid mina besök har det varit vanliga naturrepor i stenarna. Men så var det ej denna gång. Här var det verkligen fragment av en större runsten, som jag är säker om att aldrig varit känd förr. I en stenig åker c:a 150 meter nord-öst från mangårdsbyggnaden påträffades denna sten, då arbetarna grävde kring den mängd av större och mindre stenar som skulle bortsprängas ... Stenen står 8 decim. under markytan och 1 decim. når upp ur marken ... Endast delar av tvänne runslingor finnas kvar.»

Det bevarade partiet av runstenen utgör dess nedre del. Stenen har tydligen varit ovanligt ståtlig. Den bevarade delen har genom en lodrät spricka kluvits i två hälfter. Genom Riksantikvarieämbetets försorg forslades de båda delarna ur åkern, hopsattes och restes i åkerkanten, 40 m. SSV om den ursprungliga platsen.

Höjd 0,65 m., bredd 1,53 m. Ytan är knottrig. Ristningen är i stort sett tydlig.

Inskrift:

... k × hulmk ... ṛs + liþ × kuþ × hialbi ...
5 10 15 20

... ok Holmgæirr (?) ... (*Ingva*)*rs* (?) *lið. Guð hialpi* ...

»... och Holmger ... Ingvars här. Gud hjälpe ...»

Till läsningen: I 1 **k** är hst skadad i kantbrottet. 6 **k** har förlorat bistavens topp; runan är ej stungen. Före 8 **s** är stenen skadad. I skadans kant ser man svagt men säkert nedre delen av en **r**-bst. Efter 8 **s** finnes ett grunt men säkert sk; den lodräta linjen är djupare än tvärstrecket. 10 **i** är ej stunget, ej heller 12 **k**. Efter 11 **þ** sitter sk något högt. I 13 **u** har hst skadats genom en spricka. 14 **þ** är tydligen av ristaren efteråt inklämt mellan 13 **u** och 15 **h**. Mellan 14 **þ** och 15 **h** finnes invid övre ramlinjen spår av ett sk. 19 **b** har förlorat toppen. Av 20 **i** återstår endast den nedre tredjedelen.

Runföljden 1—6 **k × hulmk** skall med all sannolikhet suppleras [× **au**]**k × hulmk**[**aiR** ×] och sålunda tolkas ... »och Holmger» ... Om namnet *Holmgæirr* se U 210.

Även runföljden 7—11 torde kunna utfyllas. Troligen har här stått [× **i × ikua**]**rs + liþ** ×, d. v. s. samma ord som återfinnas på U 778. Om detta antagande är riktigt, skulle också U 837 vara rest efter någon (eller några) deltagare i Ingvarståget; se vidare S. B. F. Jansson i *Fornvännen* 1946, s. 266 f.

Det är givetvis förenat med vissa svårigheter att försöka fastställa vem som har ristat U 837. Runformer, huggningsteknik o. a. tyda emellertid på att ristaren har varit den *Æskill*, som bl. a. har ristat den berömda Svinnegarns-stenen (U 778).

Det måste sägas vara mycket beklagligt, att icke ett längre parti har bevarats av den nyfunna runstenen vid Alsta.

838. Ryda kungsgård, Nysätra sn.

Pl. 130, 131.

Litteratur: L 749, D 1: 116. J. Bureus, F a 6 s. 118 n:r 50 (Cohl), s. 221 n:r 270 (Rhezelius), F a 5 n:r 278, F a 1 s. 63; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 109; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 84; O. Verelius, Hervarar saga (1672), s. 108; P. Elvius, De Fierdhundria (auctor J. Arenius), Upsaliæ 1717 (feltryck 1617), s. 98 ff.; J. G. Liljegren, Run-Lära (1832), s. 81; C. C. Rafn, Runeindskrift i Piræeus (1856), s. 168 f.; S. Grundtvig, Oldnordisk Litteraturhistorie (i: Historisk Tidsskrift, Tredie Række, V), s. 602; R. Dybeck, Reseberättelse för år 1858, 1860 och 1862 (ATA); O. F. Kugelberg, Några ord till upplysning om bladet »Enköping» (1863), s. 38; UFT h. 1 (1871), s. 62; S. Bugge och E. Brate, Runverser (ATS 10), s. 142 f.; O. von Friesen, Upplands runstenar (1913), s. 15, 61; A. Karlén, Fornminnesinventering i Nysätra socken år 1927 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941 (ATA); G. Olson, Rapport den 20/12 1946 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning i F a 10: 1, teckning i F 1 2 n:r 65; J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta); Dybeck, teckning (D 1: 116); A. Wætter, teckning (ATA).

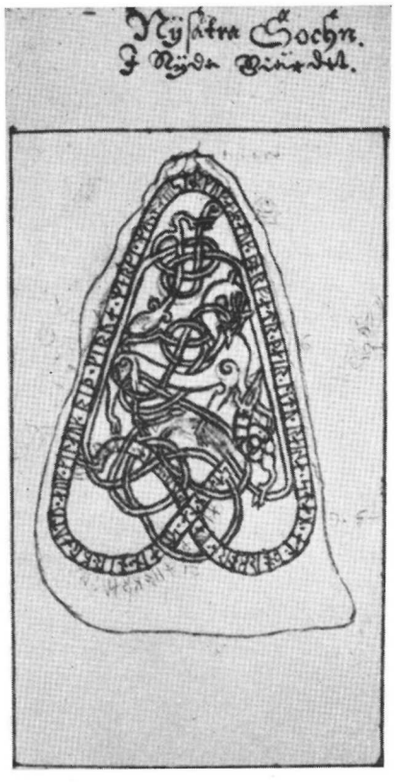

Fig. 303. U 838. Ryda kungsgård, Nysätra sn. Efter teckning av Rhezelius i F a 10: 1.

Runstenen står i kanten av en åker, 100 m. SÖ om Ryda kungsgård, 2 m. S om landsvägen Nysätra k:a—Torstuna k:a. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Enköping».

Enligt Cohl (i F a 6) fanns stenen »Ther sammastädz [= Ryda] wedh byn i giärdet». Rhezelius i F a 6: »Nysätra Sochn och Ryda gärde»; i F a 10: 1: »J Ryda Giärdet.» — I *Ransakningarna* 1667—84 meddelas: »Uppå Ryda gårdz ägor, finnes 2. Runesteenar.» På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Ryda gärde Nysätra Sochn» (L 749: »Ryda gärde»). — I reseberättelsen för år 1858 skriver Dybeck: »En så vidt jag vet hittills icke afritad runristning å en stor sten, liggande i ett dike vid Ryda i Nysätra socken, sysselsatte mig länge». Att uppgiften åsyftar U 838 framgår redan av berättelsen för år 1860: »Häradets märkvärdigaste runsten, Liljegr. 749, ligger högst olämpligt vid ett åkerdike på en sumpig plats. Der kan han icke resas, utan om sådant skall ske, måste han föras till sluttningen af den höjd, som är på andra sidan om vägen, och kostnaden derför skulle uppgå till 30 Rd Riksmynt.» Två år senare kan Dybeck meddela (i reseberättelsen för år 1862): »Den märkvärdige och länge omtvistade Nysätrastenen är under sistlidne höst flyttad från sin förra olämpliga plats, samt rest på en högländ backe.» *Sverikes runurkunder*: »Stenen som länge legat å ett sankt ställe i närheten af och öster om Ryda, på södra sidan om den ofvannämnde vägen, är innevarande år flyttad öfver vägen och rest å en högre plats derinvid.» I en not tillägger Dybeck: »Genom herr Abrahamséns berömliga försorg.» I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Enköping» omtalas, att »en särdeles stor och prydlig» runsten finnes »söder invid vägen öster om Ryda». — Enligt A. Karlén (1927) stod stenen, svagt lutande,

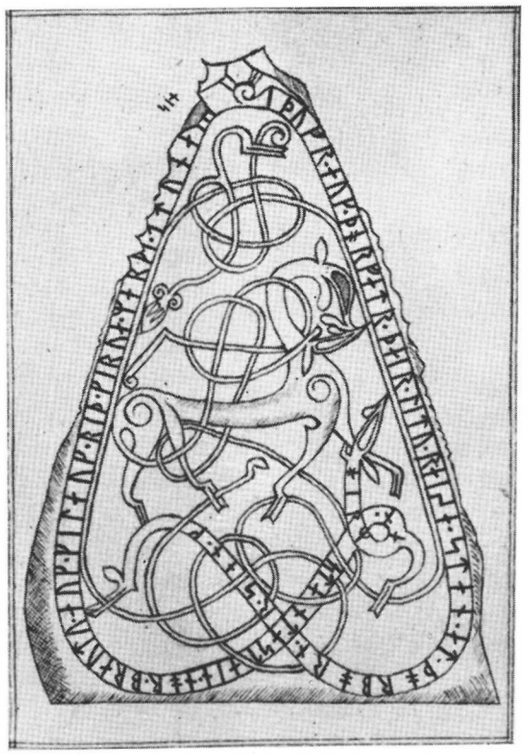

Fig. 304. U 838. Ryda Kungsgård, Nysätra sn. Efter teckning av Rhezelius i F 1 2.

»100 m. SÖ gården, i södra landsvägsdiket.» Vid runinskriftsinventeringen år 1941 lutade stenen bakåt och hade sjunkit. Genom Riksantikvarieämbetets försorg restes och höjdes stenen år 1946.

Grå granit. Höjd 2,60 m., bredd (nedtill) 1,93 m. Ytan är knottrig, men ristningen är djup och tydlig.

Inskrift:

þufr · auk · þorfatr · þair · litu ᛁ raisa ᛁ stan · at · þorborn · faþur · sen · koþan ·
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

· hir maa ᛁ stanta ᛁ stain ᛁ ner ᛁ brautu ᛁ auk ᛁ ḳilauk ᛁ riþ · kirua ᛁ merki ᛁ -- þoa - - - · sen :
55 60 65 70 75 80 85 90 95 100 105 110

Þolfʀ(?) ok Þorfastr þæiʀ letu ræisa stæin at Þorbiorn, faður sinn goðan.

*Her mun **st**anda*
*st**æ**inn næʀ brautu*

ok Gillaug reð gærva mærki at boanda sinn.

»Tolv(?) och Torfast de läto resa stenen efter Torbjörn, sin gode fader.

Här skall stånda
stenen vid vägen.

Och Gillög lät göra minnesmärket efter sin man.»

Till läsningen: Mellan 12 **a** och 13 **t** finnes ingen runa. 20 **i** är ej stunget. I 43 **þ** är hst skadad på mitten genom flagring. Övre delen av bst i 44 **u** är borta genom flagring. 47 **e** är

tydligt stunget. I 49 **k** finnes mellan hst och bst en fördjupning, som icke verkar huggen. 55 **i** är ej stunget. Sk saknas efter 56 **r**. 59 **a**, som står där slingan svänger, är felristat för **n**. 72 **e** är tydligt stunget. 82 **k** har förlorat toppen. I 83 **k** har av bst endast ett kort stycke bevarats. 89 **r** har förlorat toppen. 93 **i** har i huvudstavens vänstra kant, något under mitten, en rund, grund fördjupning; runan skulle därför kanske kunna uppfattas som **e**. 98 **e** är tydligt stunget. Av runorna 102 och 103 [**at**] återstå endast nedre delarna av hst. Av 104 **b** och 105 **o** är endast nedre hälften bevarad. Runorna 107—109 ha, så när som på korta stycken av hst vid nedre ramlinjen, gått förlorade i kantskadan. Sk efter 109 är säkert. 111 **e** är tydligt stunget. — Cohl (i F a 6): **hirman · stanta · stain · nar · brautu · auk · kilauk · riþ · kirua · merki · mi - - - - - - - sin : þufr · auk · þorfatr · þair · litu · raisa · stan · at · þorborn · faþur · sin · koþan ·** — Rhezelius (i F a 6): **hirman · stanta · stain · nor · brautu · auk · kilauk · riþ · kirua · merki · a[1]t · una - - - sin þufr ·** o. s. v. Runföljden 1—53 överensstämmer med Cohls läsning. — Hadorph och Leitz: 47 **i**, 53 **h**. Sk saknas efter r. 53 och efter 65 **a**. Runorna 102 och 103 läsas **at**; runföljden 104—112 **ḅoe - - - sin :** — Dybeck: Sk saknas efter 31 **n**. Sk både efter 53 **n** och före 54 **h**; sk utelämnas efter 59 **a**. Runföljden 102—109 läses **· at · - ọ - - - ·**; runan 104 tecknas som ett upp och nedvänt **k** (ᛏ). 111 **e**.

Inskriften tolkas av Verelius på följande sätt: »Stet hic lapis ad viam, quem pictura inscribi fecit Kilauga, amasio suo. Thuferus & Thorfastus Thorberno patri suo optimo lapidem posuerunt.»

I *Run-Lära* (1832) anför Liljegren inskriften som exempel på en strof »med 8 rader i wisan». Tolkningen lyder:

»Thufwe och Thorwald,
The läto resa
sten åt Thorbjörn
fader sin godan;
här månd stånda
Sten nära wägen
och Kilög gjorde märke
åt Kära mannen sin.»

I *Run-Urkunder* (1833) sättes också hela inskriften som en strof. C. C. Rafns uppfattning av inskriften överensstämmer på denna punkt med Liljegrens. Rafns tolkning lyder:

þufr auk þorfastr	»Thuf og Thorfast
þeir lètu reisa	Stenen lode reise
stein at þorbjorn	efter Thorbjörn
faþur sinn góþan;	deras gode Fader;
hèr mun standa	her skal stande
steinn nær brautu,	Stenen nær Veien,
auk G*é*rlaug rèþ gerva	og Geirlaug lod Mindet
marki at gu*m*a sinn.	efter sin Mand gjöre.»

Samma uppfattning, att hela inskriften är på vers, hysa Dybeck och C. Säve. Den senares tolkning (i *UFT*) lyder: »Thuf och Thorfast / de läto resa / sten efter Thorbjörn, / sin fader gode. / Här skall stånda / sten när vägen! / och Gulög lät göra / märket efter . . . sin. / »

Som redan Brate har påpekat (i *Runverser*), saknas emellertid alliteration i det andra »versparet», och det enda som säkert kan sägas vara vers är runföljden 44—79 **hir maa ı stanta ı stain ı ner ı brautu.**

[1] Ändrat från **m**.

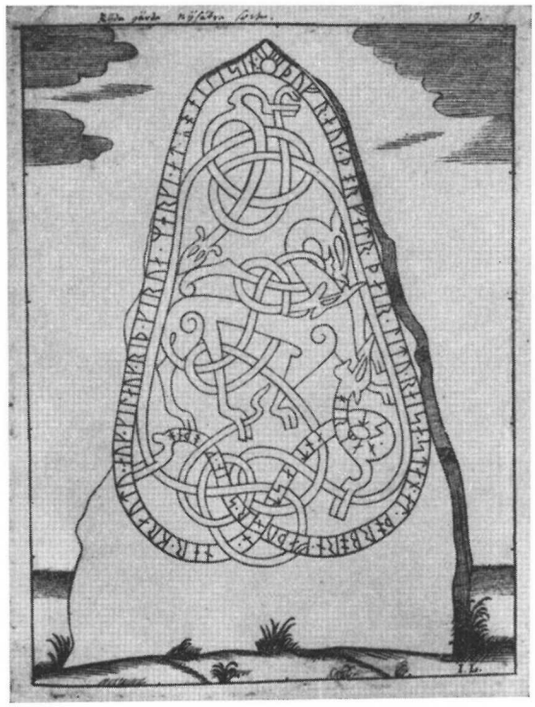

Fig. 305. U 838. Ryda kungsgård, Nysätra sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta.

Den närmaste parallellen till detta uttryck finner man på Sö 34, vilken börjar: **styrlaugʀ · auk · hulmbʀ · staina · raistu · at · brybr · sina · brautu · nesta**

Styrlaugʀ ok Holmbʀ
stæina ræistu
at brøðr sina
brautu næsta . . .

Även på U 729 finnes ett liknande verspar: **hier mn · stanta · stan · miþli · bua**

Hiær mun standa
stæinn miðli byia . . .

Om andra motsvarigheter se U 707.

I inskriftens båda första namn torde man böra räkna med onöjaktiga skrivningar: **þufr** för **þulfr** och **þorfatr** för **þorfastr**. Om namnet *Þolfʀ* (*Þulfʀ*), som är en sammandragen form av *Þorulfʀ*, se Sö 328. Om *Þorfastr*, som är belagt ett dussintal gånger i svenska runinskrifter, se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100. Även *Þorbiorn* är ett vanligt namn.

Om man räknar med att **þufr** är felristning för **þulfr**, d. v. s. en sammandragning av *Þorulfʀ*, ha inskriftens tre mansnamn börjat på *Þor-* : *Þorulfʀ*, *Þorfastr* och *Þorbiorn*.

Gillaug är ett i uppländska runinskrifter mycket vanligt kvinnonamn.

Att de två raderna i fornyrdislag ha inskjutits beror troligen icke endast på en poetisk ingivelse hos ristaren. De båda raderna torde ha uppgiften att omtala, att sönerna och hustrun också hade låtit bygga väg. »Vi ha här sålunda att göra med den art af vårdar, som af en af

dem själfva betecknas som *brøtarkuml*, vägvårdar» (*Upplands runstenar*, s. 15). På den andra Rydastenen (U 839) omtalas ett brobygge.

I *Svenska runristare* (1925) gör Brate intet försök att hänföra U 838 till en bestämd ristare. Detta är överraskande, eftersom det i detta fall knappast kan råda någon tvekan om att ristningen har utförts av Balle; jfr v. Friesen, *Upplands runstenar*, s. 61. U 838 ger ytterligare ett exempel på Balles vana att i prosan inskjuta ett verspar. Slutligen kan påpekas, att den växlande skrivningen **stan** (28—31) och **stain** (66—70) förekommer i ett par av Balle signerade ristningar, t. ex. U 729 och 829.

839. Ryda kungsgård, Nysätra sn.

Pl. 133, 134.

Litteratur: L 750, D 1: 115. J. Bureus, F a 6 s. 118 n:r 40 (Cohl), s. 221 n:r 271 (Rhezelius), F a 5 n:r 279, F a 1 s. 63; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 110; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 83; P. Elvius, De Fierdhundria (auctor J. Arenius), Upsaliæ 1717 (feltryck 1617), s. 100 och 101; R. Dybeck, Reseberättelse för år 1862 (ATA); O. F. Kugelberg, Några ord till upplysning om bladet »Enköping» (1863), s. 38; UFT h. 1 (1871), s. 62; A. Karlén, Fornminnesinventering i Nysätra socken år 1927 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941 (ATA); G. Olson, Rapport den 20/12 1946 (ATA); A. Wætter, teckning (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning i F a 10: 1, teckning i F 1 2 n:r 63; J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta); Dybeck, teckning (D 1: 115).

Runstenen står i kanten av en åker, omkring 700 m. ÖSÖ om Ryda kungsgård, 18 m. N om landsvägen Nysätra k:a—Torstuna k:a, 16 m. S om ingången till en »festplats». Stenens

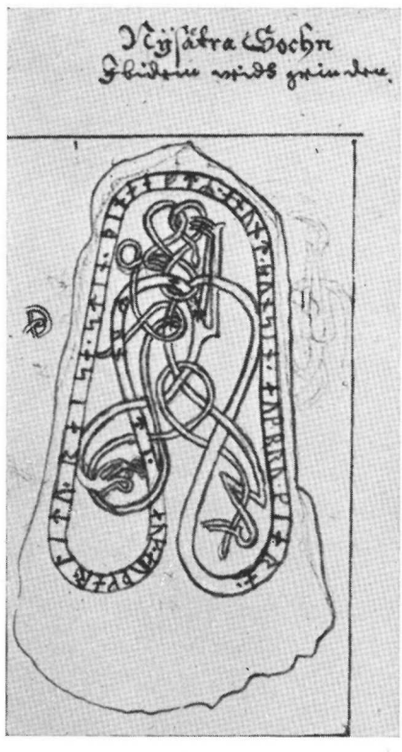

Fig. 306. U 839. Ryda kungsgård, Nysätra sn. Efter teckning av Rhezelius i F a 10: 1.

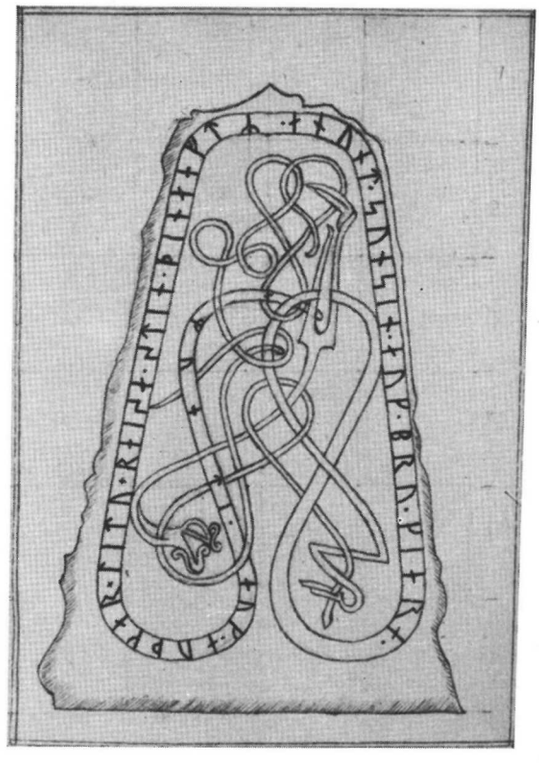

Fig. 307. U 839. Ryda kungsgård, Nysätra sn. Efter teckning av Rhezelius i F 1 2.

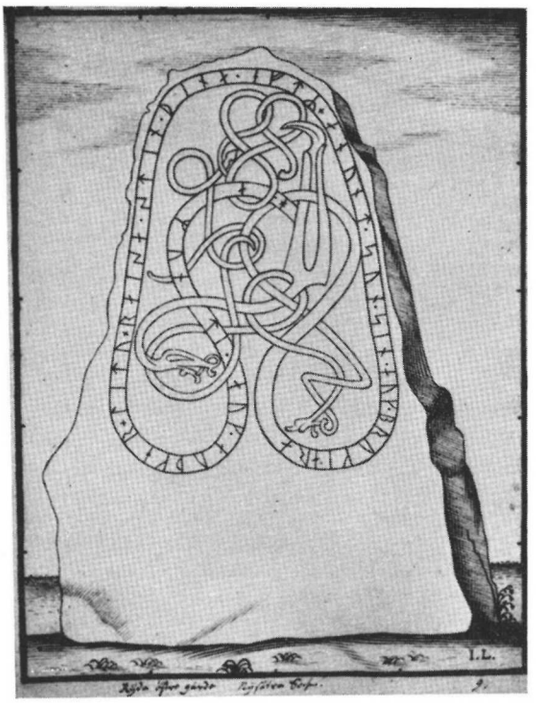

Fig. 308. U 839. Ryda kungsgård, Nysätra sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta.

plats är utmärkt på Geologiska kartbladet »Enköping». SSV om U 839, på andra sidan de sanka gärdena, står U 804.

Enligt Cohl (i F a 6) fanns stenen »J Rydha giärde wedh grindan, i Nysätra sokn.» Rhezelius i F a 6: »Der Samstedz [= »Nysätra Sochn och Ryda gärde»] widh grinden»; i F a 10: 1: »Nysätra Sochn Ibidem widh grinden». På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Ryda östre gärde Nysätra Sochn» (L 750: »[Ryda] Ö. gärde»). — I *Sverikes runurkunder* skriver Dybeck: »Åsbo heter en gård under Ryda Kungsgård, belägen öster ut från denna. Runstenen finnes mellan Åsbo och Örsunds-ån, icke långt från vägen mellan Nysätra och Thorstuna kyrkor, hvilken äfven löper förbi Ryda. En gammal väg, som midt för stenen sträckt sig söderut öfver ån, omtalas af allmogen.» I sin reseberättelse för år 1862 antecknar Dybeck: »Den andra på Ryda egor befintliga [runstenen] är ännu liggande å marken.» I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Enköping» finnes uppgiften, att »en kullfallen» runsten finnes »norr invid vägen söder om Sätra». A. Karlén uppger, att stenen står lutande »800 m. ÖSÖ gården, 20 m. N landsvägen, i gränsen mot Nysätra by.» I runskriftsinventeringen år 1941 meddelas, att »stenen halvligger och är nedtill dold av störar och mindre stenar»; stenen restes därför år 1946 genom Riksantikvarieämbetets försorg.

Gråröd granit. Höjd 2,15 m., bredd 1,75 m. Ytan är knottrig med flera för läsningen förrädiska fördjupningar. Ristningen är eljest tydlig.

Inskrift:

· hamunti · auk · auþker · litu · raisa · stin · þina · eftR · anunt · sun sin · auk · bru · giara
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Amundi ok Auðgærðr letu ræisa stæin þenna æftiR Anund, sun sinn, ok bro gæra.

»Amunde och Ödgärd läto resa denna sten efter Anund, sin son, och göra bro.»

Till läsningen: Sk före 1 **h** är ett kort vågrätt streck. I 1 **h** går en spricka. Sk efter 7 **i** är mycket osäkert. 14 **k** är ej stunget; ojämnheterna, som där finnas, äro naturliga. 15 **e** är tydligt stunget med en rund punkt. 18 **i** är ej stunget, ej heller 28 **i**. Sk efter 29 **n** och efter 33 **a** äro grunda. 34 **e** är tydligt stunget. Sk efter 37 **ʀ** är grunt. Efter 45 **n** finnas inga säkra spår av sk. Sk efter 54 **u** är osäkert. 55 **g** är tydligt stunget. 59 **a** har förlorat nedre delen av hst. Inskriften slutar utan sk. — Cohl (i F a 6): **hamunti auk · iuþkar · litu · raisa · stin þina eftʀ · anunt · sun sin auk bru kiara**. Rhezelius (i F a 6): **hamunti · auk · auþkar + litu raisa · stin · þina eftʀ + anunt · sun sin auk + bru + kiara ·** — Hadorph och Leitz: Sk saknas före 1 **h**; sk efter 16 **r** och 37 **ʀ** ges formen av kors. Sk tillägges efter 45 **n** men saknas efter 54 **u**. 55 **k**. — Dybeck: Sk saknas före 1 **h**; 15 **e** anges som skadad. Sk efter 16 **r** uppfattas som ett kors och efter 20 **u** som ett kryss. Sk tillägges efter 45 **n**; 55 **k**.

Runföljden 1—7 **hamunti** kan knappast återge något annat än det ovanliga mansnamnet *Amundi*; om namnet se Sö 333 (s. 317).

Runföljden 11—16 **auþker** återger säkerligen kvinnonamnet *Auðgærðr*, med *ð* bortfallet mellan de båda *r*-ljuden; jfr skrivningar som **ikiker** för *Ingigærðr*. Om *Auðgærðr* se U 821.

Hagunda härad.

Socknar: Dalby, Västeråker, Balingsta, Gryta, Hagby, Ramsta, Skogstibble, Åland och Järlåsa. Under medeltiden hörde (enligt Styffe) till Hagunda hundare även Holms sn S om Lårstaviken, i vinkeln mellan Lårstaviken och Gorran; den hör numera till Lagunda hd.

Hagunda härad begränsas i S av Lårstaviken och Örsundaån och sträcker sig därifrån inemot 4 mil i nordvästlig riktning, hela vägen parallellt med Torstuna hd i V och Ulleråkers hd i Ö. Sin största bredd har häradet i S (Dalby—Örsunda), omkr. 17 km.; men i allmänhet är bredden betydligt mindre (10—12 km.). Liksom så många andra av de uppländska häradena har Hagunda hd sålunda en långsmal form. Det sträcker sig från de inre bygderna ned mot vattenvägarna; uppenbarligen har det för de uppländska hundarena i gammal tid varit av vital betydelse att ha förbindelse med Mälaren och havet. Hagunda och Ulleråkers härader upptaga tillsammans den västra delen av det gamla Tiundaland, N om Lårstaviken och V om Ekoln, Fyrisån och Jumkilsån. Av detta område utgör Hagunda härad den västra hälften, omgivet av Fjärdhundaland (Lagunda och Torstuna härader) både i S och V. Den sydöstra delen är ett lågt och bördigt slättland; den genomkorsades av rikets främsta huvudväg i gammal tid, Eriksgatan. NV därom tar skogsbygden alltmera överhand, med låga bergshöjder och ringa öppen mark. Häradets viktigaste vattendrag är Sävaån. Så gott som alla gamla byar och gårdar från Säva — och i varje fall från Hagby — norrut i Hagby, Skogstibble och Ålands socknar ligga i Sävaåns dalgång. Hundarets tingsplats under medeltiden är okänd. Men under forntiden har den judiciella medelpunkten säkerligen legat vid Hagby; ett språkligt samband mellan namnen Hagby och Hagunda torde vara ofrånkomligt.

I Hagunda härad finnes den ena av Upplands två urnordiska runinskrifter och den ojämförligt viktigaste, Möjbro-stenen (U 877). Läget är karakteristiskt: vid Sävaån, ej långt från Hagby, sålunda i hundarets gamla centrum.

Av yngre runinskrifter äro i Hagunda hd kända 50. De flesta av dessa (34) tillhöra, som man kan vänta, de södra socknarna, Dalby, Västeråker, Balingsta och Gryta. Påfallande många ha varit resta vid den gamla Eriksgatan. De återstående bilda mestadels små grupper i Sävaåns dalgång: vid Focksta och Hagby, vid Skogstibble och Ingla samt nordligast de båda vid Österby och Västerby, på ömse sidor om Ålands kyrka. Från den stora Järlåsa sn finnes intet runfynd.

Av de 51 ristningarna från Hagunda hd äro 10 helt förkomna och endast kända genom äldre avbildningar och uppgifter: U 841, 843, 845, 849, 850, 852, 853, 863, 864 och 874. Av en bland dessa (U 841) finnes icke någon avbildning bevarad. Det återstår sålunda för närvarande 41 ristningar, mer eller mindre fullständiga, den urnordiska Möjbro-stenen medräknad. En av dessa (U 878) är numera endast ett fragment men fanns på 1600-talet i fullständigt skick.

Av de 51 ristningarna äro några kända endast i mycket fragmentariskt skick, nämligen U 841, 850, 852, 853, 858, 863, 869, 872, 883 och 886. Av dessa äro, såsom nämnt, 5 förkomna. Härtill kommer också det nyss nämnda fragmentet av U 878. På fyra av fragmenten finnes endast ornamentik, icke några runor. Om nu de sex bevarade fragmenten (U 858, 869, 872, 878, 883 och 886) frånräknas, finns det följaktligen inom häradet 35 fullständigt eller åtminstone till en större del bevarade ristningar.

En av ristningarna är utförd på en berghäll, nämligen U 879, tre på större flyttblock, som säkerligen icke ha blivit resta eller flyttade till den plats, där de nu stå: U 848, 870 och 884.

Ett betydande antal av runinskrifterna från häradet voro kända redan av Johannes Bureus och finnas upptagna i hans samlingar, icke mindre än 32 stycken, d. v. s. nära 2/3 av hela det kända materialet. En av dem är upptagen på hans runtavla 1599, nämligen U 860. Bureus själv har varit verksam i de södra socknarna Dalby, Västeråker och Balingsta, förmodligen under utflykter från hans närbelägna gård Vårdsätra. Tillsammans har han upptecknat 11 inskrifter: U 840, 841, 842, 843, 847, 848, 849, 854, 855, 860 och 871; den sistnämnda, Ölsta-stenen, hör till Gryta sn, men platsen ligger helt nära gränsen till Balingsta sn. Martin Aschaneus, som var den flitigaste inom Håbo härad, saknas alldeles i samlingarna från Hagunda härad. Den ojämförligt verksammaste på detta område har Joh. Rhezelius varit. Det är tydligt, att han har systematiskt genomforskat hela häradet, sannolikt under en resa tillsammans med Caspar Cohl. De båda ha upptagit i stort sett samma inskrifter i sina anteckningsböcker, och med nära överensstämmande, ofta helt identiska läsningar. Därtill har Rhezelius i flertalet fall efterlämnat en teckning, eller ofta två, av runstenen. De av Rhezelius meddelade inskrifterna äro följande: U 840, 847—50, 854—56, 859—61, 864, 865, 867, 868, 871, 873—79, 884, 885, 887, 889 och 890. Björnome-stenens inskrift (U 866) är uti Bureus' samlingar endast bevarad i Caspar Cohls upptecknig.

Genom *Ransakningarna* blevo ytterligare 4 runstenar kända: U 844, 845, 846, 870. Sammanlagt 36 ristningar i Hagunda härad ha sålunda varit kända för 1600-talets fornforskning. Av dessa äro 27 avbildade i *Bautil* (på 28 träsnitt).[1] Där saknas sålunda icke mindre än 9, nämligen U 841, 850, 855, 864, 865, 866, 870, 887 och 890; däribland så märkliga runstenar som de vid Balingsta prästgård (Böksta), Björnome, Säva bro, Skillsta och Österby. Varför de blivit förbigångna är okänt. Av U 855 Balingsta prästgård (Böksta) finnes i Peringskiölds *Monumenta* en teckning, signerad av J. Hadorph och U. Christophersson. Träsnitten för Dalby och Västeråkers socknar äro (med undantag av B 374 = U 848) signerade av Sven Bierkenius, för de övriga till ungefär lika antal av P. Törnewall och J. Leitz. Det förefaller som om Hadorphs resor just på detta område ha blivit på något sätt störda och splittrade.

I Liljegrens *Runurkunder* upptagas 33 nummer från Hagunda härad (L 69—100, 2054). Utom de 27, som äro hämtade från *Bautil*, ha tillkommit U 855, 864, 866, 870 och 890, som Liljegren har fått ur Peringskiölds *Monumenta* eller Bureus' samlingar. L 99 beror på en förväxling av ortnamn och hör icke hit.

Under 1800-talet ha 5 nya ristningar blivit kända inom häradet: U 851—53, 857 och 863. Tre av dem ha första gången blivit offentliggjorda i Dybecks samlingar. Nya fynd under 1900-talet äro hittills 10: U 858, 862, 869, 872, 880—83, 886 och 888.

840. Dalby kyrka.

Pl. 133.

Litteratur: B 355, 1125, L 95. J. Bureus, F a 6 s. 67 n:r 105 (Bureus' egen upptecknig), s. 115 n:r 27 (Caspar Cohl), F a 10: 1 n:r 155, F a 5 n:r 75, F a 1 s. 18; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 282; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 302; R. Dybeck, Reseberättelse 1862 (ATA); UFT h. 1 (1871), s. 110, 2 (1872), s. 78, 5 (1876), s. 102; Handlingar i ATA 1901.

Äldre avbildningar: Teckning av J. Rhezelius (i F a 10: 1); kopparstick av Bureus (F f 6 n:r 33); träsnitt av Sven Bierkenius och J. Hadorph (i Peringskiölds Monumenta och B 355, 1125).

[1] B 353—378, 1125 och 1132. B 355 och B 1125 avbildar samma sten. Två träsnitt ha av misstag fått samma nummer 363; å andra sidan saknas nummer 369. De båda felen ta ut varandra. Antalet avbildade stenar blir 27.

Fig. 309. U 840. Dalby kyrka. Efter teckning av Rhezelius.

Fig 310. U 840. Dalby kyrka. Efter kopparstick av Bureus.

Runstenen sitter inmurad i sydöstra hörnet av sakristians yttre vägg, vid markytan. Högra sidan är vänd nedåt. Stenen har suttit på detta ställe sedan mitten av 1600-talet, då sakristian byggdes. Tidigare var den inmurad i kyrkoväggen på östra gaveln.

Inskriften var känd redan av Bureus. Han fann den »I Dalby Kyrkemur» (F a 6), »Dalby Kyrkemur» (F a 5). Caspar Cohl (F a 6) anger platsen sålunda: »I Daleby Kyrkemur på östergaveln»; Rhezelius (F a 10: 1): »Dalby Sockn. I Kyrkiomuren». År 1659 ombyggdes kyrkan och förlängdes i östlig riktning; samtidigt uppfördes den nuvarande sakristian av gråsten. Runstenen har härvid blivit flyttad från östra gavelmuren och insatt i sakristians vägg. Den omtalas icke i *Ransakningarna*; den har tydligen blivit bortglömd, ehuru den måste ha varit känd. Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Daleby Sakerstie mur», och överst på sidan finnes denna anteckning: »Uthi Daleby Sakerstie wägg finnes en Runsteen af hoosfogade anseende och denna öffwerskrifft» (varefter inskriften meddelas). B 355: »Sakristie muren» (B 1125: »I Dalby Sakerstie muren»); L 95: »Sakerstiemuren». Stenen har sålunda varit synlig ännu vid Hadorphs resa, ehuru den egendomligt nog tecknas såsom fristående. Sedermera har den under lång tid varit dold under rappning; detta är anledningen till att den icke finnes upptagen i Dybecks samling av uppländska runurkunder. Den anträffades ånyo vid kyrkans reparation år 1901.

Rödgrå granit, med slät och jämn yta. Höjd 1,75 m., bredd 1,17 m. Ristningen är skickligt utförd och väl bevarad, överallt tydlig.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 355):

hulfriþ · auk · fulkui · litu · risa · s[t]ain · þina · eftR · þorstain · faþur sin
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

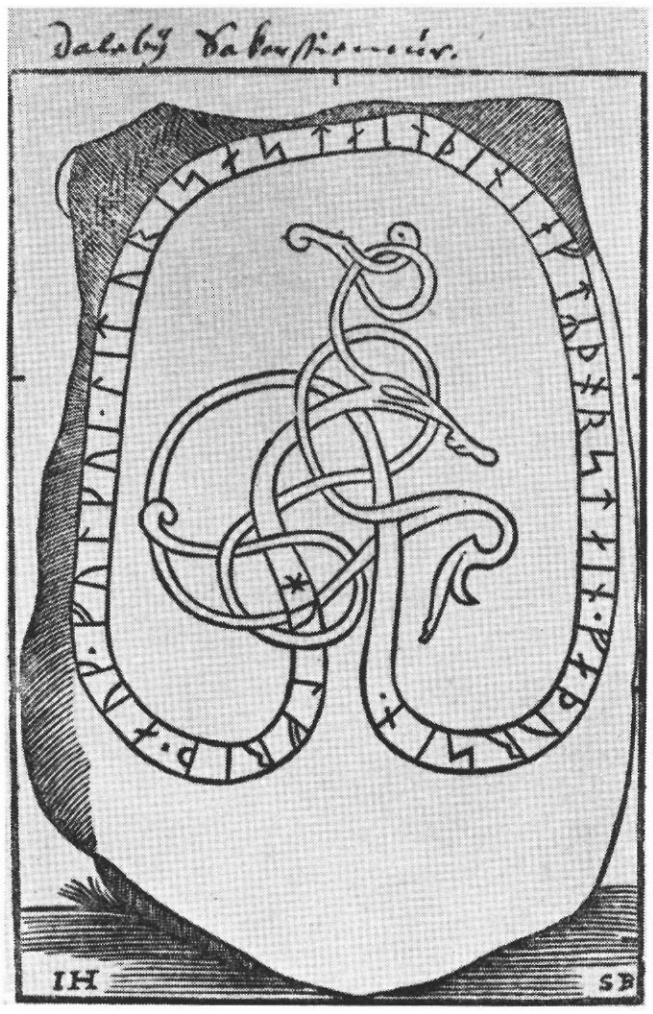

Fig. 311. U 840. Dalby kyrka. Efter B 355, 1125.

Holmfrið ok Folkvi letu ræisa stæin þenna æftiʀ Þorstæin, faður sinn.

»Holmfrid och Folkvi läto resa denna sten efter Torsten, sin fader.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut; ej heller efter 50 **r**. En spricka går över 16 **i**, ej huggen. 18 **i** är icke stunget; ej heller 22 **i**. Övre delen av 26 **t** med bst är borta. 34 **e** är säkert stunget.

Bureus har i sin anteckningsbok (F a 6) sk efter 50 **r**; på sin teckning (F a 10: 1) även vid inskriftens slut. Caspar Cohl har (F a 6) återgivit inskriften alldeles riktigt, även så till vida, att sk saknas efter 50 **r** och 53 **n**. — Hadorph och Bierkenius (B 355): 33 **i**; intet sk efter 20 **u**, 24 **a**, 29 **n**, 33 **i**, 37 **ʀ**; däremot sk efter 53 **n**.

Stenen är rest av två kvinnor till minne av deras fader. Namnet *Holmfrið(r)* är som bekant ett av vikingatidens och medeltidens vanligaste svenska kvinnonamn, med många belägg i runinskrifter och diplom; se U 25 och E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 105. Kvinnonamnet *Folkvi* är däremot icke känt från någon annan svensk inskrift; icke heller i svenska medeltida källor synes det vara belagt. Sannolikt förekommer det i en skånsk runinskrift (DR 264 Hyby), tecknat **fulukui**. På västnordiskt område synes det vara helt okänt.

Ristningen är med säkerhet utförd av samme man, som har ristat U 842. De båda ristningarna ha allmänna stildrag, som mycket påminna om Öpirs senare manér. Öpir har ju bevisligen varit verksam i trakten (se U 842).

841. Dalby kyrka.

Litteratur: J. Bureus, F a 6 s. 68 n:r 109 (Bureus' egen uppteckning), s. 124 n:r 72 (Caspar Cohl), F a 5 n:r 75 b.

Två runstensfragment funnos enligt uppgift i Bureus' samlingar i Dalby kyrkas mur. Bureus' (F a 6): »Tu styken i Dalby Kyrkemur», (F a 5): »Än 2 stycken sammastäds»; Caspar Cohl (F a 6): »I Daleby Kyrkie mur: 2 st.» Platsen är icke närmare angiven, och fragmenten äro icke omtalade av senare granskare. Möjligen ha de förkommit i samband med den stora ombyggnaden av kyrkan 1659. Någon avbildning är icke bevarad. Huruvida de båda fragmenten ha varit delar av samma sten, kan givetvis ej avgöras.

Inskrift enligt Caspar Cohl:

... t · raisa × s ...
5

... - r sin
10

... [*le*]*t ræisa s*[*tæin*] ... [*faðu*]*r sinn.*

»... lät resa stenen ... sin fader.»

Till läsningen: Runan 8 är en stav, som upptill är svagt böjd åt v.; sannolikt bistav i ett **u**. — Bureus (F a 6): **t × raisa × ṣ ... ain.**

842. Hållberga, Dalby sn.

Pl. 134.

Litteratur: B 357, L 96, D 1: 144. J. Bureus, F a 6 (på ett löst blad), F a 10: 2 n:r 72 b, F a 5 n:r 77, F a 1 s. 18, Monumenta Sveo-Gothica hactenus exsculpta (1624), n:r 8; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 283; P. Dijkman, Historiske Anmärckningar (1723), s. 62 f.; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 210; UFT h. 1 (1871), s. 109; R. Dybeck, Runa (fol.) 1874, s. 10; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 108; Handlingar i ATA 1928 1931; Fornminnesinventering i Dalby socken 1937—38, utförd av G. A. Hellman m. fl. (ATA).

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (i F a 10: 2), träsnitt (i Monumenta Sveo-Gothica n:r 8, i F a 10: 1 n:r 8 och i F a 5); träsnitt av Sven Bierkenius och J. Hadorph (i Peringskiölds Monumenta och B 357); Dybeck a. a.

Runstenen står i norra kanten av landsvägen, 20 m ÖSÖ om Hållberga diversehandel, omedelbart V om den punkt där avtagsvägen till Älvesta utgår från landsvägen.

Inskriften finnes upptagen redan i Bureus' samlingar. Bureus har själv gjort en teckning av stenen den 5 juli 1611 (F a 10: 2); denna bläckteckning ligger till grund för träsnittet i *Monumenta Sveo-Gothica* (1624). Det är intressant att jämföra originalet med träsnittet. Bureus har på teckningen endast ritat ut stenens konturer, själva runslingan jämte inskriftens början och slut, nedtill och upptill. Han har sedan på fri hand fyllt i återstoden av inskriften och kompletterat ornamentiken. »Orm-figuren har ett stort hufwud med öron, och stoor drake-munn», skriver Petter Dijkman. Att han icke brukade förfara på detta något lättvindiga sätt har Bureus antytt genom följande anteckning under träsnittet i F a 10: 1: »Den figuren som detta är utskurit efter den fins i 7e boken [d. v. s. F a 10: 2] numero 72 b. annorledes med ormen». Platsen anges sålunda: »I Daalby Sokn i Holberga» (F a 10: 2), »I Dalby Holberga. Holberga äng» (F a 10: 1), »Holberga» (F a 5). — I en »Förteckningh på Gamle Stenar, Högar och Ättebackar uthi Prepositura Hagundensi», undertecknad av Petrus Simmingh, kyrkoherde i V. Åker, den 26 april 1669, omnämnes stenen på följande sätt: »Vthi Skillnaden emillan Hålbärga och Tuna äghor

Fig. 312. U 842. Hållberga, Dalby sn. Efter teckning av Bureus.

Fig. 313. U 842. Hållberga, Dalby sn. Efter träsnitt av Bureus.

kullfallen steen i en ängh»; i länsmannen And. Pehrsson Rox' ransakning om antikviteter 1672: »Håhlbärga på ägerne Enn Ruhnesteen påskrifwen». — Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Hållberga Eng i Dalby sochn. omkull (B 357: »Hållberga äng»; L 96: »Hollberga äng»). Dessutom finnes följande anteckning om stenen: »När man ifrån Upsala begifwer sig til Hagunda härad, rättsyles resandes åth Daleby sochn, kommer man först til Holberga, där en Runsteen ligger nederfallen i ängen... Denna sten är också i Sahl. Johannis Burei tijd afritat och tryckter; inscriptionen är rätt, så när som ordet **ifriþ.** finnes på stenen **infriþ.** men hela den andra ritningen är icke synnerlig lijk med Stenen, som af wår Afmålning sees kan.» — Dybeck: »Denna runstenshalfva ligger invid vägen mellan Hollberga och Tuna byar, ej långt från en bäck, som från Ramstads socken flyter ner till Dalbyviken». Stenen har sålunda blivit sönderslagen, och det större stycket har blivit flyttat från sin ursprungliga plats »på ängen» upp mot vägen. I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna», som kom ut ett par år senare (1865), anges platsen sålunda: »vid vägen O. om Hållberga, der Elfvestavägen kommer fram, en stående». Stenen har sålunda blivit rest, ungefär på sin nuvarande plats. Denna är också utmärkt på kartbladet. Enligt *UFT* h. 1 (1871) var den »nyligen uppsatt vid landsvägen». Då vägen i senare tid blivit breddad, kom stenen att stå alltför nära vägbanan, i fara för att skadas. Den flyttades därför år 1928 1/2 m bakåt med användning av den gamla stenpallningen.

Redan på de äldsta avbildningarna, från 1600-talet, är toppen avslagen, varigenom några runor ha gått förlorade. I senare tid ha ytterligare stora stycken blivit avslagna, upptill och utefter högra sidan. Om dessa delar ännu finnas i behåll, böra de sannolikt sökas på ängen, i närheten av stenens ursprungliga plats.

Rödgrå granit med mörkare inslag. Höjd över nuvarande markytan 1,37 m, bredd nedtill

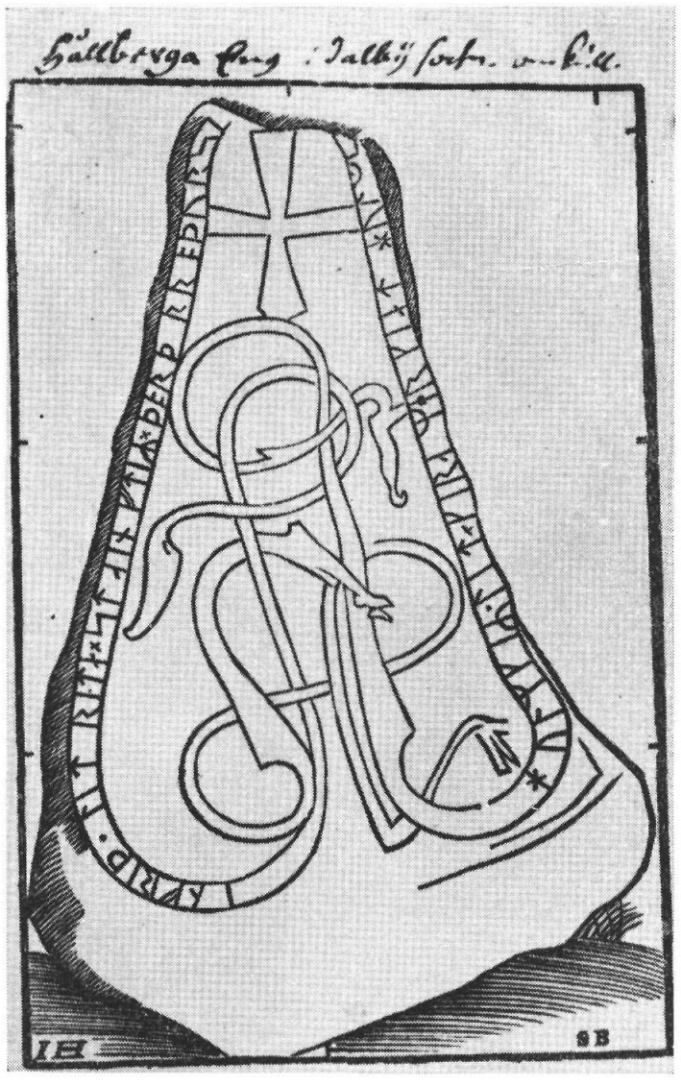

Fig. 314. U 842. Hållberga, Dalby sn. Efter B 357.

1,15 m. Framsidan är tämligen jämn. Ristningen är ganska grund, därför delvis svagt skönjbar. Särskilt otydliga äro de första runorna.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 357):

infri[þ] · lit · rita · stain · ftiR · þorþ · [broþur si] . . .
5 10 15 20 25 30
hulm[kiR · lit × kira merki at hulms] . . .
35 40 45 50 55 60

Ingifrið let retta stæin æftiR Þorð, broður sinn. HolmgæiRR let gæra mærki at Holms(tæin).

»Ingefrid lät uppresa stenen efter Tord, sin broder. Holmger lät göra minnesmärket efter Holmsten.»

Till läsningen: Intet sk förekommer vid de båda inskrifternas början, framför 1 **i** och 35 **h**. Bst i 2 **n** är mycket liten och otydlig. Även i 3 **f** äro bst små och otydliga; runan kunde möjligen läsas som **g**, men är sannolikt **f**. Av bst i 6 **þ** finns numera endast nedersta delen i behåll. 8 **i** är icke stunget; icke heller 11 **i**. V. bst i 9 **t** kan icke säkert spåras. 16 **a** har bst endast på v. sidan av hst. 24 **o** är tydlig; runan har bst endast på h. sidan av hst. Flera av runorna äro oregelbundet eller klumpigt bildade; 26 **þ** har formen av **P**. Av 27 **b** återstår endast hst. Av 38 **m** finns endast övre hälften kvar.

Bureus (F a 10: 2): 2 **n** saknas; likaså 60 **s**. 1—6 **ifriþ**. Träsnittet i *Monumenta Sveo-Gothica*: 2 **n** och 60 **s** saknas; 1—6 **ifriþ**; 27 **b** är tydligt; 46 **a**, 50 **a**; intet sk efter 9 **t**, 22 **R**, 26 **þ**, 32 **r**, 53 **i**; däremot finnes sk efter 48 **a** och 55 **t**. — Hadorph och Bierkenius (B 357): 1—6 **infriþ**. Intet

sk efter 9 **t**, 18 **n**, 26 **þ**, 32 **r**, 48 **a**, 53 **i**, 55 **t**. De båda **o**-runorna 24 och 29 **o** synas ha haft samma form. 27 **b** är otydligt. 33 **s** tycks ha haft en lång mellanstapel, liksom 14 **s**. 46 **i** är icke stunget, men 50 **e** är tydligt stunget. — Dybeck: De båda första runorna har Dybeck genom prickad linje angivit som osäkra; han läser sålunda 1—6 **--friþ**. Några år senare har han ånyo granskat inskriften, och han uppger nu (*Runa*, fol., 1874), att »första namnet är med full säkerhet *I(n)kriþ*». 27 **b** är på Dybecks teckning fullständigt bevarad. Hela namnet 35—42 **hulmkiʀ** finns hos Dybeck i behåll. Här synes alltså ett stycke ha blivit avslaget i senare tid.

1—6 **infriþ** återger med all sannolikhet kvinnonamnet *Ingifrið(r)*, *Ingirið(r)*, *Ingrið(r)*. Dessa tre former äro säkert styrkta såväl i runinskrifterna som i medeltida urkunder (se Lundgren-Brate). Däremot är en form **Infrið(r)*, **Ingfrið(r)* okänd och ur ljudhistorisk synpunkt osannolik. Hållberga-stenens **infriþ** torde därför böra uppfattas som en felaktig ristning för **inkifriþ**; då ristaren kommit till tredje runan **k**, har han förväxlat den med den snarlika runan **f** och därigenom kommit att hoppa över två runor **ki**. Han har icke upptäckt felet, kanske därför att vad han hade ristat även kunde läsas **inkriþ** *Ingrið*. Alldeles uteslutet är ej heller, såsom ovan framhållits, att den rätta läsningen av det första namnet är **ingriþ** (**inkriþ**). Jfr **ikriþ** U 114, **ikriþr**, **ikriþ** U 306, **inkriþ** U 311. Mindre troligt är däremot, att 1—6 **infriþ** avser kvinnonamnet *Ærnfrið(r)*, med ett **r** uteglömt mellan 1 **i** och 2 **n**. — *Þorðr* och *Holmgæiʀʀ* höra till de vanligaste mansnamnen under vikingatiden och medeltiden. Om det förra se U 440, om det senare E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 105. Då runan 60 **s** synes vara säker genom Hadorphs läsning (B 357), kan något annat namn än *Holmstæinn* icke komma i fråga. Däremot är det högst tvivelaktigt, om det på toppen av stenen har funnits plats för ett ord, som har angivit Holmstens släktskapsförhållande till Holmger.

Runstenen innehåller två minnesinskrifter, som synas vara oberoende av varandra. Ingefrid har låtit resa stenen efter sin broder Tord. Och Holmger har låtit göra minnesmärket efter Holmsten. Ingefrid och Holmger ha disponerat halva runslingan var, ett ganska säreget förhållande. Uteslutet är ju icke, att de båda som gemensamt ha bekostat ristningen, Ingefrid och Holmger, ha varit man och hustru, men det framgår i varje fall icke av ordalagen. Inskrifternas anordning påminner i hög grad om U 311, som också har i huvudsak samma ornamentik och med säkerhet är utförd av samme ristare. Mönstret passar vida bättre för en rest sten än för en berghäll, och man kan väl därför våga förmoda, att U 842 är äldre än U 311.

Ristaren har i den ena inskriften använt uttrycket **lit ᛫ rita ᛫ stain**, i den andra **lit × kira merki**, säkerligen helt enkelt för att få variation. Innebörden bör i sak ha varit densamma.

Ornamentiken är i Öpirs stil, och även runformerna äro de för Öpir karakteristiska. Det är därför med goda skäl som Brate har attribuerat ristningen till Öpir. Formen **ftiʀ** för 'efter' finns även på den av Öpir signerade U 104.

843. Hässle, Dalby sn.

Litteratur: B 356, L 100. J. Bureus, F a 6 s. 88 n:r 204 (Bureus' egen uppteckning), s. 125 n:r 74 (Caspar Cohl), F a 5 n:r 76, F a 1 s. 18; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 285; R. Dybeck, Reseberättelse 1862 (ATA); UFT h. 1, s. 110.

Avbildning: S. Bierkenius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 356).

Runstenen fanns enligt Bureus vid »Hesla i Dalby» (F a 6), »Häsla» (F a 5), enligt Caspar Cohl »Wedh Hässle i Daleby sokn, å giärdet» (F a 6). — I *Ransakningarna* uppges, att en runsten finnes i »Hässle gärdet wijdh byen . . . påskrifwin kullfallen» (P. Simmingh 1669); vid »Hassle 1 Runesteen» (supplement 1677 till And. Pehrsson Rox' ransakning). — I Peringskiölds *Monumenta* finnas utförligare uppgifter: »På Hässle sudra gärde wid wägen i begge gärdeshörnen

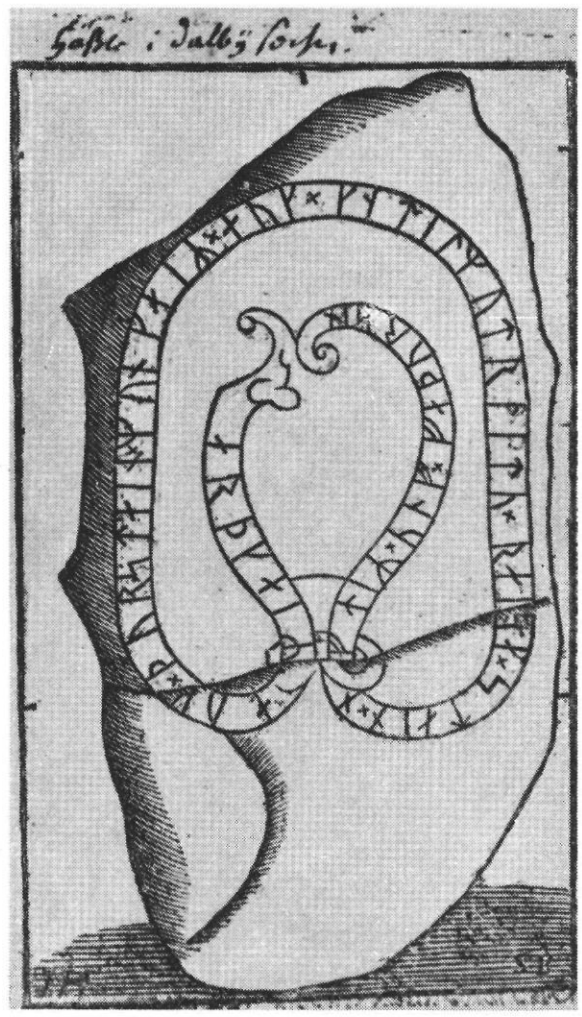

Fig. 315. U 843. Hässle, Dalby sn. Efter B 356.

finnes en afslagen Runesteen, det ena stycke stod i wästra gärdet, men foten inom gärdzgården, öster om, behållandes lichwäl sammanfogader sin forna fulkomlige öfwerskrifft... Denna Steen är ochså afcopierat i Burei book, men icke afritad. Hela Burei aftagne inscription är rätt, så när som första ordet, för hwilket han hafwer **auþkaiʀ**, men finnes på originalet klarliga **arþkaiʀ**.» Träsnittet har påskriften: »Hässle i Dalby sochn» (B 356 och L 100: »Hässle»). — Dybeck har förgäves sökt efter Hässle-stenen. Också i *UFT* h. 1 (1871) upptages den som förlorad, men där tilläggas de förhoppningsfulla orden: »Om denna stens nuvarande läge har man nyligen fått någon spaning». Senare uppgifter saknas emellertid, och såväl 1943 som 1946 har stenen efterspanats utan resultat.

På 1600-talet var runstenen vid Hässle sålunda sönderslagen i två stycken, men för övrigt synes den ha varit i relativt gott behåll, med hela inskriften tydligt läsbar. Stenens höjd var omkring 2 m, största bredd omkr. 1,10 m.

Inskrift (enligt B 356):

arþkaiʀ auk × þurstain × munkaiʀ × auk × ketilmutr litu × raisa × stain × nftiʀ × ulf × faþur sin
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65

Harðgæiʀʀ ok Þorstæinn, Mungæiʀʀ ok Kætilmundr letu ræisa stæin æftiʀ Ulf, faður sinn.

»Hårdger och Torsten, Munger och Kättilmund läto resa stenen efter Ulv, sin fader.»

Till läsningen: 30 **e** är oregelbunden; runan har på v. sidan en bst, som liknar bistaven i ett **n**. 52 **n** är tydligt angivet. 54 **t**, 57 **u** och 58 **l** ha bistavarna lågt ansatta. — Bureus (F a 6): 1—7 **auþkaiʀ**, 30 **e**. Runorna 41—53 saknas. Caspar Cohl (F a 6): 1—7 **auþkaiʀ**; 8—10 **auk** saknas; 19 **f**, 30 **e**. Runorna 45—52 saknas. Det är att märka, att Cohls uppteckning saknar just de

runor, som befinna sig på nedre stycket av stenen (enligt träsnittet i *Bautil*). Det är därför troligt, att stenen redan vid denna tid var kluven, och att Cohl endast har sett den övre delen. I Bureus' uppteckning saknas ännu några runor på h. sidan.

Det första namnet läses av Bureus och Cohl **auþkaiʀ**, av Hadorph och Bierkenius **arþkaiʀ**. Ett *Auðgæiʀʀ* är säkert styrkt, även om det är sällsynt (se U 17). **arþkaiʀ** måste väl förmodas återge ett *Harðgæiʀʀ*. Ett sådant namn är för övrigt okänt. Namn sammansatta med *Harð-* äro mycket sällsynta. Det enda som förefaller vara styrkt på svenskt område är *Harðstæinn*, fsv. *Har(dh)sten*. Detta namn föreligger i ett par uppländska inskrifter: U 854 (**harþtstain**), L 146 Sundbro, Bälinge sn (**arþsten**, enligt Janssons läsning 1949). Isländska namn på *Harð-* synas vara mytologiska eller fingerade. Man vore därför benägen att ge vitsord åt Bureus' och Cohls samstämmiga läsning **auþkaiʀ**, om man ej hade Hadorphs uttryckliga uppgift, att på originalet »klarliga» står **arþkaiʀ**. — Också 19—25 **munkaiʀ** är ett säreget namn; förleden kan vara *Mun-* eller *Mund-*. Det har i Lundgrens och Brates namnordbok sammanställts med fht. *Muniger*. I en annan uppländsk inskrift, numera förlorad, U 906, förekommer ett namn **munkir**; huruvida det är mansnamn eller kvinnonamn, kan ej avgöras. Det kan givetvis vara identiskt med Hässle-stenens **munkaiʀ**, med **r** i stället för **ʀ**. (Häremot talar dock, att samma inskrift har ett **hulmkiʀ** *Holmgæiʀʀ*, tecknat med **ʀ**.) Men det kan också återge ett *Mun(d)gærðr*, ett kvinnonamn som synes vara säkert styrkt genom norska och västsvenska ortnamn (Lind; Lundgren—Brate). — Namnet *Kætilmundr* är rätt vanligt i svenska runinskrifter (se bl. a. U 285).

844. Viggby bro, Dalby sn.

Pl. 135.

Litteratur: B 354, L 98, D 1: 145. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 284; UFT h. 1, s. 109; Fornminnesinventering i Dalby socken 1937—38 (ATA); Rapport till Riksantikvarien av konservator G. Olson 1946 (ATA):

Äldre avbildningar: S. Bierkenius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 354); Dybeck a. a.

Runstenen står sedan 1946 rest på en liten bergknalle på gårdstomten till Viggby n:r 1, 4 m SV om landsvägen Ännesta-Dalby kyrka. Ristningsytan vetter mot landsvägen.

Några runstenar vid Viggby finnas icke upptagna i Bureus' samlingar. Prosten Petrus Simmingh omtalar emellertid i sin förteckning över fornminnen i Hagunda kontrakt 1669 (ingående i Antikvitetskollegiets *Ransakningar*) på »Wiggby gärdet strax wijdh wägen stenar påskrefne». Och i supplementet 1677 till länsmannen And. Pehrsson Rox' ransakning meddelas, att vid »Wiggeby finnes 2 Runstenar». Säkerligen är det U 844 och U 845 som avses. — I Peringskiölds *Monumenta* finnas utförligare uppgifter: »Ifrån Holberga monument resa wij til Wigby broo, hwarest twenne Runestenar ifrån hedna tijder upreste äre, som i Sahl. Burei Runekladdar inthet finnas; ... Then andra och westra Stenen wid förbemelte Wigby broo, hafwer fölliande Ritning och inhuggne Skrifft» (varefter inskriften meddelas och transkriberas). Träsnittet har påskriften »Wiggeby wästra steen i Dalby sochn» (B 354: »Vigby västra»; L 98: »Wigby bro, den vestre»). — Då Dybeck 200 år senare besökte platsen, fann han endast en runsten vid Viggby bro. Även denna var svårt skadad, och endast den övre hälften fanns i behåll: »Af de tre runstenar, hvilka fordom funnits vid Wigby, känner man nu bara förevarande del af en. Den ligger å en af södra gårdarne i byn ... Vester ut från byn finnas flere märkliga stensättningar från hednatiden och man omtalar att Runstenarne först stått der. De lära sedan användts vid en brobyggnad.» I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna» (1865) meddelas, att av runstenar finnes »på näst sydligaste tomten i Wiggby, en, som nytjats till trappsten i den nu nedrifna manbyggnaden». Runstenen har sålunda någon gång blivit förd från Viggby bro, som ligger ett par hundra meter

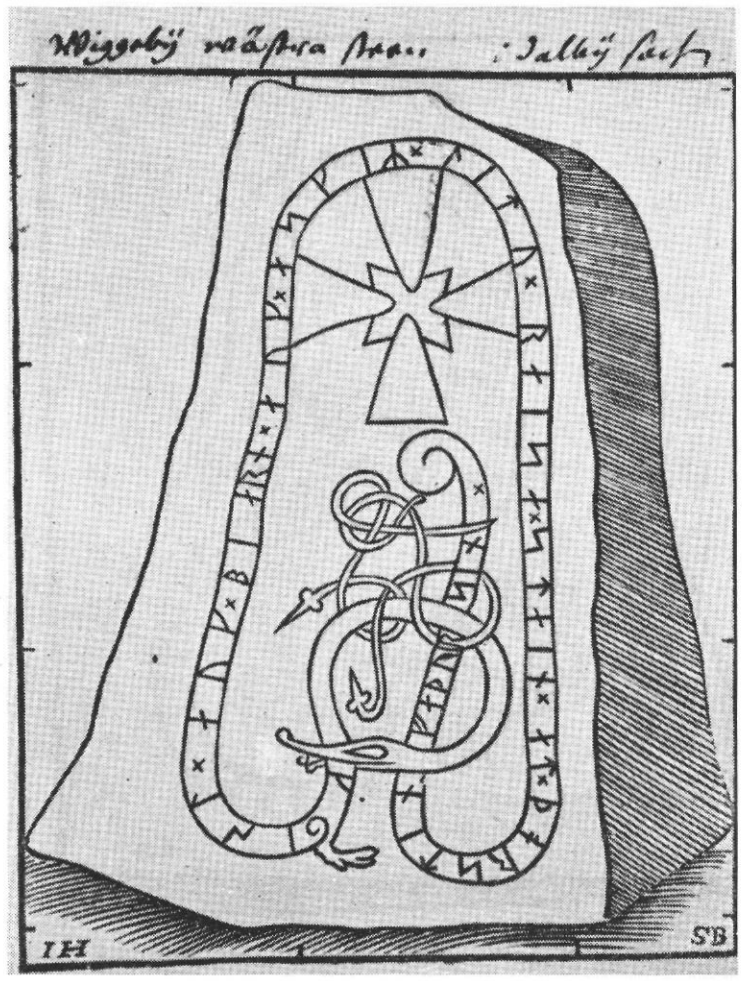

Fig. 316. U 844. Viggby bro, Dalby sn. Efter B 354.

NV om byn, upp till en av gårdarna för att tjänstgöra som trappsten. Vad det har blivit av nedre delen av stenen, är f. n. okänt. Den kan ha stannat kvar på den ursprungliga platsen vid västra sidan av bron, men möjligt är också att den har använts som byggnadsmaterial i någon av byggnaderna i byn. Vid bron har den förgäves sökts, liksom den andra runsten (U 845), som en gång har funnits där. — I *UFT* h. 1 (1871) meddelas om U 844, att »denne sten har nyligen blifvit uppsatt af Johan Eriksson i Viggby på en lämplig plats vid landsvägen». Här har stenen sedan stått löst uppställd på berget invid vägen ända till 1946, då den genom Riksantikvarieämbetets försorg restes på sin nuvarande plats.

Rödgrå granit. Höjd 1,27 m, bredd 0,93 m. Ytan är mycket jämn och slät; sannolikt beror detta delvis på att stenen under en tid har legat som trappsten. Ristningen har varit synnerligen omsorgsfullt och skickligt utförd. Linjerna äro jämna och säkra, med mjukt rundad botten. Inskriften är väl bevarad och tydlig.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter B 354):

[**kisl** × **a**]**uk** × **biarn** × **auk** × **askiR** × **litu** × **raisa** × **stai**[**n** × **at** × **þorstin fa**]**þur sin** ×
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

Gisl ok Biorn ok Asgæiʀʀ letu ræisa stæin at Þorstæin, faður sinn.

»Gisl och Björn och Åsger läto resa stenen efter Torsten, sin fader.»

Till läsningen: Runorna äro mycket väl formade och stå på regelbundet avstånd från varandra, med ett undantag. Avståndet mellan 10 **a** och 12 **n** är lika stort som mellan 9 **i** och 10 **a** (eller mellan 8 **b** och 9 **i**). Det är tydligt att 11 **r** först har blivit uteglömt och sedan, då felet upptäcktes, inklämt mellan **a** och **n**. Vi ha sålunda här ett säkert exempel på ristningsfel. 19 **i** är icke stunget; icke heller 18 **k**. Av 34 **n** finns möjligen en del av v. bst i stenens nedre kant. Av 46 **þ**

finns endast bst i behåll. 48 **r** är fullkomligt tydlig; den smala ormslingan går här under runslingan (icke som i B 354). — Formen av **o**-runan, 38 **o**, är på träsnittet i B 354 något otydlig.

Om namnet *Gisl* se U 492, om *Asgæirr* U 350.

Gisl och Åsger ha även låtit resa den andra runstenen vid Viggby, U 845, till minne av sin broder Björn. Det är tydligt att U 844 är äldre än U 845. Ändå har U 845 **o**-runan ᚬ i den ursprungligare användningen för nasalerat *a*, U 844 för *o*-ljud. De båda runstenarna äro med säkerhet icke utförda av samme ristare.

845. Viggby bro, Dalby sn.

Litteratur: B 353, L 97. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 283; UFT h. 1 (1871), s. 110.
Avbildning: S. Bierkenius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 353).

För äldre uppgifter om stenens plats se ovan U 844. Den betecknas i Peringskiölds *Monumenta* som »den österste» av de båda runstenarna vid Viggby bro. Träsnittet har påskriften »Wigby östra stenen i Dalby sochn» (B 353: »Vigby östra»; L 97: »Wigby bro, den östre Stenen»). Stenen har sålunda stått på östra sidan om vägen och bron. Den var försvunnen, redan då Dybeck besökte platsen, och den har sedan vid flera tillfällen sökts, ehuru utan resultat. Enligt Dybeck lär den ha använts vid en brobyggnad. Samma uppgift lämnas i *UFT* h. 1 (1871), måhända med Dybeck som källa: »Då bron ombygdes, skall denna sten blifvit begagnad vid brobygnaden».

Stenen har formen av en triangel, i det närmaste liksidig. Och ornamentiken har skickligt anpassats efter stenens form. Höjden är, enligt teckningen i B 353, ung. 1,80 m, bredden nedtill ung. 1,50 m.

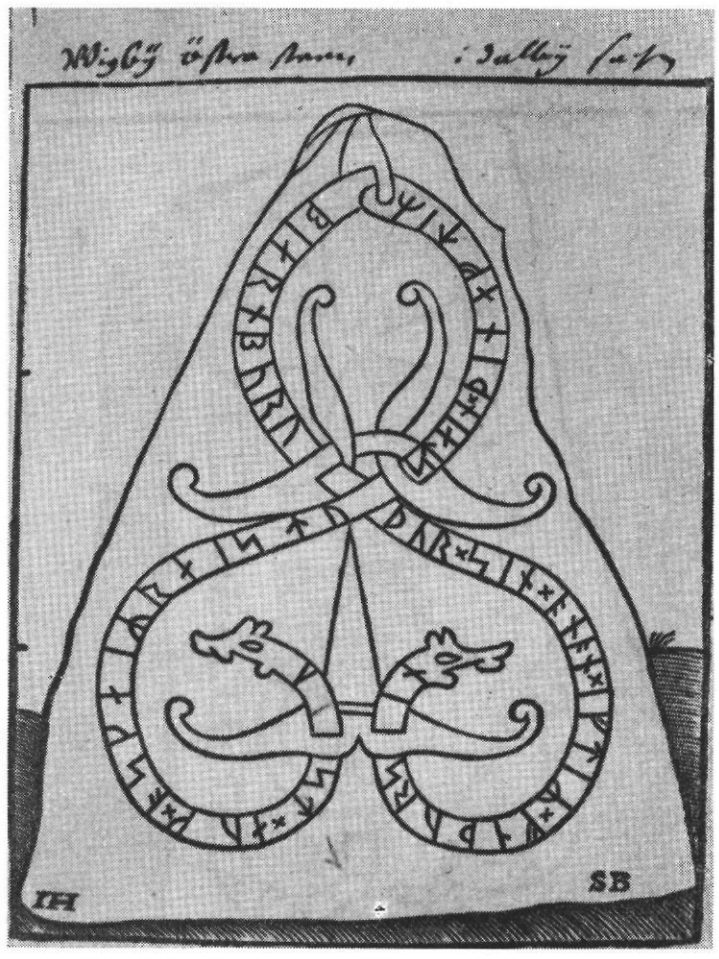

Fig. 317. U 845. Viggby bro, Dalby sn. Efter B 353.

Inskrift (enligt B 353):

kisl × auk × oskaiR raistu stain × þinaftiR biarn buruþur × sin × onon × iftiR × fnþur sin
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

Gisl ok Asgæirr ræistu stæin þenna æftir Biorn, broður sinn, annan æftir faður sinn.

»Gisl och Åsger reste denna sten efter Björn, sin broder, den andra efter sin fader.»

Till läsningen: 2 **i** saknas på träsnittet och r. 4 är **t**, icke **l**. Men på det exemplar, som är inklistrat i Peringskiölds *Monumenta*, har med blyerts ett **i** insatts mellan 1 **k** och 3 **s** och 4 **t** ändrats till **l**. Med säkerhet är detta korrekturrättelser, avsedda att införas på trästocken före tryckningen, ehuru så ej kommit att ske. I texten ovanför återges också inskriftens första namn **kisl**. I motsats till förhållandet på den andra Viggby-stenen (U 844) är avståndet mellan runorna ganska ojämnt och skiftande. Vissa ord stå ganska spatiöst, t. ex. 8—19 **oskaiR raistu**, andra äro ganska sammanträngda, t. ex. 20—24 **stain**, 48—51 **onon**. 58 **n** har bst endast på v. sidan av hst; troligen felläsning (eller felristning) för **a** eller **o**.

U 845 är rest efter U 844, på vilken det hänsyftas med ordet **onon**, d. v. s. *annan* (scil. *stæin*). U 845 är med all säkerhet utförd av samme ristare som U 459; denna runsten har v. Friesen på goda grunder attribuerat till Arbjörn. Viggby-stenens ornamentik påminner även om den av Arbjörn signerade U 652 och om de av honom med säkerhet ristade U 630 och U 646. Arbjörn synes ha varit verksam samtidigt med Öpir men har i sin ortografi vissa konservativa drag, särskilt bruket av **o**-runan för nasalerat *a* (U 688 **þino**, U 630 **þeno**, U 646 **þino**). U 845 har **oskaiR** och **onon**.

Viggby, Dalby sn.

Utom U 844 och U 845 skall enligt Liljegrens *Runurkunder* ännu en runsten (L 99) ha funnits vid Viggby. Efter Liljegren har denna tredje runsten, numera försvunnen, omtalats både av Dybeck och av Klingspor (*UFT* h. 1, s. 110). Som sin källa åberopar Liljegren Petter Dijkmans bekanta arbete *Historiske Anmärckningar* (författat 1708, ehuru tryckt först 1723). Med stöd av Dijkman har inskriften upptagits även i O. Celsius' samlingar av *Svenska runstenar* (F m 60) 2, s. 3.

P. Dijkmans uppgifter (a. a. s. 62) äro följande: »Dalby Sokn. Wiggeby. Denna Runsteen haar jag intet sedt, vtan orden äro tagne vthur en Upsala Academiæ Disputation, så lydande:

Gridur ock Ulfr deir litu hackva stain at Jarl fadur sin.

Det är: *Gridur* och *Ulfr* de läto hacka steen åth sin Fader Jarl.» Dijkman anmärker, att »Såsom ordet *ok* är tryckt med *ck*, jemwäl ordet *Hackva* med *ck*, och det stafwesätt går ifrån de gamla Runemäns, aldenstund stafwen C intet är Runsk, jag ock elliest intet sedt Runorne, så kan jag mig der öfwer eij widare vthlåta». Han vill alltså icke gå i god för läsningen och har icke själv sett stenen. Tyvärr uppger han icke heller, ur vilken disputation han har hämtat sina uppgifter.

Det är emellertid alldeles uppenbart, att en förväxling föreligger. Vid Viggby i Danmarks sn finnes en runsten (L 213, B 407), vars inskrift har följande lydelse:

kerþar ᛫ ok ᛫ ulfr ᛫ ok ulbiarn ᛫ ok ᛫ abiarn ok runi+þair ᛫ litu hakua ᛫ stain ᛫ at ᛫ iarl faþur sin ᛫ arfriþr at ᛫ bonta sin

Det är utan vidare klart, att den »inskrift», som Dijkman anför, är ett utdrag av inskriften på Viggby-stenen i Danmarks sn. På grund av namnlikheten har en förväxling ägt rum. Den tredje runstenen vid Viggby har sålunda aldrig existerat.

846. Västeråkers kyrka.

Pl. 135, 136.

Litteratur: B 372, L 92, D 1: 141. J. Bureus, F a 5 s. 206 (en anteckning i marginalen); Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 279; R. Dybeck, Reseberättelse 1862, 1864, 1866 (ATA); UFT h. 1 (1871), s. 86; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 36.

Äldre avbildningar: S. Bierkenius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 372); Dybeck D 1: 141).

Runstenen står nu rest i västra bogårdsmuren, omedelbart S om kyrkogårdsgrinden.

Inskriften finnes icke upptagen i Bureus' samlingar. Men en anteckning i *Sveorum Runæ* (F a 5) åsyftar tydligen denna sten: »En är i Wåknhus dören förbränd.» I prosten Simminghs förteckning 1669 uppgives, att en sten med inskrift finnes »under Wapnhusdören». Och i länsmannen And. Pehrsson Rox' ransakning 1677: »Wapnhuset mitt i dörrn ligger en Runstehn.» På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes anteckningen: »I Åkers wapn hus dörr» (B 372: »Vapnhus dörren»; L 92: »Vapenhusdörren»). — I sin reseberättelse 1862 meddelar Dybeck: »De tvänne runstenar, hvilka ligga till trösklar vid södra ingången och till större delen äro dels inmurade och dels på annat sätt öfvertäckte, kunde nu icke frigöras, utan måste sådant anstå till lämpligare tid. Väl vore om det kunde ske redan nästa sommar; ty inskrifterna äro matta och utsatta för söndaglig nötning.» I *Sverikes runurkunder* uppger han om stenens plats blott, att den ligger i »kyrkdörren». Men han tillägger: »Denne till stor del inmurade och öfvertäckte sten borde upptagas och vårdas . . . Komme stenen hel i dagen och blefve upprättstående, så skulle sannolikt nästan hela inskriften kunna redas. Den äldsta uppteckningen deraf (1642) är delvis ofullständigare än närvarande. Jag hoppas att en gång kunna meddela den fullständig bland anmärkningarna». »Den äldsta uppteckningen», som Dybeck här hänvisar till, avser i själva verket den andra runstenen i kyrkan, U 847. Hans önskan om att stenen skulle tas upp ur golvet och resas gick emellertid snart nog i uppfyllelse. Redan i sin reseberättelse 1864 kunde han meddela: »I Balingstads och Åkers socknar, hvilka icke hafva särdeles många fornlemningar i behåll, fann jag alla fallne runstenar nyligen åter reste, samt tvänne (Liljegr. 92, 93) uttagne ur Åkers kyrkas dörr och reste å vestra Kyrkvallen, mot bogårdsmuren. De äro bland de störste i vårt land och dertill mycket ojämne. Deras rengöring från förstenadt murbruk fordrar flere dagars arbete, hvilket tiden nu icke medgaf.» Och vidare i reseberättelsen 1866: »Under färden omgranskades många runstenar, deribland de två, fem alnar långa, stenarne, hvilka Generalen, Herr Grefve Essen på Vijk nyligen låtit upptaga ur Åkers kyrkdörr och resa vid bogårdsmuren; men beklagligen kunna inskrifterna icke säkert redas förr än stenarne åter nedlagts å marken för ristningarnes rensning från gammalt inbitet murbruk.» I *UFT* h. 1 (1871) omtalas de båda runstenarna vid kyrkan, U 846 och U 847, »nu stående en vid hvardera sidan om ingången till kyrkogården, nyligen uppresta på sin nuvarande plats, sedan de förut legat, den ena som tröskel mellan kyrkan och vapenhuset, och den andra som tröskel vid vapenhusdörren. De äro illa medfarna af tidens tand.» Det är sålunda tydligt, att U 846 har tjänstgjort som tröskelsten i den yttre vapenhusdörren, mellan kyrkogården och vapenhuset, U 847 i den inre vapenhusdörren, mellan vapenhuset och kyrkan. Härmed stämmer också uppgiften i beskrivningen till Geologiska kartbladet Sigtuna (1865): »vid W. Åkers kyrka, två, den ena, begagnad till tröskelsten vid inre, den andra, vid yttre kyrkodörren.»

Grå granit. Höjd 2,72 m., bredd 1,83 m. Ytan är skrovlig och ojämn, därtill uppenbarligen skadad av trampning. Ristningen är därför också mycket otydlig och svårläst. Det förefaller emellertid, att döma av mera skyddade och bättre bevarade partier, som om ristningen även från början har varit ganska grund. Endast i mycket gynnsam belysning kunna detaljerna iakttagas.

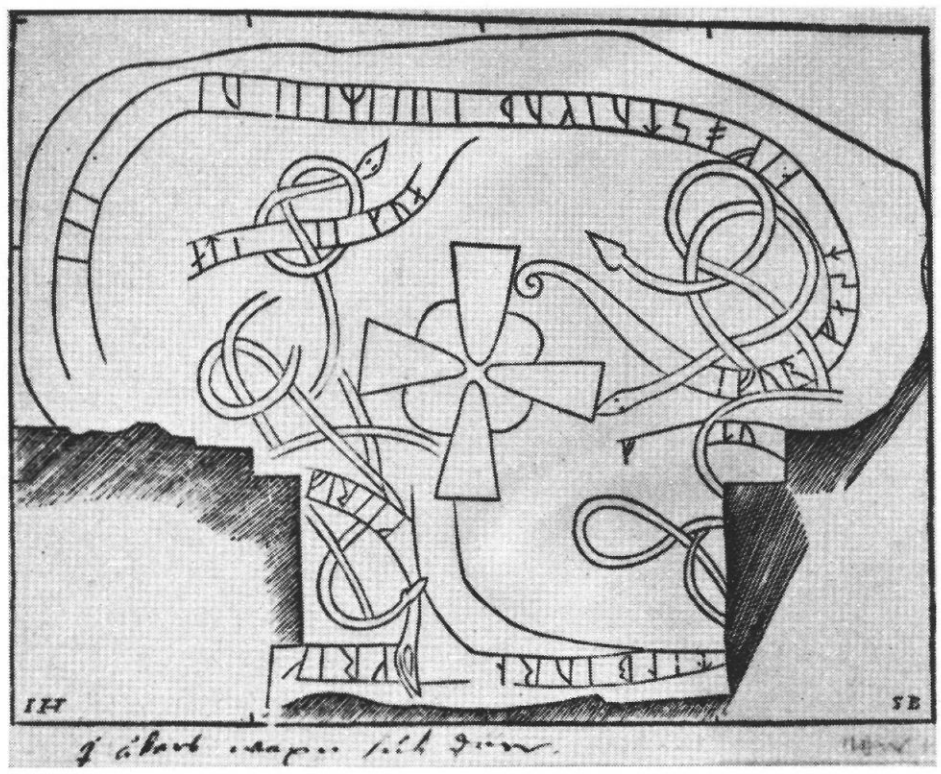

Fig. 318. U 846. Västeråkers kyrka. Efter B 372.

Bureus och hans medhjälpare ha tydligen funnit inskriften så svåråtkomlig och så svårläst, att de avstått från varje försök att tyda den. Det är svårt att veta, vad Bureus menar med att stenen har varit »förbränd». Ytan ger intryck av att vara hårt sliten och nött men knappast brandskadad. Träsnittet i *Bautil* visar också tydligt, att ristningen redan på 1600-talet var lika svårläst som nu.

Nedtill är stenens kant avslagen. Men något särskilt stort stycke torde knappast här ha gått förlorat. Man har huggit bort vad som var nödvändigt för att stenen skulle få sin bestämda plats i kyrkgolvet. Ormslingor följa överallt stenens kanter. Ristaren har tydligen varit angelägen att utfylla den väldiga ytan. Det är icke utan vidare klart vad som är upp och vad som är ned på stenen. Något fotstycke har den knappast någonsin haft. Den är visserligen bredare i det parti, som nu är vänt nedåt. Men om man tar hänsyn till inskriften, förefaller det naturligare och i överensstämmelse med allmän sed, att man har börjat läsningen nedtill i varje slinga och att huvudriktningen varit uppåt. Hur som helst förefaller det svårt att tänka sig, att denna sten en gång har varit rest. Kan den i stället ha varit uppställd liggande, på en bädd av stenar eller något annat underlag?

Ornamentiken är även i övrigt högst egendomlig. Runorna äro anbragta i tvenne ormkroppar, vilkas halsar längst ned korsa varandra. Upptill upprepas motivet med tvenne ormkroppar, som måhända ha varit avsedda för runskrift, ehuru någon sådan aldrig har blivit ifylld. Huruvida alla ornamentala detaljer verkligen ha blivit utförda, t. ex. runslingornas huvuden, torde vara synnerligen ovisst.

Inskrift:

iafurfast ᛬ ...-nfast ᛬ uikuþ ... þaR litu r ... - - isaR - ftiR faþur sin ᛬ asi ᛬ kitilbiurn ᛬ kair ᛬
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

iftiR ᛬ suir ᛬ s - ... fti ... bua ...
65 70 75 80

Iofurfast, -fast, Viguð[r] ... þaR letu ... [þ]essaR [æ]ftiR faður sinn, Asi, Kætilbiorn, GæiRR æftiR svær s[inn], ... [æ]fti[R] boa[nda] ...

»Jovurfast, -fast, Vigunn, de läto [rista] dessa [runor] efter sin fader, Åse, Kättilbjörn, Ger efter sin svärfader, ... efter sin man.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början. Det första namnet 1—9 **iafurfast** är klart. Därefter är ett stycke av stenytan avflagrat, varigenom två eller tre runor ha gått helt förlorade. Det andra namnet slutar också på *-fast*; de fyra sista runorna äro fullt säkra. 11 **n** är däremot svagt och ej fullt säkert; därframför finns endast nedre delen av en rak stav i behåll. Namnet kan ha varit *Heðinfast*, men också *Ragnfast* eller *Ærinfast*. Sk efter 15 **t** är svagt. 16—20 **uikuþ** är tämligen tydligt. Men därefter är ytan alldeles avnött på ett stycke fram till 21—23 **þaʀ**, som är svagt men sannolikt. Bst i 22 **a** är ganska svag. Intet sk efter 23 **ʀ**, ej heller efter 27 **u**. Efter 28 **r** är ytan förstörd ett långt stycke. Här kan ha funnits plats för **r**[**ista ᛫ runaʀ**]. 31—34 **isaʀ** är ovanligt tydligt för denna inskrift. Runan 35, som väl har varit **i**, tycks vara helt borta. De följande fyra runorna 36—39 **ftiʀ**, som ha varit de sista inom denna runslinga, skönjas endast svagt. H. bst i 37 **t** tycks fortsätta nedåt likt bst i **u**; troligen ej hugget. — Inskriften i den högra runslingan börjar också utan sk. 40—41 **fa** mycket svaga. Det följande 42—47 **þur sin** däremot tämligen tydligt. 48—50 **asi** svagt, men sannolikt. Det följande namnet, 51—60 **kitilbiurn**, är tämligen tydligt, utom sista runan, som är svag. Alla runorna i det tredje namnet 61—64 **kair** äro svaga, särskilt de båda första. Det följande, 65—74 **iftiʀ ᛫ suir ᛫ s**, är tydligt och säkert. Dock kan icke alldeles förnekas, att r. 72 kan ha varit **e** eller **a**. Av r. 75 finns endast nedre hälften av en rak stav. Därefter är ett stycke av runslingan helt förstört. Och de återstående runorna i denna slinga äro ganska svaga. 79 **b** förefaller dock vara en säker hållpunkt.

Hadorph och Bierkenius (B 372): **ifurfast . . . nifost uikuþ . . . ʀ . . . ui . . . fr - - - . . . f . . . - u . . . tilbiurn . . . kr ik . . . ati . . . kua . . .** — Dybeck: **iufurfast ᛫ . . . nfast ᛫ uʀakuþ . . . aʀ litu · r . . . iroþ - ir . . . kiþu - . . . at . . . ar . . . rua . . .**

Ristningen är utförd till minne av en man på föranstaltande av hans tre döttrar, hans tre mågar och hans hustru. Den dödes namn är icke bevarat, och det är svårt att förstå, var det har haft sin plats och om det har funnits. Det kan icke ha stått i slutet av den första runslingan, som slutar med ordet 35—39 **- ftiʀ**, icke heller i början av den andra, framför 40—42 **faþur sin**. Icke heller kan 48—50 **asi** utgöra faderns namn, eftersom det är en nominativ. Lika svårt är det att finna plats för namnet på den döde i slutet av inskriften, där dock mycket har gått förlorat.

Inskriften börjar sålunda med tre kvinnonamn, av vilka det första och det tredje äro bevarade, *Iofurfast* och *Viguðr*. Det mellersta har varit sammansatt med *-fast*, men förleden är till största delen förstörd. Som redan nämnts, kan man förmoda *Heðinfast*, *Ragnfast* eller *Ærinfast*. De tre kvinnonamnen sammanfattas genom det feminina pronomet *þāʀ*. Tyvärr äro sedan ett par ord förstörda. 30—34 **- isaʀ** måste emellertid ha varit pron. *þessaʀ*, vilket förutsätter ett feminint substantiv i plural. Och detta kan knappast ha varit något annat än *runaʀ*. En supplering av inskriften **þaʀ litu r**[**ista runaʀ þ**]**isaʀ** förefaller därför ytterst sannolik. Inskriftens första del, t. o. m. 40—47 **faþur sin**, är sålunda ganska klar.

Detsamma gäller om andra delen. Särskilt får man vara tacksam för att det viktiga ordet 70—73 **suir** är så väl bevarat. Därom kan icke vara något tvivel. Av de tre mansnamnen, namnen på de tre mågarna, är det mellersta, 51—60 **kitilbiurn**, synnerligen tydligt, det första, 49—50 **asi**, någorlunda säkert. Det tredje måste betecknas som tämligen ovisst.

Av återstoden, inskriftens tredje del, skymtar endast så mycket, att man med en viss säkerhet kan våga förmoda, att den sörjande makan här har nämnts såsom deltagare i minnesvården.

Om kvinnonamnet *Iofurfast* och andra kvinnonamn på *-fast* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 101. Om *Heðinfast*, belagt i två uppländska inskrifter, se U 435. Om *Viguðr* (*Vigunnr*) se U 204. — *Asi* (*Æsi*) är ett kortnamn till tvåledade mansnamn på *As-* och *Æs-*; se U 17. Om *Kætilbiorn* se Sö 226. Om mansnamnet *Gæiʀʀ* se U 461, där dock belägget från L 329 Stäket (= U 605) bör utgå.

Ordet *sværr*, m. 'svärfader' är belagt i ännu tre uppländska inskrifter, U 774, L 179 Broddebo, Skuttunge sn och D 1: 239 Prästgården, Björklinge sn. I den fornsvenska litteraturen är det väl styrkt genom många exempel (se Schlyters och Söderwalls ordböcker).

847. Västeråkers kyrka.

Pl. 135, 136.

Litteratur: B 373, L 93, D 1: 142. J. Bureus, F a 6 s. 68 n:r 110 (Bureus' egen uppteckning), s. 124 n:r 71 c (Caspar Cohl), F a 5 n:r 481; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 118; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 279; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 172; R. Dybeck, Reseberättelse 1862, 1864, 1866; UFT h. 1 (1871) s. 86; E. Brate och S. Bugge, Runverser (ATS 10: 1), s. 32 f.; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 30 f.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i F a 10: 1); Bureus, kopparstick (F f 6 n:r 206); S. Bierkenius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 373); Dybeck (D 1: 142); A. Wætter, teckning (ATA).

Runstenen står rest mot västra bogårdsmuren, 2 m. N om kyrkogårdsgrinden. 5 m. åt S står U 846.

Runstenens plats var enligt Bureus (F a 6) »i Åkers Kyrkedör», enligt Caspar Cohl (F a 6) »I Åkerss Kyrkedörr», enligt Rhezelius (F a 10: 1) »Åker Sochn. I Kyrkiodören». I *Ransakningarna* meddelas, att en runsten fanns »Vnder Kyrkiodören» (1669), »i Kyrckiodöhren» (1672). Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften »I Åkers Kyrkedör» (B 373: »Kyrkodörr», L 93: »I kyrkodörren»). Med »kyrkdörren» menas dörren mellen vapenhuset och kyrkan. Här låg stenen till år 1864, då den togs upp ur golvet och restes på sin nuvarande plats utanför kyrkan. Se härom närmare ovan U 846.

Så länge stenen låg som tröskel, var en stor del av ristningen, särskilt upptill, täckt av dörrinfattningen och oåtkomlig. Stenen hade redan på 1600-talet brustit i två delar, från ungefär mitten av v. sidan snett nedåt ristningens avslutning på h. sidan; ett par mindre stycken hade även brutits av på sidorna. Stenen är numera lagad, men något av ristningen har skadats vid sprickorna.

Röd granit. Höjd 2,70 m., bredd (nedtill) 1,50 m. Ristningen är delvis tydlig, särskilt upptill, men flerstädes svårt skadad och nött. Den befann sig i samma tillstånd redan på 1600-talet, vilket tyder på att stenen länge har legat som tröskelsten. Bäst bevarad är den övre delen, som har legat skyddad av kyrkmuren. Svåra förluster finnas särskilt i inskriftens början och slut.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter äldre läsningar):

ᛁ o[ski . . . - - -] islauh × litu ritu rita stin þinoto suni sino ᛁ atiarf ᛁ uk s[l]uþa ᛁ osmun[tr ᛁ] h[iu]
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65

ru[n]a[ʀ]itaʀ þim ᛁ raþa skal
70 75 80 85

ia ᛁ osmuntr - - - aþi risti
90 95 100 105

Asgæiʀʀ (?) [*ok*] *Gislaug letu retta stæin þenna at tva* (?) *syni sina Adiarf ok Sloða. Asmundr hio runaʀ rettaʀ þæim raða skal. En Asmundr . . . risti.*

»Åsger och Gislög läto resa denna sten efter sina två söner Ådjärv och Slode. Åsmund högg rätta runor för den som skall tyda. Åsmund . . . ristade.»

Till läsningen: Inskriften börjar nedtill på v. sidan, där runslingan efter en kraftig sväng från mitten börjar gå rakt upp utefter stenens ytterkant. Här finner man runan 1 **o**, med små och svagt skönjbara bst. Därefter är inskriften förstörd på ett stycke, som torde ha lämnat

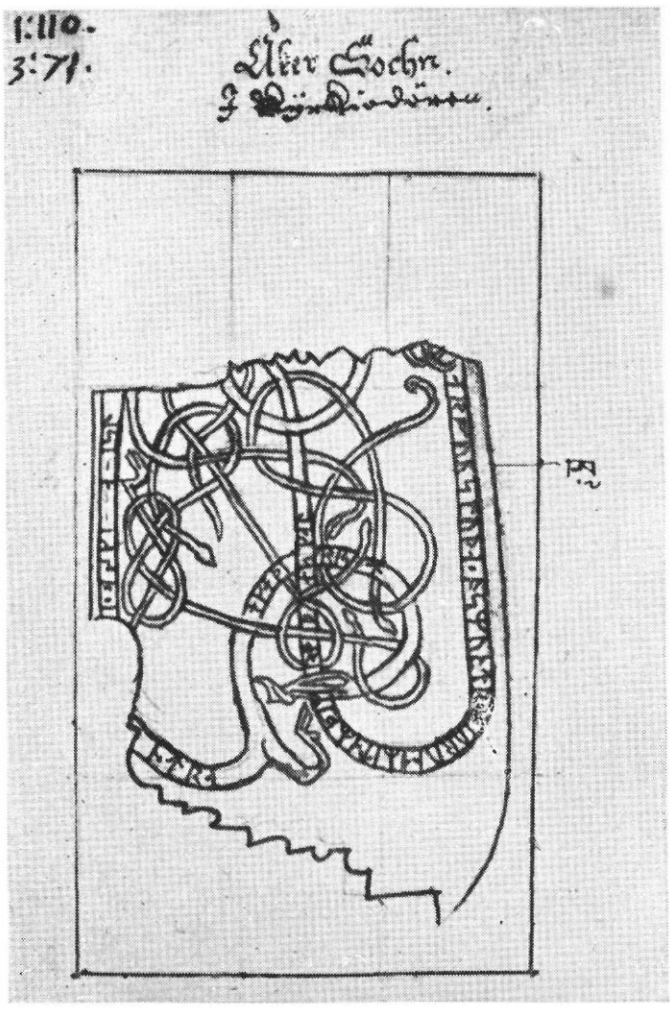

Fig. 319. U 847. Västeråkers kyrka. Efter teckning av Rhezelius.

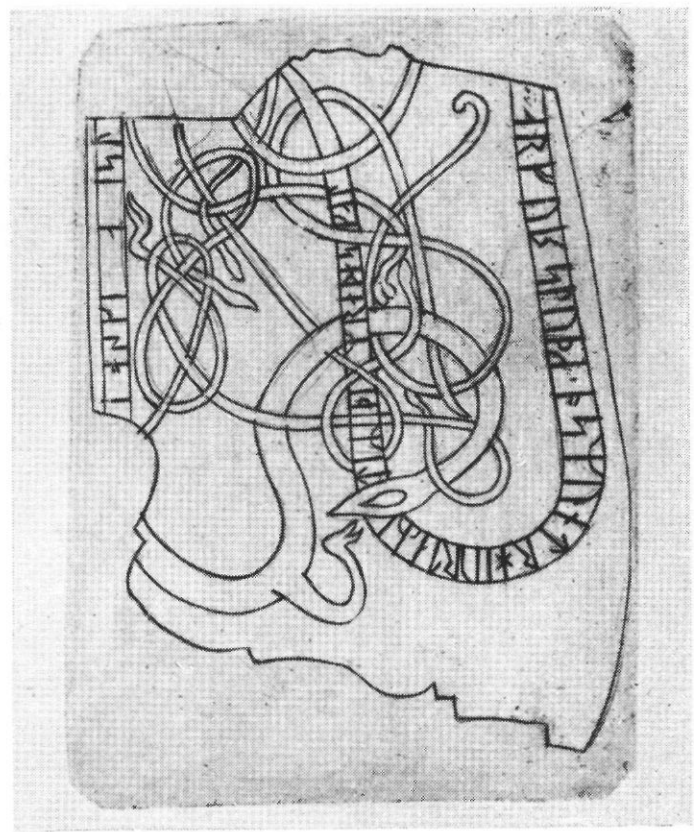

Fig. 320. U 847. Västeråkers kyrka. Efter kopparstick av Bureus.

plats för omkring 7 runor, det första namnet jämte **uk** och första runan (**k**?) i andra namnet. Runorna 8—13 **islauh** äro säkra. Övre stapeln i 9 **s** är borta i sprickan. Den följande delen av inskriften måste sägas vara ganska väl bevarad och säkert läsbar. Intet sk efter 17 **u**, 21 **u**, 25 **a**, 29 **n**, 33 **o**, 35 **o**, 39 **i**. 18—21 **ritu** är tydligt. 19 **i** och 23 **i** icke stungna; ej heller 28 **i**. Alla runorna i 30—35 **þinoto** äro säkra. 36 **s** är omvänt, och 40 **s** består endast av övre stapeln, är alltså ett »svenskt-norskt» **s**. Efter 43 **o** står ett synnerligen egendomligt tecken; det liknar ett **a**, vars hst ej når upp och ned till ramlinjerna. Namnet 44—49 **atiarf** synes vara klart. Därefter sk. Av bst i 50 **u** finnes endast övre delen. Intet sk efter 51 **k**. Av 53 **l** finns endast hst:s nedre del i behåll. För övrigt är namnet klart. Efter 56 **a** ett sk. 57 **o** har bst på hst:s h. sida, i olikhet mot alla övriga **o**-runor i inskriften: 1, 33, 35, 43, 89 **o**. 57—61 **osmun** svagt. Därefter är ytan helt avnött. 64 **h** svagt och osäkert. Därefter är ytan skadad och 2 eller 3 runor förstörda. 67—68 **ru** skadade men säkra. Av följande runa 69 **n** finns endast hst:s övre del. Av r. 71 finns endast hst; det kan ej avgöras, om runan varit **r** eller **ʀ**. 72—75 **itaʀ** tämligen tydligt; bst i 74 **a** förefaller vara nästan vinkelrät mot hst. De sista orden inom slingan kunna läsas tämligen säkert och tydligt. — Från 1 **o** går inskriftens sista sats i motsatt riktning nedåt och sedan uppåt rundjurets hals. Runorna stå alltså här på slingans yttre linje. 88 **a** är tydligt; troligen fel för **n**. Namnet 89—95 **osmuntr** är tydligt. Det följande ordet är tyvärr fragmentariskt bevarat. Första runan synes vara **a**; i varje fall finnas inga spår av ett **m**. 99—101 **aþi** är tydligt. Om mellan 95 **r** och 99 **a** har funnits 3 eller 4 runor kan ej avgöras. En hst är tydlig ungefär mitt emellan r. 96 och 99 **a**, men ingen bst kan säkert skönjas; möjligen **k**. Därefter skymtar en runa (98), som likaså förefaller ha varit **k**; men nedanför bst finnes ett lodrätt streck som synes vara hugget. Alla runorna i 102—106 **risti** äro fullt klara, utom 105 **t**, vars bst äro otydliga. Sista runan (106) kan möjligen ha varit **u**.

Bureus (F a 6): **... oskiaisl ... arf uk sluþa osmuntr hiu runaritar þim raþa skal ... ntr ankaþi rist.** R. 71 är tecknad som en binderuna av **r** och **ʀ**, 74 har formen ϕ, 104 H. F a 5: **ı oski ... a ... isl ... arf uk sluþa ı osmuntr · hiu · runaritar þim raþa skal ... i ... ntr a ... akaþi rist.** — Cohl (F a 6): **ı oski ... a ... isl ... arf ur sluþa ı osmuntr ı hiu runaritar þim raþa skal ...** — Rhezelius (F a 10: 1): **ı oski ... a ... isl ... arf ur sluþa ı osmuntr ı hiu runaritar þim raþa skal i ... ntr a ... akaþi rist.** — Hadorph och Bierkenius (B 373): **... ski ... - - - isl ... - rf uk sluþi × osmuntr h - u runarit × ar þim × raþa skau ... atr a ... ikaþi rioti.** — Dybeck: **... arf ı uk s - uþa ı osmunt ... ru - arit · ar þim raþa skal ...**

Om namnet *Asgœirr* se U 350, om *Gislaug* och *Sloði* Sö 175, och om *Adiarfr* U 597 och U 861. Den Åsger, som har låtit resa Västeråker-stenen, kan icke ha varit samme man, som omtalas på de båda Viggby-stenarna U 844 och U 845.

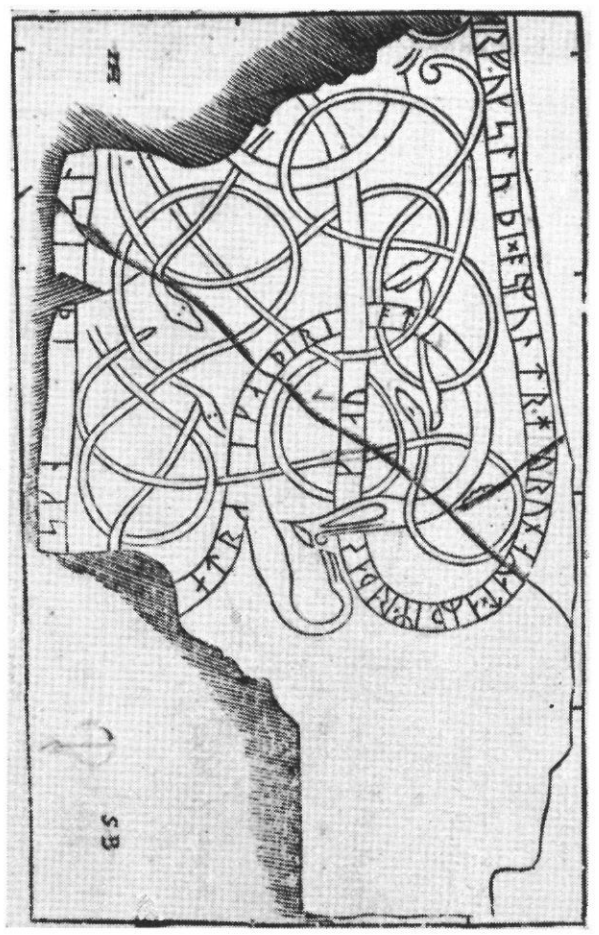

Fig. 321. U 847. Västeråkers kyrka. Efter B 373.

Egendomligt är 18—21 **ritu**. Det kan knappast tolkas annat än som en felristning. Ristaren har avsett **litu rita stin**. Men då han hunnit till 20 **t**, har han trott sig vara vid det föregående **t** i **litu** och därför upprepat runorna **urit**. När felet en gång var gjort, var det omöjligt att rätta. Men det vittnar om att ristaren Åsmund icke alltför noggrant tecknade sina ristningar, innan han högg dem, ty i annat fall borde han ha upptäckt felet. — Runföljden 30—35 **þinoto** måste upplösas *þenna at tva*, d. v. s. både **o** och **t** måste läsas två gånger. Därtill måste man tänka sig, att ett **u** har blivit uteglömt mellan 34 **t** och 35 **o**. Ristaren har kanske blivit tveksam, eftersom ack. pl. m. *tva* (med nasalerat *a*) skulle kunna tecknas **tuo** eller **toa**. Jfr U 102 **iftir suni sina toa**. 35 **o** står sålunda som tecken både för konsonantiskt *u* och för nasalerat *a*. Man kunde tänka sig ett **too**, utläst *tva*, men detta blev givetvis reducerat till **to**. I viss mån kan man jämföra med att 71 **ʀ** står både för palatalt *ʀ* i *runaʀ* och för vanligt *r*-ljud i *rettaʀ*.

Det förefaller egendomligt, att Åsmund två gånger har meddelat, att han har utfört ristningen: *Asmundr hio runaʀ rettaʀ* och *Asmundr ... risti*. Kanske har *risti* en vidare innebörd, avser icke endast runorna, utan ristningen i sin helhet. 102—106 **risti** måste i varje fall vara predikatsverb. Och det föregående 96—101 **- - - aþi** bör då vara en bestämning till 89—95 **osmuntr**. Det är mycket beklagligt, att inskriften här är skadad och en säker läsning omöjlig. Man kan jämföra med U 301 **osmuntr · kla** eller **klaþi**. En läsning **ak - aþi** är, såsom ovan har framhållits, icke utesluten.

Uttrycket *runaʀ rettaʀ* förekommer även i andra ristningar av Åsmund: U 346 **osmunr mar ı kaþi runaʀ ritar**, L 1053 Järsta, Valbo sn (Gästrikland) **in osmuntr · karasun · markaþi × runoʀ ritaʀ**, L 1050 Lund, Valbo sn (Gästrikland) **... runoʀ ritar ...**

Enligt Brate »är kanske det mesta af det i behåll varande i metrisk form:

runaʀ réttaʀ þæim'r raða skal.»

Ornamentiken på Västeråker-stenen är i flera avseenden intressant. Den intager en tämligen enastående plats inom Åsmunds mångskiftande konst. Huvudmotivet är den långa runslingan, som följer stenens konturer. Nedtill är den inböjd mot mitten och efter en cirkelrund båge åt höger utbildad med ett huvud, som är lagt över den från högra sidan inkommande stjärten. En runslinga av i huvudsak denna form har Åsmund använt även på U 884, L 107 Uppsala domkyrka, L 258 Åbyggeby, Vendels sn. Men dessa ristningar äro vida mindre och anspråkslösare

än den väldiga Västeråker-stenen. Motivet är sedan mycket vanligt på runristningar i södra Uppland, vilka av allt att döma äro yngre än Åsmund (t. ex. Fots ristning U 177, U 80). Är det måhända Västeråker-stenen, som har utgjort mönstret? För övrigt har Åsmund fyllt stenytan med ett myller av ormkroppar, lagda i slingrande figurer. Ornamentiken är rikare och lekfullare än den brukar vara hos Åsmund, som i regeln föredrar en sträng och stram form. Men den är därför också ett anmärkningsvärt vittnesbörd om hur skiftande i ornamentiken denne konstnär kan vara.

848. Torresta, Västeråkers sn.

Pl. 137.

Litteratur: B 374, L 94, D 1: 143. J. Bureus, F a 6 s. 65, s. 67 n:r 106 (Bureus' egen uppteckning), s. 114 n:r 26 (Caspar Cohl), F a 5 n:r 482; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 117; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 279; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 171; UFT h. 1 (1871), s. 87; Handlingar i ATA 1946.
Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F a 10: 1); J. Bureus, kopparstick (F f 6 n:r 205); P. Törnewall och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 374); Dybeck a. a.; A. Wætter, teckning 1859 (ATA).

Runristning på ett stenblock 2 m. N om landsvägen Balingsta—Uppsala-Näs, mellan Kumla och Torresta, 30 m. NÖ om vägskälet vid avtagsvägen till Västeråkers kyrka, omkr. 500 m. VNV om Ernsta. Ägogränsen mellan Ernsta och Torresta går vid vägen. Marken N om vägen tillhör Torresta, S om vägen Ernsta. Stenen står sålunda på Torresta ägor. Ristningen är vänd mot vägen. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna».

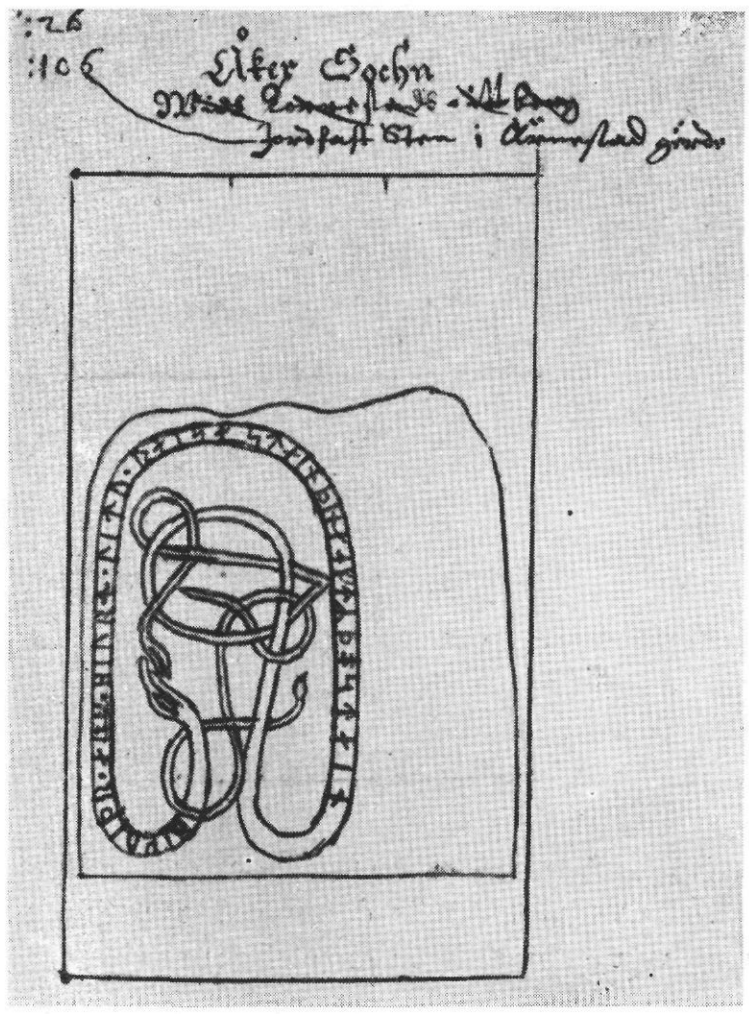

Fig. 322. U 848. Torresta, Västeråkers sn. Efter teckning av Rhezelius.

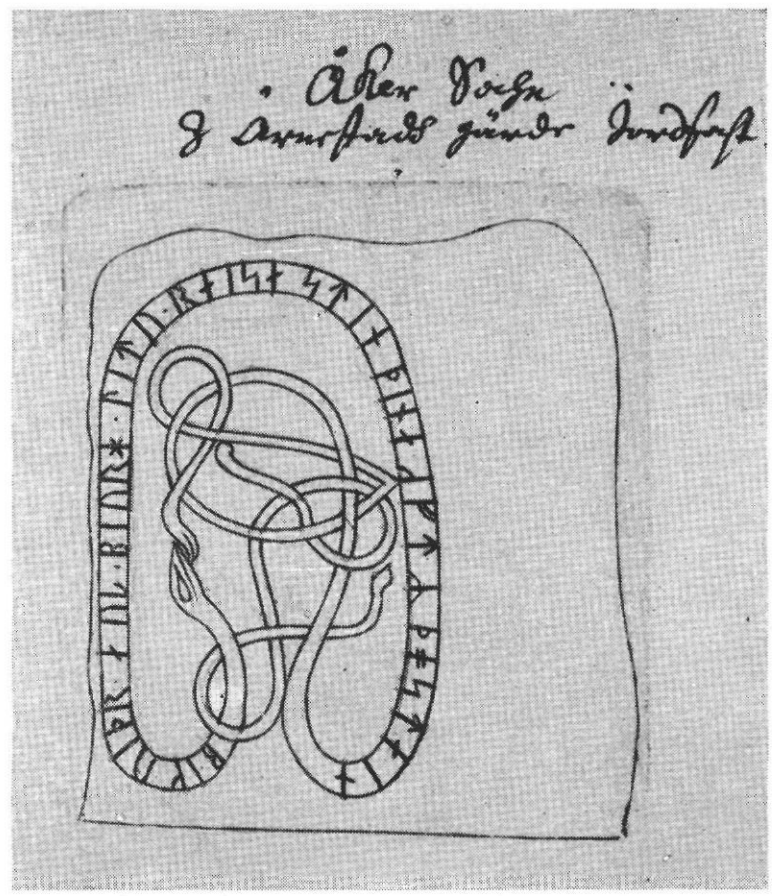

Fig. 323. U 848. Torresta, Västeråkers sn. Efter kopparstick av Bureus.

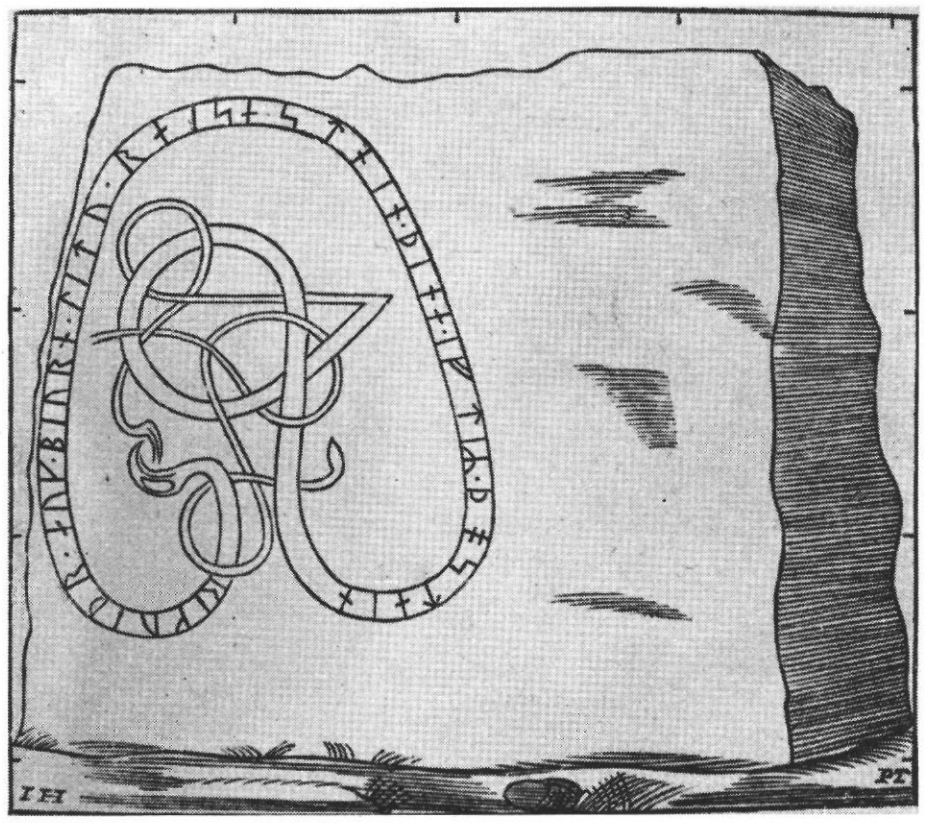

Fig. 324. U 848. Torresta, Västerås sn. Efter B 374.

Ristningen var känd redan av Bureus, som själv hade upptecknat inskriften den 13 sept. 1639, »præsente Vxore». Platsen säges vara »I Härresta i Åker Sokn giärdet nordan til vid Almänna Vägen. Jordfaster» (F a 6 s. 65), »I Härrestad gärde i Åker Sokn. tiok och Jordfaster» (F a 6 s. 67), »Härestad» (F a 5); Caspar Cohl (F a 6 s. 114): »å Torrestadh giärde i ett berg i Åker Sokn»; J. Rhezelius (F a 10: 1): »Widh Torrestadh i ett berg.» — *Ransakningarna*: »I Skilnaden emillan Ärnstad och Thörestad egor påskrifwin steen» (P. Simmingh 1669), »Ernestad Giärdet enn Ruunestehn påskrifwen» (A. Pehrsson Rox 1672). Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Ernestad gärde i Åker sochn» (B 374: »Ernesta»; L 94: »Ernesta gärde»). — Dybeck fann stenen på samma plats: »Ristningen är anbragt å södra sidan af en större vräksten, som ligger vid sockenvägen mellan Balingstads och Näs kyrkor, der en väg tager af till Åker ... För omkring 30 år sedan lärer en hel Runsten funnits i jorden några famnar norr ut från förevarande och kort derefter blifvit begagnad till vägfyllnad.» Beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna» (1865): »vid vägen S.W. om Torresta nära intill, der vägen tager af åt Åkers kyrka, runristning å ett flyttblock». Blocket hade efterhand förskjutit sig, så att ristningsytan lutade i 60° vinkel mot marken. Den hade därigenom blivit nästan oåtkomlig för undersökning och avbildning. Genom Riksantikvarieämbetets försorg har stenen år 1946 riktats upp och tillrättalagts, så att den ristade ytan numera har en svag lutning bakåt.

Flyttblock av ljusgrå granit. Höjd över markytan 2,30 m., bredd 2 m. Ristningens höjd är 1,37 m., bredd 1,16 m. Ristningen är ganska djupt huggen och väl bevarad. Den är överallt tydlig och fullt säker.

Inskrift:

rikuiþr · auk biurn · litu raisa stain þina eftR þostain
5 10 15 20 25 30 35 40

Rikviðr ok Biorn letu ræisa stæin þenna æftiR Þorstæin.

»Rikvid och Björn läto resa denna sten efter Torsten.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut; ej heller efter 10 **k**, 19 **u**, 24 **a**, 29 **n** och 37 **R**. Efter 33 **a** finns en svag fördjupning, som sannolikt icke är huggen. Sk efter 7 **r** och efter 15 **n** äro tydliga, säkert huggna. 34 **e** är tydligt stunget, med en bred, grund prick. Intet **r** finns efter 39 **o**. **o**-runan är tydlig; bst skära hst i rät vinkel.

De äldsta läsningarna av Bureus, Rhezelius och Cohl äro fullt riktiga. — Hadorph och Törnewall (B 374): 34—37 **iftiR**. — Dybeck: 34—37 **eftR**.

Mansnamnet *Rikviðr* är sällsynt. Det är belagt några gånger i uppländska inskrifter: L 190 Ekeby, Gamla Uppsala sn, L 300 Funbo kyrka, L 309 Lövsta, Funbo sn, möjligen också i en västgötsk: Vg 123 (**riuiþr**). Från medeltida urkunder finnas åtskilliga belägg, de flesta från Uppland och Södermanland. Namnet tycks vara speciellt svenskt. Från Danmark är det ej känt, ej heller från Norge och Island.

Inskriften är ristad till minne av en man vid namn Torsten. Anmärkningsvärt är, att det ej omtalas, i vilket förhållande han stod till de två män, Rikvid och Björn, som ha låtit utföra minnesmärket. Var han deras fader eller deras broder, eller möjligen en obefryndad vän till dem? Det har icke saknats plats inom runslingan för ett sådant meddelande.

Det är egendomligt, att ristaren använder uttrycket »läto resa stenen». U 848 är icke en rest sten i vanlig mening. Möjligen kan man tänka sig, att det tunga flyttblocket i någon mån har lagts till rätta, för att den för ristning lämpliga ytan, som förmodligen är en naturlig klyft, skulle bli bättre synlig. Se vidare S. B. F. Jansson i *Fornvännen* 1943, s. 250 f.

U 848 är möjligen utförd av samme ristare som U 840 och 842. Båda inskrifterna ha formen **eftR**; den ena har **þorstain**, den andra **þostain** (med uteglömt **r**).

849. Balingsta kyrka.

Litteratur: B 363, L 84. J. Bureus, F a 6 s. 67 n:r 107 (Bureus' egen uppteckning), s. 71, s. 124 n:r 72 (Caspar Cohl), s. 219 n:r 262 (Rhezelius), F a 10: 2 n:r 70, F a 5 n:r 13, F a 1 s. 5; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 115, F 1 2 n:r 76; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 264; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 147; hs R 556 (UUB), s. 415; R. Dybeck, Reseberättelse 1862 (ATA); UFT h. 3 (1873), s. 14.

Avbildningar: Rhezelius, teckning (i F a 10: 1 och F 1 2); P. Törnewall och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 363); O. Celsius, teckning (i R 556).

Runstenen fanns enligt Bureus »I Balningzstadh Kyrkedör» (F a 6), »Balingstad Wåknh. dör» (F a 10: 2), »BalingStad I Waknhus dören» (F a 5), enligt Caspar Cohl »I Balungstadh Wåknehusdörr» (F a 6), enligt Rhezelius »Vti Wåkenhusdören» (F a 6), »I Wåkenhus dören» (F a 10: 1). — I sin »Förteckningh på Gamle Stenar, Högar och Ättebackar uthi Præpositura Hagundensi» 1669 (i *Ransakningarna*) har prosten P. Simmingh den överraskande uppgiften, att »Ifrå Balingstad och Gryta Sochnar ähr ingen kunskap kommen om sådana saker». Men länsmannen And. Pehrsson Rox meddelar i sin »ransakning» några år senare (1672) en hel rad runstenar i dessa socknar, bl. a. en i Balingsta, som »ligger i wapnhuussdörren». — I Peringskiölds *Monumenta* omtalas, att »Runestenar hafwer hedna ålderen oss här i Sochnen qwarlemnadt 8 stycken til denna dag bekanta, hwar ibland twå fragmenter beskådas wid Kyrkian inmurade, sosom först i Wapenhus Dören». Träsnittet har påskriften: »Balingstad wapnhus dör» (B 363: »Vapnhus-dören»; L 84: »I vapenhusdörren»). — O. Celsius har vid ett besök den 31 okt. 1695 gjort följande intressanta anteckning: »Lapis hic muro bonam partem tegitur. Quæ autem runæ supersunt, frequenti introeuntium et egredientium calcatione ita sunt detriti, ut legi quædam nisi per conjecturam non possint.» — När Dybeck mer än halvt annat århundrade senare (1862) besökte platsen, kunde han icke finna stenen: »Länge, fast förgäves söktes den högst märkliga runstenen, hvilken enligt Bautil skulle finnas utanför Balingstads södra kyrkodörr. Församlingens

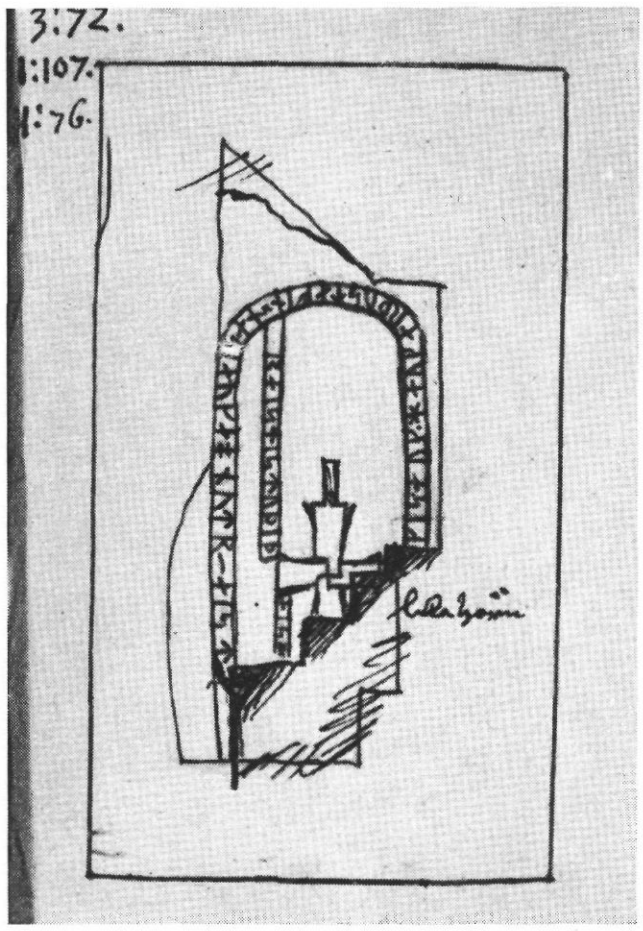

Fig. 325. U 849. Balingsta kyrka. Efter teckning av Rhezelius (F a 10: 1).

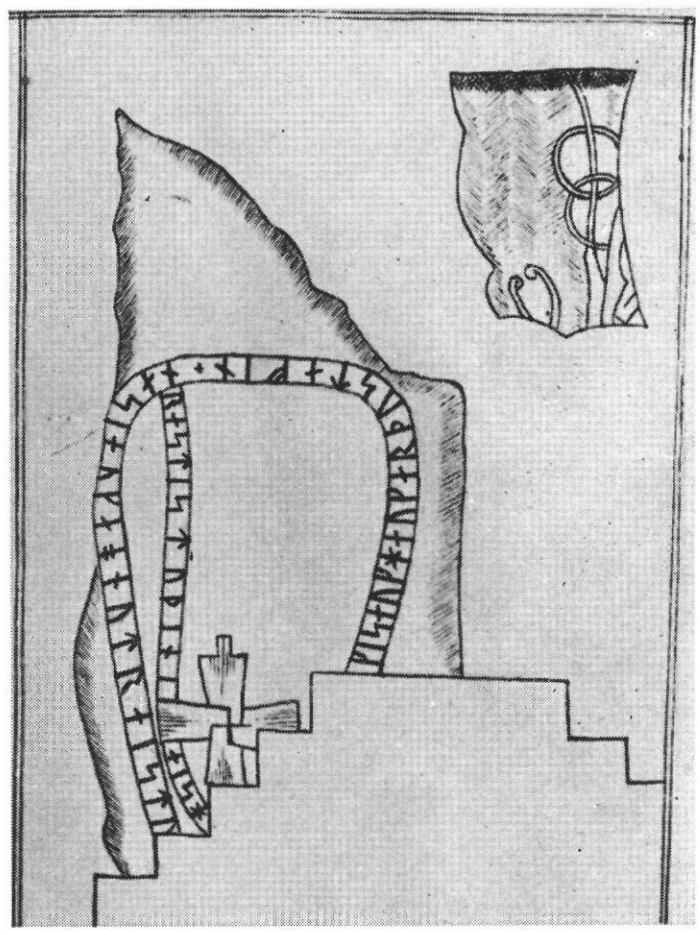

Fig. 326. U 849 och 850. Balingsta kyrka. Efter teckning av Rhezelius (F l 2).

kyrkoherde, herr prosten Anjou, som välvilligt tillhandagick med upplysningar, lofvade att flitigt eftersöka såväl denna sten, som det felande stycket af den ännu märkvärdigare runstenen i prestgårdsängen, hvilket stycke skall finnas inlagd i bogårdsmuren. Äfven lofvade herr prosten taga vara på den vid prestgården liggande runstenen.» Sökandet var emellertid förgäves, och ej heller senare har stenen kunnat återfinnas.

Den synliga delen av runstenen var enligt träsnittet i *Bautil* omkr. 1,25 m. lång och 0,75 m. bred.

Inskrift (enligt B 363, med det inom [ ] tillagt efter Rhezelius):

... kul auk haukarþu staf en nasi auk aonutr[a]istu s ... raisti stuþiþ ... is han ...
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

... [*Igull*?] *ok Hauk*[R] *gærðu staf, en Nasi ok Anundr* [*ræ*]*istu s*[*tæin*] ... *ræisti* ...

»... Igul(?) och Hök gjorde staven, och Nase och Anund reste stenen ... reste ...»

Till läsningen: Bureus har läst inskriften på följande sätt: **ib auk haukarþu stafinn nasi · auk aonutr ... - st ... raisti stuþiþ aish ...** (F a 6 s. 67), **... kiḃ auk haukarþu stafin : nasi · auk aonutr raist ... raisti · stuþiþ ...** (F a 6 s. 71). Caspar Cohl (F a 6): **... kis auk · haukarþu stafin . nasi auk aonutr ... aist ... raisti stuþiþi ... aish ...** Rhezelius (F a 10: 1): **... kis auk · haukarþu stafin × nasi auk aonutr aist ... raisti stuþiþ ... aish ...** Rhezelius' renritade teckning i F l 2 har 40—51 **rasti stuþini**; likaså hans uppteckning av inskriften i F a 6 s. 219.

Det är visserligen icke klart, om dessa äldsta upptecknigar av inskriften äro fullt oberoende av varandra. Men det är i hög grad anmärkningsvärt, att de i stort sett överensstämma med Hadorphs läsning ett halvt århundrade senare. Detta tyder på att stenen — eller rättare sagt den del av stenen, som var åtkomlig på 1600-talet — i stort sett har blivit riktigt läst och att den sålunda var relativt tydlig och väl bevarad.

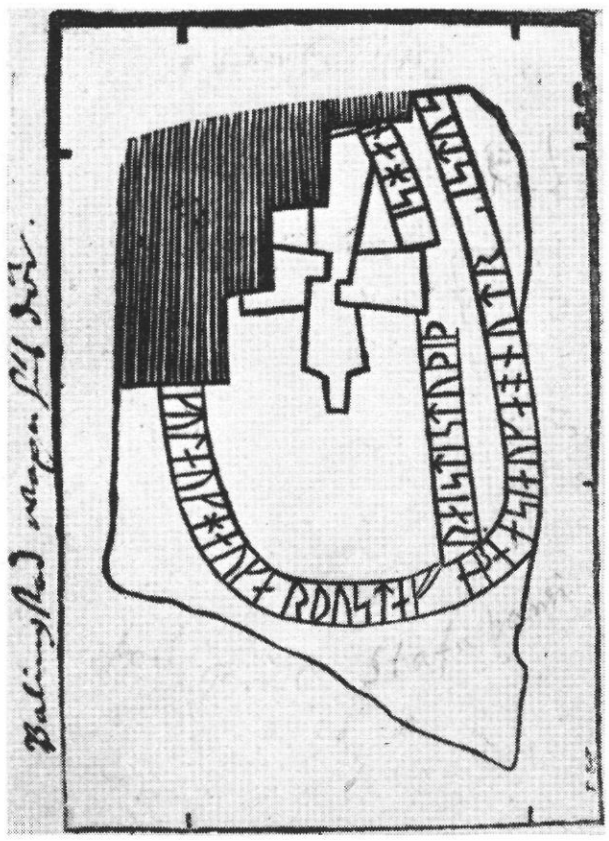

Fig. 327. U 849. Balingsta kyrka.
Efter B 363.

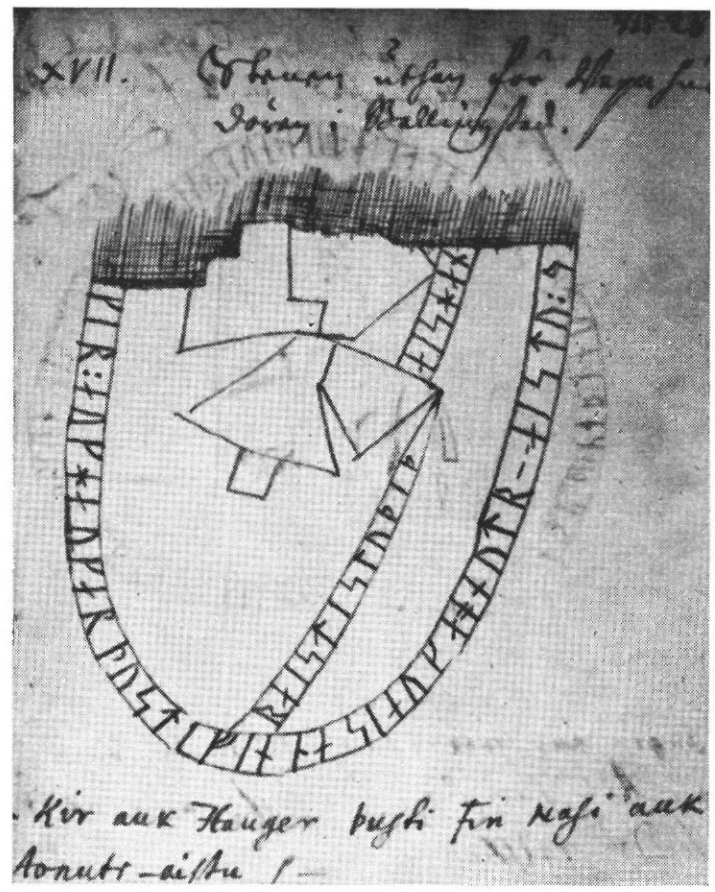

Fig. 328. U 849. Balingsta kyrka.
Efter teckning av O. Celsius.

O. Celsius: **... kir : auk haukarþu stif in nasi auk aonutr - aistu : s ... raisti stuþiþ ... aishan ...**

Att stenen numera är försvunnen är därför i och för sig mindre att beklaga än att inskriften endast är ofullständigt känd. Av allt att döma har det nämligen varit en intressant inskrift med ett mindre vanligt innehåll. Där talas om att ett par män ha gjort staven, ett par andra ha rest stenen. Att resa sten och stav till minne av en avliden frände omtalas visserligen på andra runstenar (se U 226, 332), men icke som här som två olika handlingar, att »göra stav» och att »resa sten», fördelade på olika subjekt.

Det första namnet är ofullständigt bevarat, men om Hadorphs läsning är riktig, kan det knappast ha varit annat än *Igull*. Om detta namn se U 202 och E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 106. — Runföljden 7—14 **haukarþu**, som är gemensam för alla läsningar, måste tolkas som *Hauk*[*ʀ g*]*ærðu*. Ristaren har förmodligen med beräkning använt ett gemensamt tecken för *k* i *Haukʀ* och *g* i *gærðu*; han har därvid ansett sig kunna förbigå det sannolikt svagt artikulerade nominativ *-ʀ*.

I inskriftens första del t. o. m. 18 **f** stå runorna på träsnittet i B 363 synnerligen jämnt och tämligen tätt inom runslingan. Bst i 18 **f** sträcka sig påfallande långt ut åt höger, och även oavsett detta är avståndet mellan 18 **f** och 19 **e** påfallande stort. Det förefaller därför, som om en ny runföljd, ett nytt meddelande sannolikt skulle ta sin början med 19 **e**. Läsningen av runorna 19—20 är ej fullt klar, men **en** synes vara det sannolika, om tillbörlig hänsyn tages även till de äldre läsningarna. På Rhezelius' teckningar däremot föres 19—20 **in**, som är fullt klart, avgjort till det föregående och efterföljes av ett tydligt skiljetecken +. Om man endast hade haft Rhezelius' teckningar att tillgå, hade man avgjort måst tolka 19—20 **in** som artikel i ett ord 15—20 **stafin**. Då man emellertid bör fästa större vikt vid den senare teckningen, som grundar sig på Hadorphs granskning, måste en sådan tolkning betecknas som mindre sannolik, allra helst som substantivformer med slutartikel äro mycket sällsynta i runinskrifterna (se ovan U 644 och 669).

Om mansnamnet *Nasi* (eller möjligen *Næsi*) se Sö 200. *Anundr* är ett i runinskrifterna tämligen vanligt namn. Ristaren har varit tveksam, huruvida han skulle beteckna den första vokalen med **a** eller **o** — förmodligen hade han sett båda tecknen använda i inskrifter —, och han har för säkerhets skull bestämt sig för dubbel beteckning.

Rhezelius har tydligt 28—38 **aonutraistu** med 33 **r** gemensam för båda orden. Läsningen i B 363 är ofullständig, men en supplering **aonutr** [**ra**]**istu** synes vara möjlig. 39 **s** är säkerligen första runan i ordet **stain** 'sten'. Efter detta ord torde inskriften ha innehållit ännu ett namn, subjekt till 40—45 **raisti**. Som objekt följer sedan 46—49 **stuþ**. I förbindelse med verbet 'resa' måste detta givetvis avse fsv. *stuþ*, f. 'stolpe, stöd, pelare', isl. *stoð*, f. 'støtte, stolpe'. Om Rhezelius' renritade teckning (F l 2) på denna punkt är riktig, skulle inskriften här ha haft ännu ett substantiv i bestämd form 46—51 **stuþini**, d. v. s. *stuðina* (ack. sg. fem.). Men då Rhezelius' andra teckning (F a 10: 1) och B 363 överensstämma i läsningen **stuþiþ**, måste åt denna ges vitsord. Men tolkningen av 50—51 **iþ** blir då helt oviss. (I yngre fsv. förekommer ordet *stuþ* även som neutrum, men detta är sekundärt och säkerligen sent. Det får därför icke tas i betraktande vid tolkningen av denna inskrift.)

I Upplandslagen (M 6: 2) förekommer uttrycket *will man rættæ sten ællr stuþ* »vill någon resa en sten eller en stolpe». Det är emellertid här av allt att döma fråga om husbygge. Och uttrycket kan därför näppeligen belysa ordets användning i runinskriften. Det intressanta i denna är, att uttrycket **raisti stuþ** förekommer tillsammans med **karþu staf** och **raistu s**[**tain**]. De måste allesammans avse en minnesvård och dess olika delar. Det är ur denna synpunkt beklagligt, att den i detta avseende ensamstående inskriften på U 849 aldrig har blivit läst i sin helhet.

Tolkningen av inskriftens sista runor, 52—56 **ishan** (eller: **aishan**), som stå i särskild slinga ovanför högra korsarmen, är helt oklar. De kunna även läsas i motsatt riktning: **nahsi** (eller: **nah sia**). Möjligen skulle man kunna antaga (*æftiʀ*) *mag sinn* »efter sin frände», men detta skulle förutsätta två felläsningar, och kan därför icke bli något annat än en lös gissning.

850. Balingsta kyrka.

Litteratur: J. Rhezelius, F a 6 s. 219 n:r 263.
Avbildning: Rhezelius, teckning (i F l 2 n:r 76).

Omedelbart efter runstenen »Vti Wåkenhusdören» (U 849) har Rhezelius följande anteckning: »Den lilla widh K.dören är eij skriffven. synes alenast litet af figuren.» Fragmentet har han i F l 2 avbildat på samma sida som U 849. Det har funnits »widh K.dören», d. v. s. i närheten av dörren mellan vapenhuset och kyrkan.

Förmodligen är det samma runstensfragment, som avses med uppgiften i *Ransakningarna* (1672), att en runsten finnes »på gången in i Kyrkian».

851. Balingsta kyrka. Nu vid Vik.

Pl. 140.

Litteratur: D 1: 135. H. Hildebrand i ATS 2 (1869), s. 358; UFT h. 3 (1873), s. 14; O. v. Friesen, Runstenar i Uppland undersökta 1899—1901 (ATA), Anteckningar (UUB).
Äldre avbildningar: Dybeck a. a.; V. Gyllenskiöld, teckning (ATA); v. Friesen foto (ATA, UUB).

Runstenen står på en kulle 30 m. N om Viks slottsport.

Dybeck upptager i *Sverikes runurkunder* (h. 3, 1862) ett i Balingsta kyrka nyfunnet runstensfragment; det utgjorde »täckhäll till en fyrsidig fördjupning innantill i vapenhusets vestra

vägg ... Stenen är slät och till färgen mörkröd». I Beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna» (1865) omtalas, att »i Balingsta kyrkas vapenhus» finnas »trenne runstensstycken, inmurade i fördjupningar å östra och vestra väggarne». Ett par år därefter (1867) uttogos stenarna ur vapenhusväggen. Det största stycket fördes till Vik och restes på sin nuvarande plats. I *UFT* h. 3 (1873) meddelas: »Vid samma tillfälle uttogos äfven åtskilliga fragment af runstenen ur vapenhusväggen, deribland äfven den nedan afbildade stenen med tvänne djur ... Det största stycket är upprest på en höjd invid slottet.» De mindre styckena av samma sten, som här omtalas, synas icke ha blivit bevarade; i varje fall ha de icke kunnat återfinnas varken vid Balingsta kyrka eller vid Viks slott. Stenen med de båda springande djuren har icke varit en del av samma runsten som U 851.

Röd sandsten. Höjd 1,04 m., bredd 0,74 m. Stenen är ristad på båda sidor. Men endast den ena sidan (A) har runinskrift; den andra (B) endast ornament. Fragmentet utgöres av nedre delen av en runsten, som dock även är skadad på båda sidorna; särskilt har av A-sidans inskrift mycket gått förlorat utefter h. sidan och upptill. Ytan är jämn. Stenen har varit mycket skickligt ristad, med en intressant ornamentik. Den är i stort sett väl bevarad. Baksidans ristning är dock ganska sliten på högra sidan.

Inskrift:

uani · auk · siriþ ... a · yftʀ · ernfriþi · auk · fryg ...
5 10 15 20 25 30

Vani(?) *ok Sigrið* ... [*þenn*]*a æftiʀ Ærnfriði ok Frøy* - ...

»Vane(?) och Sigrid ... denna efter Ärnfrid och Frö - ...»

Till läsningen: Vid inskriftens början intet sk. Alla **a**- och **n**-runor ha ensidiga bst. 9 **i** är icke stunget; icke heller 11 **i**. 14 **y** är tydligt stunget; likaså 18 **e**, 31 **y** och 32 **g**. Stenen är skadad i v. kanten; av bst i 17 **ʀ** återstå därför endast svaga spår.

För Dybeck var endast den vänstra delen av sidan A åtkomlig. Han har därför endast läst runorna 1—3 och 19—28. — v. Friesen: Ovisst om 32 **k** är stunget.

Mansnamnet **uani** förekommer även på runstenen vid Balingsta prästgård (U 854), men är f. ö. okänt såväl i runinskrifterna som i det nordiska medeltidsmaterialet. I en skattelängd från Tönder hd i Sydjylland år 1543 förekommer ett *Vanne*, som i den danska namnordboken (*DGP*) sammanställes med fris. *Vanne* och fht. *Vano*. Inskrifternas **uani** kan återge ett *Vani*, ett *Vanni* eller ett *Væni*, vilketdera kan ej avgöras. Möjligen är namnet ursprungligen ett tillnamn, bestämd form av ett adjektiv, antingen *vanr* 'van' eller *vanr* 'utblottad, i saknad av ngt' eller *vænn* 'som ger gott hopp om sig, lovande; vacker'. Då namnet i varje fall är mycket sällsynt, förefaller det högst sannolikt, att det i de båda inskrifterna vid Balingsta kyrka avser samme person. Tyvärr äro båda inskrifterna fragmentariska, och särskilt är Vanes ställning till övriga personer som omtalas oklar. Den ena inskriften (U 854) omtalar, att Vane tillsammans med tre andra, som förmodligen varit hans bröder, har deltagit i resandet av en minnesvård över sin fader. Han bör då ha varit en relativt ung man. Den andra runstenen (U 851) är rest av Vane och Sigrid, sannolikt man och hustru. U 851 är sålunda av allt att döma yngre än U 854, kanske ett par årtionden yngre. Ornamentiken talar icke emot ett sådant antagande.

Det är då värt att beakta, att den yngre stenen U 851 är av sandsten och att den har varit inmurad i vapenhusets vägg. Man har även funnit andra sandstensfragment med ristning i vapenhusets väggar och på kyrkogården (U 852). Dessa stenar ha säkerligen ursprungligen varit resta på kyrkogården. De vittna om att här redan i slutet av 1000-talet har funnits en invigd gravplats, sannolikt också en enkel kyrka eller ett träkapell. Då sedermera det medeltida vapenhuset byggdes, ha de sönderslagna gravstenarna blivit använda som material i bygget. Det finns

all anledning att tro, att det i kyrkogårdens jord och i kyrkans murar kan finnas ytterligare rester av sådana tidiga kristna gravvårdar.

Om *Vani* (eller *Væni*) är ett sällsynt namn, så hör *Sigriðr* (*Sirið*) till vikingatidens oftast förekommande kvinnonamn. Om namnet *Ærnfrið(r)* se U 35 (där dock belägget från U 842 Hållberga, Dalby sn sannolikt bör utgå). — 29—32 **fryg** utgör början av ett namn, vars förled har varit *Frøy-* och vars efterled har börjat med *g*. Man kan ifrågasätta mansnamnet *Frøygæirr* och kvinnonamnen *Frøygærðr* och *Frøygunn*, vilka alla finnas belagda i runinskrifterna; men det är givetvis omöjligt att avgöra vilket.

852. Balingsta kyrka.

Litteratur: UFT h. 3 (1873), s. 15; Anteckningar av okänd omkr. 1870 (ATA); O. v. Friesen, Runstenar i Uppland undersökta 1899—1901 (ATA), Anteckningar (UUB).
Avbildning: Bläckteckning av okänd omkr. 1870 (ATA).

I några anteckningar av okänd, som ingått i R. Dybecks efterlämnade samlingar (ATA) avbildas (jämte U 851) några omkr. 1870 funna fragment av runstenar från Balingsta kyrka. Till teckningen lämnas följande upplysningar: »Förestående Runstensfragmenter äro funne dels i östra väggen af Balingsta Kyrkas vapenhus, dels några famnar utanför kyrkogårdsmuren, på östra sidan, vid gräfvandet af ett större afloppsdike. Dessa fragmenter bestå af 20 större och mindre stycken. De tyckas alla hafva tillhört samma runsten, af rödaktig sandsten, omkring 3 tum tjock.» Det största stycket var U 851, och »endast detta stycke torde hafva ristning å båda sidor. Flera af de mindre styckena äro icke ristade samt äro endast omkring $1^1/_2$ tum tjocka.» Att alla fragmenten skulle »hafva tillhört samma runsten», förefaller högst tvivelaktigt. Därom är emellertid numera svårt att döma, då de numera synas vara förkomna och man endast har den rätt ofullkomliga teckningen att hålla sig till.

Också i *UFT* h. 3 (1873) finnas uppgifter om fragmenten. Sedan uttagandet av U 851 ur vapenhusväggen år 1867 har omtalats, fortsätter framställningen: »Vid samma tillfälle uttogos äfven åtskilliga fragment af runstenen [U 851] ur vapenhusväggen, deribland äfven den nedan

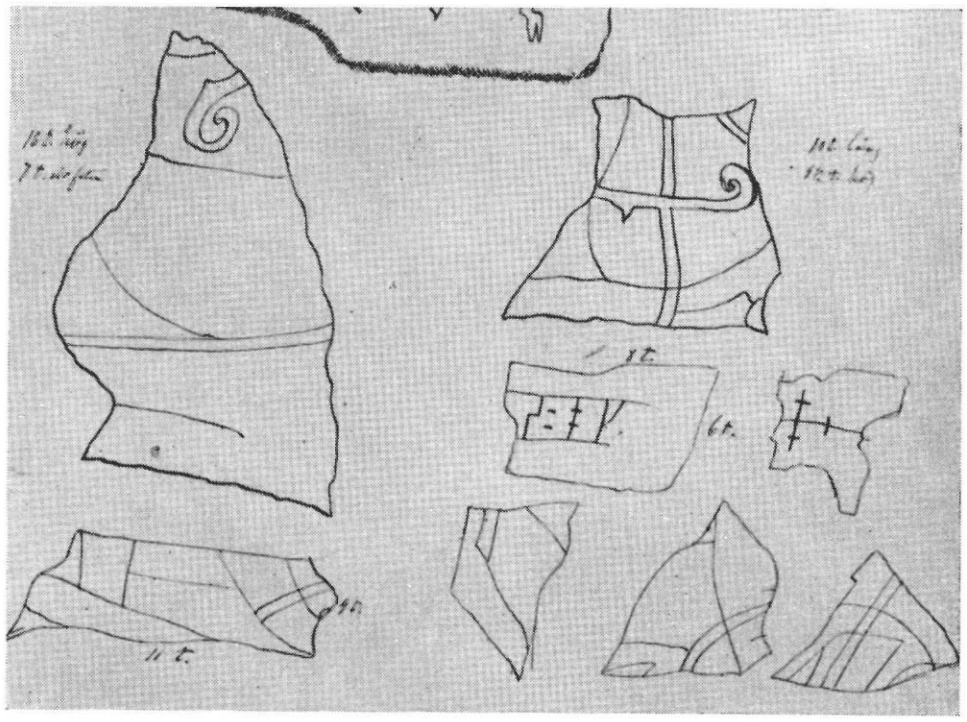

Fig. 329. U 852. Balingsta kyrka. Efter bläckteckning av okänd i ATA.

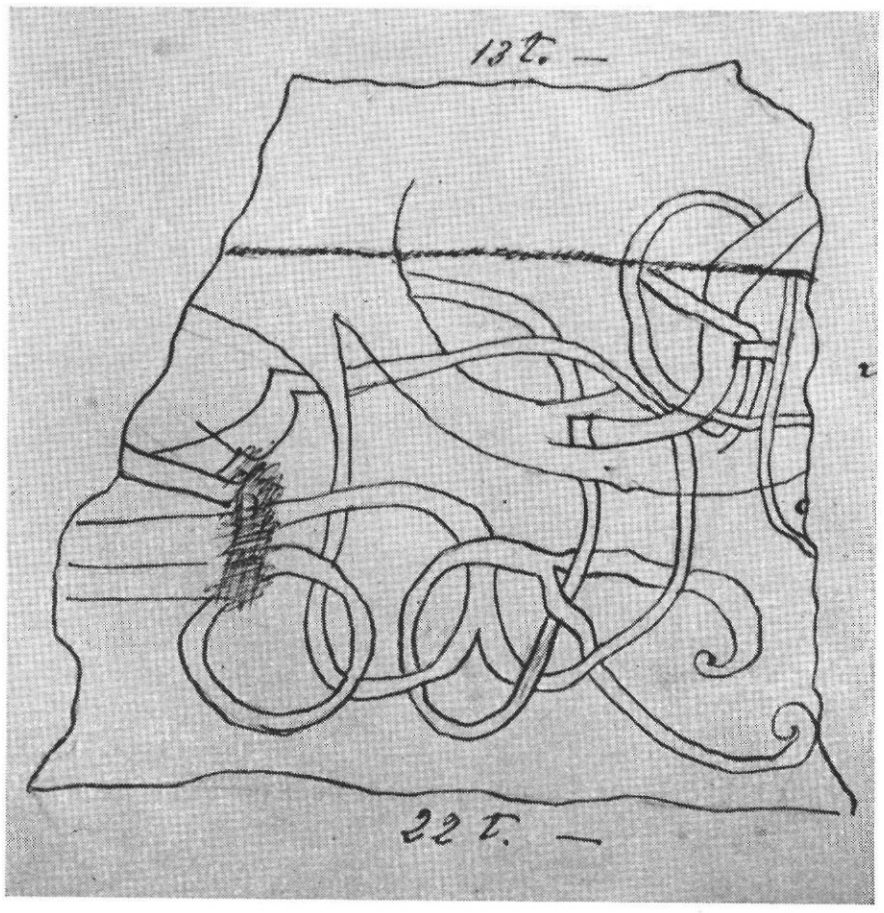

Fig. 330. U 852. Balingsta kyrka. Efter bläckteckning av okänd i ATA.

afbildade stenen med tvänne djur [Pl. 143]. Då något senare ett större afloppsdike upptogs på kyrkogården, hittades flera runstensbitar, af hvilka samlades 25 stycken, i allmänhet omkring 4 tum tjocka, och hvilka alla förvaras vid Vik.»

Fragmenten synas numera vara förkomna. De ha ej kunnat återfinnas varken vid Vik eller vid Balingsta kyrka. O. v. Friesen har förgäves efterfrågat dem redan år 1900.

Liknande runstensfragment av sandsten, sannolikt ursprungligen härrörande från Balingsta kyrka, omtalas nedan under U 853 och U 858.

853. Skolhuset, Balingsta sn.

Litteratur: Brev från W. A. Alström $^{11}/_{10}$ 1895 (ATA); O. v. Friesen, Runstenar i Uppland undersökta 1899—1901 (ATA), Anteckningar (UUB).

Avbildningar: W. A. Alström, teckning 1895 (ATA); v. Friesen foto (ATA, UUB).

År 1894 hittades vid grävning i skolans trädgård åtta fragment av en runsten. Fem av dessa kunde hopfogas till ett sammanhängande stycke, vars längd var 0,51 m. och bredd 0,32 m. Materialet var röd sandsten, tjockleken $2^1/_2$ cm. Skolträdgården anses tidigare ha hört samman med kyrkogården och utgjort en del av denna.

Fragmenten äro försvunna och ha icke kunnat påträffas vid senare undersökningar.

Inskrift:

. . . - kriþ : lit : re . . .
5 10

. . . *-rið let ræ[isa[* . . .

». . . -rid lät resa . . .»

Fig. 331. U 853. Skolhuset, Balingsta sn. Efter teckning av W. A. Alström.

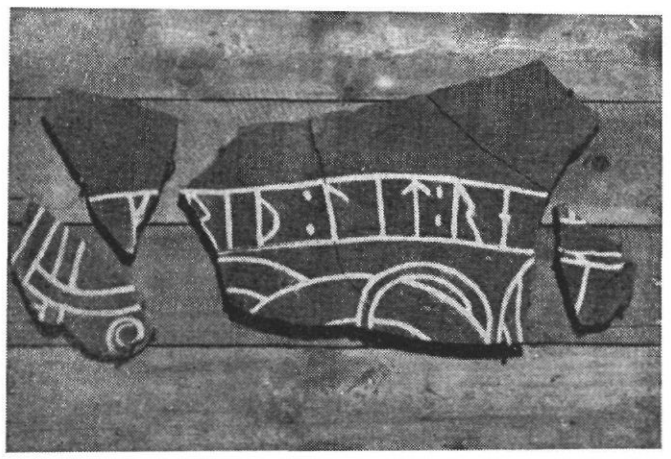

Fig. 332. U 853. Skolhuset, Balingsta sn. Foto av O. v. Friesen.

Till läsningen: Runan 2 är skadad strax nedom bst. Huruvida runan har varit **f** eller **k** kan ej avgöras. 10 **e** är stunget både på Alströms teckning och v. Friesens fotografi.

854. Prästgården, Balingsta sn.

Pl. 138.

Litteratur: B 367, L 85, D 1: 138. J. Bureus, F a 6 s. 73 n:r 138 (Bureus' egen uppteckning), s. 114 n:r 25 (Caspar Cohl), s. 219 n:r 261 (Rhezelius), F a 5 n:r 14, F a 1 s. 6; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 114, F l 2 n:r 75; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta, bl. 264; P. Dijkman, Historiske Anmärckningar (1723), s. 56 f.; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 149, hs R 556 (UUB), s. 417; R. Dybeck, Runa (fol.) 1874, s. 10, Reseberättelse 1862; UFT h. 3 (1873), s. 15; VHAAkad:s Månadsblad 2 (1873), s. 134; O. v. Friesen, Runstenar i Uppland undersökta 1899—1901 (ATA), Anteckningar (UUB).

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i F a 10: 1 och F l 2); Bureus, kopparstick (F f 6 n:r 6); P. Törnewall och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 367); Dybeck (D 1: 138); v. Friesen foto 1904 (UUB).

Runstenen står rest vid norra sidan av landsvägen Balingsta—Böksta, 7 m. från vägen, 13 m. SV om prästgårdens loge, mitt för allén ned till den nu rivna »nya kyrkan». Ristningsytan vetter mot SV. Stenen lagades och restes år 1946.

Bureus har antecknat inskriften den 10 april 1599. Stenen fanns då »Vti Balingstadz Prestegård» (F a 6), »I Preste gården i Jorden» (F a 5). Caspar Cohl (F a 6): »å Balungzstadh Prästegårdh»; Rhezelius: »Vpå Prästegården» (F a 6), »I Prästegården» (F a 10: 1), »Balingstad Prestegård» (F l 2). — I *Ransakningarna* omtalas (1672), att »På prästegården ligger en Ruhnesteen för en Boodedörr». Peringskiölds *Monumenta*: »På Prestegården ligger en gammal Steen af denna form och uthritade öfwerskrift.» Träsnittet har påskriften: »På Balingsta Prästegård» (B 367: »Prästegården»; L 85: »Prestgården»). — O. Celsius, som har läst inskriften den 1 nov. 1695, gör följande anteckning: »Desunt quædam et in hoc lapide.»

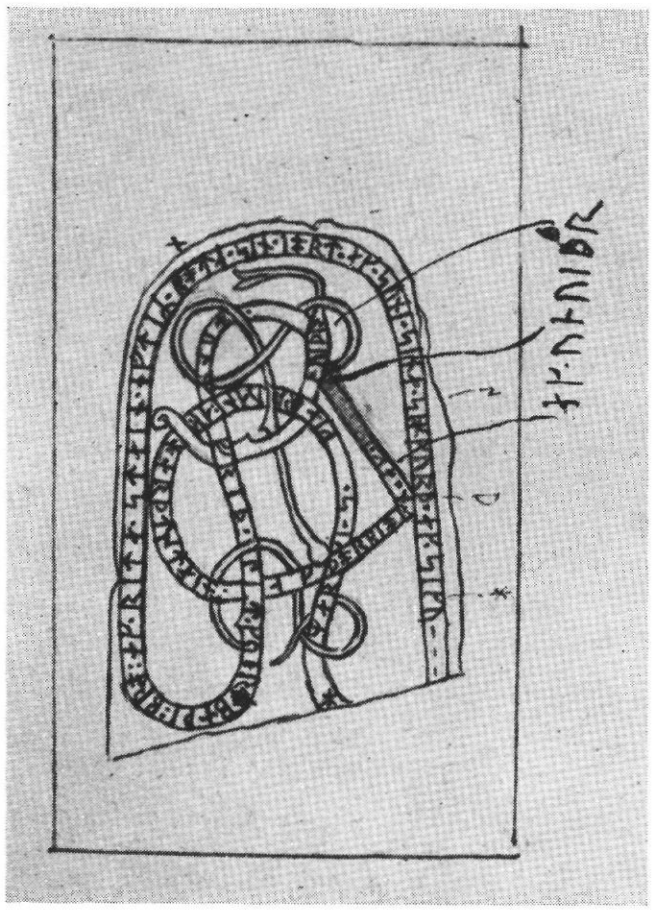

Fig. 333. U 854. Prästgården, Balingsta sn. Efter teckning av Rhezelius (F a 10: 1).

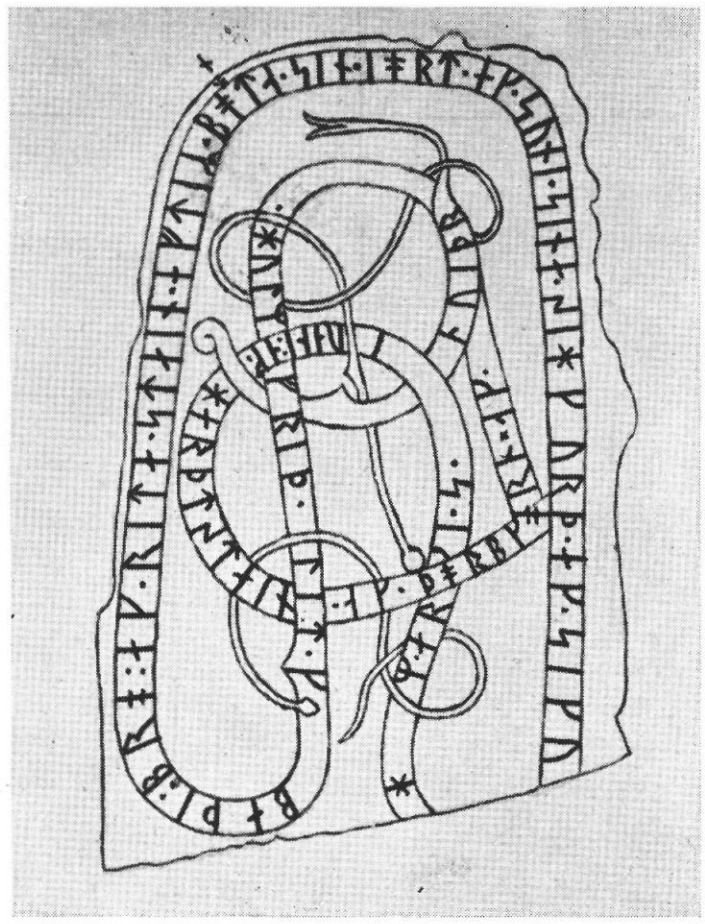

Fig. 334. U 854. Prästgården, Balingsta sn. Efter teckning av Rhezelius (F 1 2).

Stenen fanns tydligen på 1600-talet på prästgårdens tomt; den låg på marken framför en boddörr, säkerligen såsom tröskel. Var den ursprungligen har stått, är sålunda okänt. Ett stycke var avslaget nedtill, varigenom även en del av inskriften på högra sidan nedtill har gått förlorad.

Dybeck fann stenen på samma plats: »Denne ofullständige och ituslagne runsten ligger för närvarande å gården till Balingstads pastorsboställe . . . Först när det felande stycket återfinnes tör inskriften kunna med full säkerhet redas.» Prosten Anjou hade lovat att taga vara på den. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna», och i beskrivningen uppges, att en runsten finnes liggande »å prestgårdens gårdstomt». I *UFT* h. 3 (1873) uppges (säkerligen oriktigt), att den länge hade legat »i grunden till ett hus vid Prestgården»; år 1871 hade den blivit rest »midt för vägen till nya kyrkan», sålunda på stenens nuvarande plats.

Blågrå granit. Höjd 1,56 m., bredd 1,01 m. Ytan är mycket slät, vilket huvudsakligen beror på att stenen länge har använts såsom tröskelsten. Ristningen är ganska grund, men i allmänhet tillräckligt tydlig. På några ställen är dock ornamentiken oklar. Ett stycke nedtill på h. sidan är avslaget och saknades, såsom förut är nämnt, redan på 1600-talet. Men f. ö. var stenen ännu hel, av teckningarna att döma. Dybecks teckning visar däremot en spricka tvärs över stenen upptill. På h. sidan av den övre delen har sedermera ytterligare ett stycke avslagits, så att stenen — bortsett från det förkomna stycket nedtill — består av tre delar. Dessa sammanfogades med stenkitt i samband med stenens senaste resning år 1946.

Inskrift (med det inom [ ] tillagt efter äldre läsningar):

· hụlmfriþ ı lit ı [k] - ạra ı baþi · bro · ak · rita · stain : eftiʀ · bota ı sin ı iorl ı ak ı suni ı sina ı
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

se[h]kurþ · ak · sihu - . . . har · merkis ı kiarþ ı uani : ak ı harþtstain : ak · þorbiorn ı ak ı unuiþr
65 70 75 80 85 90 95 100 105 110 115 120

Holmfrið let gæra baði bro ok retta stæin æftiʀ bonda sinn Iarl ok syni sina Sigurð ok Sig- . . . mærkisgærð Vani(?) ok Harðstæinn ok Þorbiorn ok Gunnviðr.

»Holmfrid lät både göra bron och uppresa stenen efter sin man Jarl och sina söner Sigurd och Sig- . . . utförandet av minnesmärket Vane(?) och Hårdsten och Torbjörn och Gunnvid.»

Till läsningen: Hst i 2 **u** är tydlig; av bst finnas möjligen svaga spår i kanten av sprickan, men de äro täckta genom kittningen. F. ö. är namnet fullt klart. Av 12 **k** finns endast hst i behåll. Ytan är avflagrad härifrån och till 14 **a**. Efter 12 **k** har sannolikt en mindre ormslinga gått in över runslingan och möjligen här haft en avslutning i ett huvud. Mellan denna slinga och 14 **a** har troligen funnits ett **i**; utrymmet medger det i varje fall. Bst i 14 **a** är skadad, men torde kunna anses sannolik. Därefter är inskriften klar och tydlig ända fram till 61 **s**. 18 **a** har korta bst. Nedre bst i 23 **o** är kortare än den övre; tvärtom i 41 **o**. Runan **þ** har alltid formen Ð, runan **b** vanligen formen ß (utom 110 **b**). **s**-runan är alltid omvänd ᛊ. **a**- och **n**-runorna ha ibland ensidiga bst (32, 43, 51, 115 **a**, 34, 46, 104, 118 **n**). 27 **i** är icke stunget; icke heller 64, 84 **k**. 35 **e** är tydligt stunget; likaså 62, 79 **e**. 48 **o** är tydligt. 54 **u** är skadat, men större delen av bst finns dock i behåll. Av 63 **h** finns nu endast hst:s nedre del kvar. 64—67 **kurþ** är säkert. Övre delen av 72—73 **hu** avslagen; av följande runa är endast hst:s nedre del bevarad. Därefter är ett stycke av runslingan förstört med omkr. 9 runor. 75—77 **har** säkert. Och återstoden av inskriften är i gott behåll och klar. 118 **u** är dock svag och något skadad.

Bureus: 12—16 **. . . ara**; 40—43 **boata**, **n** »sup. erat positum»; 61—67 **sihkurþ**; 70—74 **sihu . . .** F a 5: **n** »in **bonta** erat super lineam». — Caspar Cohl: 12—16 **kara**; 61—67 **sihkurþ**; 70—74 **sihu . . .** — Rhezelius: 12—16 **kara**; 50 **t**; 61—67 **sihkurþ**; 70—74 **sihu . . .**; 76—77 **ar** saknas; 79 **a** (F a 10: 1); 12—16 **k . . .**; 50 **t**; 61—67 **sihkurþ**, 70—74 **sihu . . .**; 76—77 **ar** saknas; 79 **a**; 84—88 **kiarþ** saknas; 111 **k**; 117 **u** saknas (F 1 2). Efter 41 **o** är på båda teckningarna utanför runslingan tillagt ett **n** (annat bläck); huruvida av Rhezelius själv eller av Bureus, kan ej avgöras. — Hadorph och Törnewall (B 367): 12—16 **- . . . ara**; avståndet mellan r. 12 och 14 **a** är alltför stort; 61—67 **sehkurþ**; 70—74 **sihui . . .**; 75 **a**; 78—82 **merki** saknas; 86 **n**; 117—122 **unuiþr**. — Celsius: 12—16 **. . . ara**; 29 **i**; 61—67 **sihkurþ** (hs R 556: **sehkurþ**); 70—74 **sih - -**; 75—77 **har**; 78—92 **merkis · kiarþu · ahl**. — Dybeck: 12—16 **. . . ara**; 61—67 **sihkurþ**; 70—74 **sihu -**; 78—88 **merkis · kiarþ**. — v. Friesen: 12—16 **. . . ara**; 61—67 **sehkurþ**; 70—74 **sihu -**.

Dybeck har läst inskriften alldeles riktigt. Men han har till en början icke klart uppfattat innebörden av 78—88 **merkis · kiarþ**. Han återger det nämligen MERKI(S) KIARÞ(? U), d. v. s. han förmodar att **s** är felaktigt och att **kiarþ** är en verbform 'gjorde'. Så återges inskriften också av Klingspor i *UFT* h. 3 (1873). Men i en not har Säve tveksamt framkastat en annan tolkning: »Eller skola dessa tre ord läsas: *Merkis. Kiarþ. Uani* m. m., (reste denna) märkes-gärd Vane, m. m.(?). D. läser med tvekan *merkis*; men enligt hans ritning är väl den släng, som tages för **s**, näppeligen någon runa. De 2 följande orden kunde ock läsas *Kiarþu Uani.*» »Vid en senare granskning (1873) har Dybeck säkert konstaterat, att ristningen verkligen har **merkis**, och han ansluter sig till Säves förslag att tolka **merkis · kiarþ** som 'märkesgärd'.

Inskriften består av två satser. I den första säges, att en kvinna Holmfrid har låtit bygga en bro och resa en sten till minne av sin man och två söner. Den andra satsen är tyvärr ofullständig. Den avslutas med fyra namn i nominativ, satsens subjekt. Dessa måste ha föregåtts av ett predikatsverb, till vilket *mærkisgærð* är objekt. Sålunda exempelvis: [*ok þæiʀ brøðr unnu*] *hiar mærkisgærð, Vani ok Harðstæinn ok Þorbiorn ok Gunnviðr.* Ordet *mærkisgærð*, f. synes endast vara belagt på detta ställe; det är emellertid en sammansättning av samma slag som isl. *húsa-, skipa-, leiðangrs-, sættargerð* m. fl. Det är beklagligt, att vi ej ha textens fulla ordalydelse i behåll. Den skulle möjligen ha låtit oss veta, vad detta *mærkisgærd* närmare har inneburit: detsamma som att göra bro och resa sten eller något annat och därutöver.

Fig. 335. U 854. Prästgården, Balingsta sn. Efter kopparstick av Bureus.

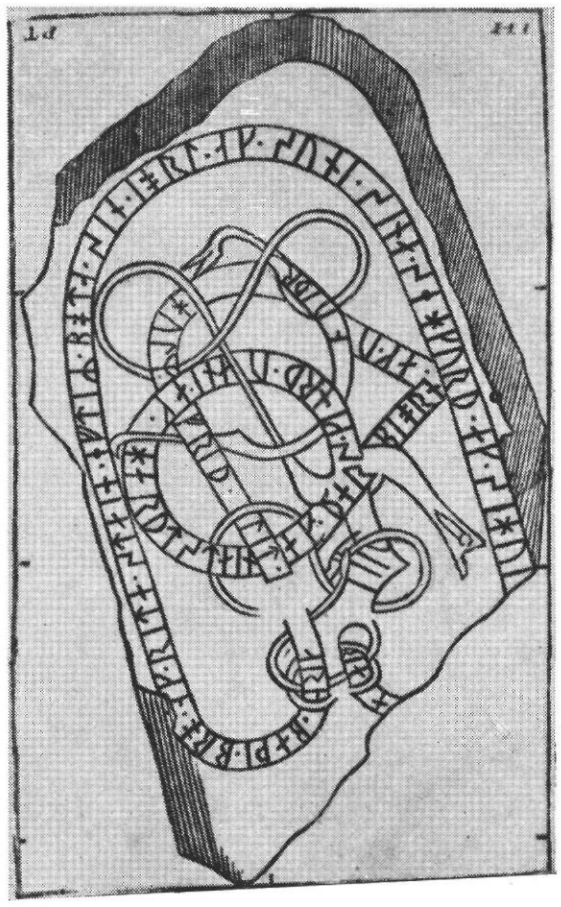

Fig. 336. U 854. Prästgården, Balingsta sn. Efter B 367.

Första satsen innehåller en sammandragen konstruktion, och infinitiven *gæra* har dubbel funktion. Dels har det som objekt *baði*, neutr. pl. 'bådadera', åsyftande både brobygge och stenresning, dels står det med objektet *bro* och samordnat med inf. *retta*. Det fullständiga uttrycket skulle vara: *H. let gæra baði : gæra bro ok retta stæin*. Det blir fullkomligt klart, om man låter de båda infinitivuttrycken *gæra bro* och *retta stæin* byta plats. Säkerligen har ristaren med full avsikt valt det kortare uttryckssättet. *baði* är här ännu pronomen, men det står mycket nära övergången till trycksvag partikel koordinerad med det följande *ok*.

Holmfrið(r) är ett av de vanligaste kvinnonamnen under vikingatiden och medeltiden (se U 25). Om namnet *Iarl* se U 307 (där dock belägget L 99 Viggby, Dalby sn bör utgå). — 61—67 **sehkurþ** är otvivelaktigt ackusativ av mansnamnet *Sigurðr*. Ristaren har tvekat mellan två olika beteckningssätt för *g*-ljudet och därför använt dem båda (jfr 95—104 **harþtstain**). Namnet *Sigurðr* (*Sigvǫrðr*) har varit sällsynt i Sverige och Danmark under vikingatiden, av runinskrifterna att döma. U 854 är det enda belägget i Uppland. Och utom detta finns endast ett, på runstenen L 1078 Selångers kyrka, Medelpad. Under medeltiden är det »rätt vanligt» (Lundgren-Brate). I Norge och på Island hör det däremot alltifrån äldsta tider till det mest brukliga namnen (Lind). — Den andre sonen har också haft ett namn med förleden *Sig-*; efterleden har börjat med *v* eller *u*. Förmodligen har det varit det vanliga namnet *Sigviðr*; se om detta Sö 276. — Om namnet **uani**, *Vani* eller *Væni*, se ovan U 851. — Också *Harðstæinn* är ett ovanligt och intressant namn. Det synes vara speciellt svenskt. Det är icke känt varken från Danmark eller från Norge och Island. Utom i U 854 torde namnet föreligga i ännu en uppländsk inskrift: L 146 Sundbro, Bälinge sn (**arþsten** nom.) och i en småländsk: L 1215 Vetlanda kyrka (**harstens** gen.). — Inskriftens sista namn skall säkerligen uppfattas som *Gunnviðr*, med **k**-runan trots skiljetecknet gemensam med det föregående **ak** *ok*. Namnet *Gunnviðr* är sällsynt, men säkert styrkt; se U 249.

Inskriftens ortografi har en del säregna drag. Bindeordet *ok* tecknas alltid (6 ggr) **ak**. **o**-

runan användes såväl som tecken för *o*-ljud (**bro**, **bota**, **þorbiorn**) som för *a* (**iorl**). 95—104 **harþtstain** kan visserligen bero på att ristaren först har hoppat över **s** och sedan velat rätta felet. Men det förklaras snarare av en vacklan mellan ett enklare, ljudlagsenligt uttal av namnet *Hartstæinn* eller *Harstæinn* och ett tydligare, »etymologiskt» *Harðstæinn*. Formen 61—67 **sehkurþ** med sin stungna *e*-runa är anmärkningsvärd. Det är väl en sådan uttalsform, som ligger till grund för namnformen med u-omljud *Siugurdh* (*Sjurd*) o. dyl.

Ornamentiken är i påfallande grad tafatt och oskickligt utförd. Ristaren har alldeles misslyckats i sitt försök att lägga upp en runslinga, som skulle ge intryck av en organiskt sammanhängande ormkropp. Teckningen är på flera punkter oklar. Huvudet hänger löst ned och är otympligt format. Ristningen torde ha gjort ett egendomligt intryck på en tid, som var van att möta ett korrekt och elegant utförande av stilens huvudmotiv.

855. Prästgården, Balingsta sn. Nu vid Böksta backe.

Pl. 138, 139.

Litteratur: L 86, D 1: 137. J. Bureus, F a 6 s. 73 n:r 139 (Bureus' egen uppteckning), s. 114 n:r 24 (Caspar Cohl), s. 219 n:r 260 (Rhezelius), F a 5 n:r 15, F a 1 s. 6; J. Rhezelius, F l 2 n:r 74; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 265; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 148, hs R 556 (UUB), s. 416; F. Burman, Triga Supplementorum ad Runographiam Svio-Gothicam (i: Nova Acta R. Soc. Scient. Ups. Vol. 5, 1792), s. 301; R. Dybeck, Svenska runurkunder 2 (1857), s. 22 f. (n:r 76), Reseberättelse 1862, 1864, Runa (fol.) 1874, s. 12 f.; UFT h. 3 (1873), s. 15, h. 5 (1876), s. 122, h. 40 (1930), s. 75; O. v. Friesen, Runstenar i Uppland undersökta 1899—1901 (ATA), Anteckningar (UUB), Vår första skidlöparbild (i: På skidor, Föreningens för skidlöpningens främjande i Sverige årsskrift 1925).

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i F l 2); Bureus, kopparstick (F f 6 n:r 7); U. Christophersson och J. Hadorph, teckning (i Peringskiölds Monumenta); O. Celsius, teckning (i hs R 556); Dybeck, teckning (ATA), D 8:o n:r 76, D 1: 137, Runa (fol.) 1874, plansch mellan s. 12—13; UFT h. 3 (1873), pl. 2; C. M. Bolm, teckning (ATA); O. v. Friesen, foto (ATA, UUB), reproducerad i »På skidor» (1925), s. IX.

Runstenen står rest vid norra sidan av landsvägen Balingsta—Böksta, omedelbart Ö om avtagsvägen till Risslinge. Ristningsytan vetter mot SV, d. v. s. mot vägen.

Runstenen var känd redan av Bureus. Platsen säges vara »Vti Balningzstada Prästeäng» (F a 6), »I Prestängen, i 5 st^{r} sönd^{r}» (F a 5). Caspar Cohl (F a 6): »å Balungzstadh Prästeäng»; Rhezelius: »Vti Prästängen i 5 stycker» (F a 6), »Balingstad Prestäng» (F l 2). — I *Ransakningarna* meddelas (1672), att i »Prästängen» finnes »en Ruhnesteen, hwar af $^{1}/_{4}$ dehl är inmuhrad i Boogårdz muhren». — I Peringskiölds *Monumenta* finnes inklistrat ett blad med följande anteckning av Hadorph: »På Präste ängen finnes en stoor Runesteen, fordom i 5 stycken sönderslagen, hvaraf det femte blifvit i kyrkiomuren inmurat, och de andra qvarliggiande, hvilka nu yttermera sammansatte uthvisa en rund sköld med yppet felt, i hvilket är uthmärkt en anstälter Jacht, wåra göthers Ridderliga öfning; ty här sitter en Ridderlig Jägare på sin häst, som med ett Spiut och en falk samt två hundar effterföllier en Hiort, lemnandes effter sig en Skyttebåga och en skutin hara ...» Teckningen, som är signerad »U. C.», d. v. s. ritaren Ulf Christophersson, har påskriften »Hagunda häradt [vid] Ballingsta i Prästeängen» (L 86: »I Prestängen»). — O. Celsius har upptecknat inskriften den 1 nov. 1695. Han anger platsen så: »Balingsta, mit för Bökestad på Kyrkioherdens äng.» Och han tillägger följande anteckning: »Hic lapis a fulmine, uti conjiciunt agrestes ejus loci, in 5 partes est ruptus. Quarum binæ telluri adhuc inhærent. Tertium muro, quo cingitur coemiterium Balingstadense inseruere operarii. Reliqua duo fragmina, eo loco, quo erectus olim est lapis, collapsa jacent. Ob festinationem omnes partes accurate dilineare non licuit. vid. XI° 18 inter lapides a me delineatos. Sub equite est elegans draco. Eques venatur cervum, quem persequunt duo canes.»